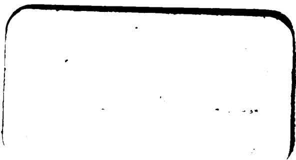
-LC

Dionička tiskara u Zagrebu

KNJIŽEVNO CVIEĆE

PRIBRAO

BUDE BUDISAVLJEVIĆ

U ZAGREBU

TISAK DIONIČKE TISKARE

1882.

SADRŽAJ.

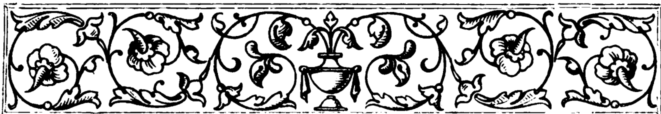
Prevedene pjesme.

Prevedena drama.

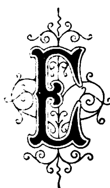
Izvorne pripoviedke i crte iz krajiškoga života.

Prevedena pripoviedka.

PREDGOVOR.

Evo knjige, davno a i željno izgledane, na čelu joj posve dobre slike **Lavoslava Vukelića,** koga je prerana smrt po našu liepu knjigu odista velik gubitak.

Još ljeti 1880. bijaše se dogovorilo kolo njegovih prijatelja u Zagrebu, da umotvore mu spremi za tisak, a ja da napišem vjekopis. Ovaj je malo za tim priobćen u „Viencu“, kolo se je pako prijatelja razvrglo, ponajviše uslied duge bolje dičnoga *Augusta Šenoe.* Iza duga i nedraga dopisivanja jedva sam se pred koje pô godine opet dostao rukopisa, a prijatelji moji ovdje, *Franjo Ciraki* i *Petar Marković,* znajući me pritisnuta težkimi brigami zvanja, rado su pomogli izvesti gornji naum: od srdca im hvala!

Hvala i svakoj plemenitoj duši, koja se je podhvatila sakupljanja predplatnika, imenice čestitim drugovom iz bivše krajine, što no si, malo ne svi, uprav osvietlaše obraz. Sirotčadi moga pobratima past će, kako je već do danas sva naklada gotovo razpačana, liep dobitak u krilo: u tom budi svim sladka nagrada!

Pokojnik je sam pod konac kratkoga si vieka snovao, da svoje umotvore poizpravi, pouredi i za štampu složi.

Tad bi dašto djelo bilo izašlo kud kamo sustavnije, okruglije, bolje. Ovako će biti štošta nejednaka, hrapava u jeziku i u metrici, osobito u pjesmicah mladje mu dobe, a kako je s neruke tiskara, naslućujem mnogu nepriliku i sa strane pravopisa pa i samih interpunkcija već u vjekopisu, a kamo li u prvom dielu pjesama.

Namjerice ostavismo ovoga puta u glavnom netaknut oblik i jezik starijih pjesama redom vremena, u kojem su pisane, da čitalac tanko razabere umni razvoj pokojnika, kako ga i s ove strane opisuje vjekopis; a kad se naša Matica — kojoj za ovaj mah smetoh namjeru radi sirotčadi — odluči na kritično izdanje spisova, onda će smjeti i moći biti posve drugačije.

Još jedna mi je na duši. Do mala će se — pouzdano čujem — jedva i znati za grob *Lara Vukelića*. Ako pokojniku ne bi sudjeno, da mu kosti počivaju uz blažene ostanke slavnoga *Petra Preradovića,* a ono bi bila grehota i nedika po sav narod, da se trag i znak zametne grobu žarka rodoljuba, znamenita pjesnika.

Rekoh, a Ti rode sudi i njemu i sebi!

Požega, na Ilinje 1882.

Bude Budisavljević.

VJEKOPIS

NAPISAO

BUDE BUDISAVLJEVIĆ.

VJEKOPIS.

Na dan 26. Ožujka 1879. umro je **Lavoslav Vukelić**, bivši tajnikom kralj. podžupanije u Križ-Začreću. Svi gotovo naši listovi požališe toplom, ganutljivom rieči krasnika, kojega toli rano nemila smrt ote porodici, zemlji i liepoj narodnoj knjizi.

Mene je osobito raztužila njegova smrt, jer mi je ugrabila od djetinstva draga druga a poslije vierna pobratima, koga sam pazio kao oko u glavi. Kao da me polovicu ne ima bez njega, tako mi se je činilo a i danas mi se čini.

Zajedno smo odrasli i od mladenačkih godina pa do posljednjega mu dana neprekidno si dopisivali, saobćujući drug drugu osjećaje, misli, sanje i osnove, nade i brige o liepoj knjizi i liepoj budućnosti domovine, kojoj je pokojnik tek valjati mogao bogatimi darovi uma si i srdca.

Za ovu su pažnju mnogi znali te mi je imenice naš dobrotvor i poočim Ivan Trnski iz one stope, još zaplakan nad svježim grobom svoga mitnjaka, pisao, kako bi trebalo, da se podhvatim izdavanja njegovih spisova

te da mu napišem vjekopis. U to su mi pisali i drugi prijatelji a pravo reći, samu mi se je nadala ta misao već od prva maha i meni je bilo, kao da se tek izdatbom njegovih spisova bar u neke odužiti mogu predragoj mi pobratimskoj pažnji.

Tako sam odgovorio i Matici hrvatskoj, koja je htjela a u glavnom gradu, imajući u svom kolu pravih književnika — i mogla kud kamo lakše a i bolje urediti spisove i sastaviti vjekopis za štampu. Ali mi je bilo na umu, da se k jednu pokojnikovoj pustorukoj sirotčadi namakne što obilatija pomoć.

Za to se dogovorismo u Zagrebu nas petorica, da sve književne plodove Lavoslava Vukelića u jedan snop saberemo, ja da ih svrstam i vjekopis napišem pa da ovaj dar ponudimo rodu, neka si osladi srdce.*)

Prelistao sam sva pisma Lava Vukelića, što ih je pisao meni, i ona, što ih je pisao vriednomu svomu prijatelju Toni Poliću, sad trgovcu na Rieci. Dobio sam i jedan njegov list od Luje Ivkanca, nekad školskoga mu druga a sad predsjednika sudbenoga stola u bivšoj Krajini. Ova su pisma najvjerniji tumač pokojnikovih ćućenja, želja i nauma, čisto ogledalo duše mu i srdca te će nam ona najbolje poslužiti, da ga sa svake strane pravo upoznamo i prosudimo. Imajući ta pisma pri ruci, tako jih kanim poredati, da se iz njih iztoči vjekopis, kao da ga je sam pokojnik crtao a pridodati mi je samo ono što treba, da bude slika možda cjelovitija. Pri tom niesam rad, da mi pobratimstvo otme peru mah a kako je pokojnik nedug si viek izvio ponajviše u Krajini, naročito u Lici, druge nije, do li poseći uzgred i u krajiške odnošaje, koji su se nemalo dojimali njegova râda. Ne mislim učiniti pri tom ma komu na žao; ali bez zamjere, ne scienim

*) To je bilo još godine 1879. Duga bolja našega čeonika, slavnoga Augusta Šenoe osujetila je donekle tadanji naum te se je tek sada moglo spremiti izdanje s mnogo strana željno izgledanih spisova

se vlastnim, niti marim zatomiti istine, jer bi bilo nedostojno drage pokojnikove uspomene.

*
* *

Lavoslav Vukelić rodio se je godine 1840. u Kosinju, tad sjedištu istoimene krajiške satnije u Otočkoj pukovniji a poslije Ličko-otočkom okružju od otca Petra, čovjeka tiha i razborita, mudra i domišljata i od majke Antonije, kojoj je otac po svoj Lici i Krbavi slavljeni junak, pukovnik Došen, još 1813. u Rusiji vojevao.

Dva brata umrieše za rana, jedinac brat Ljudevit uči sad prava a majka i udova sestra samotuju u Gospiću.

O rodnom mu mjestu Kosinju liepo spominje Tade Smičiklas u „Poviesti Hrvatske", ogledajući Liku i Krbavu u tursko doba a na prelazu pod okrilje našega kralja, da je nekad slavan bio, da su se u njem nekad glagoljske knjige štampale, da se je u sedam crkava u njem bog slavio. U Kosinju dorastao je Vukelić do male škole a tad mu ode roditelj u mir i nastani se u Senju, gdje je skromno živio sve do god. 1878.

U „kamenom Senju" izučio je naš Lavoslav normalne škole i cielu gimnaziju. Svakad je bio odličan, rekao bih, prvi djak. Mladenac žive ćudi, bujne mašte plemenita zanosa posve je rano potegao za narodnom knjigom i mi smo ga mladji gledali s nekim ponosom, kao što smo se i mi njegovi vršnjaci već tada u neke dičili Franjom Petračićem i Franjom Jelačićem, što no su daleko pred nami u istoj gimnaziji učili. Tad se je u istom zavodu njemčalo i na njemački natezalo, da što po višoj volji; ali Vukeliću, i ako je često njemački čitao, nikako u glavu nije išlo navijanje, da bi i praznih dana, pozajmljivajuć knjige iz gimn. knjižnice, što ikad više morao baš njemačkih čitati i učiti. Sin krajiškoga častnika, znao se je, stupiv u 6ti razred na me mladjega djaka ljuto okositi, da tobož jače uz njemačku knjigu prianjam a njegova me je srdav i kad što ujedljiva rugav pekla do srca. — Drugovi mu uza nj pristajahu

i bilo je milota gledati, kako se mladež pored svega toga, što su profesori morali najveći dio predmeta njemački tumačiti, kriepi i sladi narodnom knjigom, navlaš pjesmom: osobito starijom dalmatinskih pisaca. Drugujući ne smjedosmo med sobom obieliti zuba njemački, da nas ne ošine striela iz oka prednjaka Vukelića, koji je već tad znao prevesti i s nami propjevati sitnije pjesme, osobito talijanske, što su se u onom starom primorskom gradu večerom često slušale. A prevadjao je tad već rado za se omanje stvari iz Schillera, Geibla, Höltya, Heinea, Jacobia.

Bolje djake znao je pokojnik okupiti na šetnji oko sebe ili sakupiti u svom domu i tuj bi se ponajviše porodila krilata rieč o Gunduliću, Gjorgjiću, Palmotiću, Hektoroviću, Luciću, Maruliću, Nalješkoviću, Zlatariću, Ranjini itd., a mladenci, tad bismo se natjecali, koji li je bolje upamtio kiticu ovu il onu iz njihovih pjesmotvora. Kačića si morao znati gotovo na izust, tako i Čengić-Agu, da ti se ne zapali obraz, kad se nadješ na sastanku djačkom.

I danas ga prvaka vidim, kako se, dovršiv dakako uz odličan uspjeh, a u dvoru nezaboravnoga djačkoga dobrotvora, vladike Mirka, prašta s mladeži senjske gimnazije, koncem srpnja godine 1859. Omalen, bjeloput, žutokos, ovisoka čela a velika, živa, pronicava, modra oka, iz koga se je točio divan mladenački ponos i zanos, stupi na poviše mjesto i uzme govoriti zvonkim glasom. Možda u trećini pisanoga govora zapne. Protrnusmo. Za tren se domisli, segne mirno k prsima, izvadi govor, sjeti se medju tim nastavka i mlad junak odrieši sborna usta, veselo presjekav nesgodicu, koja bi drugoga možda bila uvalila u veliku nepriliku.

Ne mogu premučati, da je Vukelić u viših razredih gimnazije drugovao još i s Antom Polićem, Hvaraninom, koji je tada razgranatom trgovinom poznatoga rodoljuba Vraničana upravljao, a žarkom ljubavi naroda i liepe mu knjige uz Vukelića pristajao. Spominjem ovo i za to,

jer se je to drugovanje a u kašnju ruku posve prijateljska pažnja čestitoga Polića osobito dojmila Vukelića i na duševni mu razvoj ne malo uticala. Polić bijaše, prem i sam mladjahan, za rana upoznao svu vrstnoću pregnutljiva mladića i mnoga je pjesmica Vukelićeva već tad nikla uz poticaj i povladu njegovu.

Pod jesen 1859. podje Vukelić u Zagreb, da uči prava. Na žalost nije uspjeo kao i mnogi nas, jer ga bješe pritisnula nevolja, smotala oskudica. U proljeće 1860. morade se u Senj vratiti s nova otcu na brigu. Kamo sreće da bijaše tad mecenata siromašnim a darovitim krajiškim mladencem! Ali tad je jadna Krajina bila kano neki separatum corpus, blaženo se sunčajući o milosti ratnoga ministarstva.

U Zagrebu ipak nije dangubio, već se je mnogo i rado bavio domaćom knjigom, kako se to razabire iz nekojih mu bilježaka. Prem je, kako rekoh, već za djakovanja u Senju napisao po gdjekoju sitnu, da što najradje ljubovnu pjesmicu, u Zagrebu je nastavljao istim tragom a naročito su ga pritezale nekoje talijanske opere, iz kojih se nalazi sitnijih prievoda kao n. pr. iz Rigoletta, Trovatora i t. d. Nastavljao je u Zagrebu čitati talijanski, ponešto francezki a i englezkomu jeziku počeo je bio priglêdati.

28. Lipnja 1860 javlja se iz Senja drugu svomu Luji Ivkancu, koji je iza njega u Zagrebu pri naukah bio ostao, podužim pismom, u kojem se čita za mlade mu godine za čudo ljut zazor od tašte žene, u koje da je težko naći vjere, jer joj sav uzgoj ide za tim, da „u družtvih sja, da nam zanosi uho i oko, da nam ugrije krv“. Navodeći skladne stihove Ivana Gundulića, kojimi se ovaj obara na malu cienu i na izpraznu ljubav žene, daje mu Vukelić za pravo „osobito u današnje dane, gdje se svaka plemenitija težnja bezzakonjem smatra a jedina podlost u miru pušta“.

Gorčinu ovu, rekoh, nebi valjalo svoditi na dublje premišljanje vatrena mladića, već možda na koju ljubovnu nesgodicu, koja ga kadšto nije minula.

U istom pismu bolno spominje slabu sreću otačbine — za cielo misleći na Krajinu — a tješi se tiem, što sudbinom naroda nevidiva ruka vlada. S ovom je sjetom u rodu bilježka, kad mu se rodiše dva brata, kojih jedan na skoro umre — „dva momka Vukelića", kojim ovako sreću željkuje: odrasli, izobrazili se pa ljubili dom i življe neg ja i stalnije a i s više sreće i u bolje vrieme. Još kazuje prijatelju Ivkancu, kako je za nedrage dokolice u Senju malo privriedio i nabraja ovako čim se bavi: „Upoznah se ponešto s literaturom talijanskom. Pročitah Orlanda i Jerusolim oslobodjen, pak se sada latih Filangiera, koji ti je kao pravniku valjda poznat. Vitarella, Pratta, Petrarche, Lamartine-a, Vocela i Kolara čitah takodjer pojedina djela. Pak imadoh prilike osvjedočiti se, da ću domovini kao pjesnik težko uzmoći koristiti; s toga mi se dan na dan bolje sviče ozbiljno čitanje". Ljudina ali skroman ovako je i u kašnju ruku o sebi sudio, prem mu je nekoliko pjesama 1862. i 1863. štampano. A na koncu javlja prijatelju, da je Petračić — vrativši se tada s bečkih nauka — u Senju pa dodaje: to ti je vriedna glava.

U isto se vrieme bijaše Vukelić u Senju poozbiljio, da ne reknem, snuždio, pa mi se je i hvalio i tužio, kako se nada dospjeti u tadanji „upravni naukovni tečaj za Krajinu", što no je nalik nekadanjemu takovu zavodu u njemačkom Gradcu, godine 1859. u Beču ustrojen.

Tako je i bilo. Vukelić ode u jesen 1860. u Beč, kamo i sâm stigoh godinu poslije.

Kad bi se uzelo pisati ob ustroju toga bečkoga učilišta za krajiške častnike, što šta ne bi prošlo bez zamjere, bez crna prigovora. Tek bilo je u njem mladenaca, ponajveć doučivših gimnazije, prvih godina s našega

juga samo neki dielak, a više inoplemenika, ponajviše ipak porieklom Slavena.

Jezika, običaja, poviesti onoga naroda, komu imadjahu mladi upravnici služiti, nitko jim ni spominjao nije a ja se i danas sjećam kruta pogovora i ljutite prietnje sbog toga, što nas nekoliko u zavodu držasmo i da bogme rado čitasmo „Pozor“, taj „revolutionäres Schandblatt“, kako ga blažena profesorska premudrost nabusito hćaše okrstiti.

Već 1860. u zimu pisao mi je Vukelić iz Beča na Rieku, da mu pročistim prievod „Franke Riminke“, do koga mu je bilo mnogo stalo, a nadao se je to boljoj pomoći, što sam tad na Rieci uz otčinski nadzor Frana Kurelca, Pacela i Trdine ljepotu i pravilnost našega jezika uzeo bio upijati.

Iz Beča počimlju njegova pisma prijatelju Poliću u Senj. Ova i ona pisma, što ih je iza našega razstanka meni pisao, bolje će, kako već rekoh, osvietliti svaku crtu njegova života, nego li i najtanje moje kazivanje. Zadjem li ipak kojegdje na šire, ne mislim time izticati Vukelića kakvim velikanom; ali držim da je vriedno, progovoriti obilnije i o mladu vieku darovita pjesnika, a sviet će naš po tom tek razabrati, do koje bi visine skočila bila slava Vukelićeva, do koje bi koristi dospjela bila naša knjiga, da je kojom srećom mogao bolje razgranati znanje i da ga nije k zemlji pribijala „borba za hljeb“ te da nam je duže poživio.

Već u prvom pismu od 28. siečnja 1861. priča se Vukelić prijatelju Toni Poliću, što mu do tad nije pisao. „Posla imam toliko, da jedva dospiem malko počinuti i „Pozor“ pročitati, koga nas nekoliko drži. Čitao sam danas u Narodnih Novinah, da su bile zimus u Zagrebu kazalištne predstave. Rad bih dakle znao, što se je s mojom „Riminkom“ sbilo? Odkad sam ovdje, neima ništa ni od stihova, ni od poezije. Njezino su mjesto sasvim zapremile „Polizei-Massregeln i Grenzgrundgesetze“.

O uzkrsu 1861. zahvaljuje se Poliću, što je od njega pismo dobio „pismo milo, što je iz Senja moga, a milo što je od Vas. Ne mogu srcu odoljeti, moram kazati, koja mi tužno-mila ćućenja uspomena Senja u grudima pokreće. Nek vide prijatelji moji, da sam, i ne rodiv se u Senju, vriedan Senjaninom se zvati. Toliko zgoda, duboko u srdce urezanih, predočuju mi ga, a mnoga pomisao, jedino moje blago, unj me prenaša. Nikada si više čarobne budućnosti ne naslikah, kao što si ju tudie slikah. A kad mi mašta ukaže tihu večer, mjesečinu i to tiho more, morem zatravljeni spiev brodara a nuz more medni šapat djevojačkih usta te tada nas dva u razgovoru o ljubavi domovine, tad mi u slasti srdce pliva i opet me zaboli, kad pomislim, da nikad više ne bude toga uživanja . . . Razumjeli biste me još bolje, kad bih vam sadanje svoje stanje materijalno i duševno razložio. Ali nek stoji za sad. Samo to vam mogu reći, da mi je sadanji stalež vrlo oduran. Izvan zavoda stojim pod disciplinom vojničkom, a u zavodu pod disciplinom normalnih škola, pa još k tomu moram bez prestanka slušati o blagodatih, koje Krajina uživa. Kako li to čovjeku, koji je malo slobodi i slobodnoj misli vikao, godi!

Čitah ovih dana u Pozoru, što naši Talijani po Dalmaciji i na Rieci rade. To je plemenito: doći k narodu gostom, obogatit se njegovimi žuljevi pa onda učinit ga robom u njegovoj kući.

Sinoć sam bio u družtvu s pjesnikom Rabate te sam mu se u ime Senja zahvalio.

Moja Franka kod jednoga je prijatelja na sudu, ali taj žalibože malo vremena ima, da ju dobro progleda (tad mi je bila na brizi matura —). Nekoje sam popravke već učinio a nastojat ću i više“.

Još se tuži na slabe prilike slobodnu napredku domovine.

Kako se vidi, usjeo je Senj našemu Vukeliću usred srdca; za to ga u „Senjkinji“ i „Senjani pod Šibenikom“

onako opieva; zato se, kako piše, i Dežmanu zahvaljuje za njegova „Rabatu“, kojega smo svi senjski djaci u slast čitali.

U drugom pismu bavi se vrlo prilježno pitanjem o senjskoj željeznici pa nabacuje prijatelju, kako bi sad bilo prilike, izmuzti Senjanom koju stotinu za jugoslavensku akademiju ili sklonuti jih, da opet stvore kakvo družtvo za kazalištne predstave ili bar da doprinesu štogod „zakladi za izdavanje pučkih knjiga“. Tom sgodom javlja, da je „pod svoju starost“ uzeo obilnije učiti englezki — a uz ono što zna francezki i njemački, da mu posao prilično ide od ruke, pa se nada, da će se za nekoliko mjeseci moći nasladjivati bar Goldsmithom. Počeo sam — veli nadalje — „koliko imam čim, skupljati biblioteku za svoje buduće pustinjačtvo. Gledat ću nabaviti si klasike latinske, grčke, talijanske, francezke, englezke, njemačke i slovjenske, pa dokle njih proučim, dotle ću i ja nešto valjati. Prošloga mjeseca kupio sam ponamjerce Shakespeara a rad sam svaki mjesec nabaviti po koju knjigu“.

Krasnih li snova i osnova; ne bijaše li to pravi pravcati „juvenis sublimis, cupidusque“ kako no ga divnim kistom naslikana čitaš u „mladih godinicah“ Fr. Kurelca!

Pod jesen 1861. Vukelić bijaše na dopustu u Senju. Podjosmo oba u Beč i nastanismo se u jednoj sobi, provedši godinu dana drug uz druga. Bilo nam je dosta puta tiesno, Vukelić se ukaza tvrdji na svakoj oskudici. I uz glotan krušac čitao je noć na noć Shakespeara, Mickiewicza (parižka mu predavanja o slov. knjizi), Kolara, Victora Huga, Lermontova, Jungmana; pisao je omanje izvorne pjesme, kojih su nekoje u „Ladi“ i u „Naše gore listu“ štampane — a nastavio je prevadjati ponešto sitnijih stvari iz Mathisona, Höltya, Geibla, Heinea, Göthea, Schillera, Vittorella, Preširna; nu tadanje pa i gdje koje prievode iz god. 1856—59., valjda samo pokusne, od veće česti svojom je rukom brisao u knjižici.

Ne riedko bi se po noći ili prije zore probudio i ploču na noćnom si stoliću stihovi izšarao. Zimskih večeri išli smo rado u sveučilištnu knjižaru, a kad no se je slavila slava na Grobničkom polju, mi vas dan čitasmo Demetrov spiev.

U večernjih družtvih slavenske, osobito jugoslavenske omladine, znao je bujnom rječitošću razigrati srdca, a posebce ugoditi Čehom kićenimi zdravicami českomu narodu na českom jeziku.

Pod 18. listopada god. 1862. Vukelić piše iz Beča Poliću:

„Nadam se, da mi ova godina neće u ludo proći kao lanjska. Počeh dakle već raditi. Pregledah moje pjesme i nekoliko boljih počeh prepisivati. Nego i tuj imadoh neprilike. Pregledavajući pjesme, opazih, da dvajuh svežčića, u kojih skoro najbolje bjehu, neima: „Crnogorac“ i „Pogled u prošlost“ dvie su, za koje mi je uprav žao. — Obrekoh, da ću vas u svakom listu izviestiti o svom radu i o svojih namislih. Jedne ruke biti će mi to moralna sila, da radim, jer ću uviek gledati, da vam što imam javiti; a druge, priobćujuć svoje misli, saznati ću, gdje imam pravo, gdje li krivo, jer samo kad gvoždje o kamen bije, izlieće iskra. Često mi se metu po glavi misli o domovini i o sredstvih, kojimi bi se preporoditi mogla. Mislim često na krasni naš spol, kako bi nam po njem sloboda sinuti mogla; ali nikad tih misli ne skupim, ne uredim.“

Prvomu se dielu svoga obećanja odazivlje podužim pismom od 4. studena 1861, u kojem hćaše razložiti misli, „o pravcu budućega svoga djelovanja na polju napredka i slave domovine: te siromašne, potištene, pogrdjene, razkidane i tmicom pokrivene Hrvatije“. Vriedno je, čini mi se, uvrstiti ovdje nekoliko tih osjećaja i misli mlada pregaoca, u Krajini odgojena, hudom sudbom u zavod turena, u kojem se nije čula rieč ni o svjetlu, ni o tmini zemlje Hrvatske.

„Ljubljah do sad domovinu vierno, a uzdam se u onoga duha, koji nam srdca grije plemenitimi čuvstvi, koji u njih probudjuje nastojanje oko krieposti a sviet upravlja i usrećuje, da ću joj i u napred ostati vieran sin a uztreba li, žaliti ne ću izgubiti za nju glavu. Nu nije dosta polagati život za domovinu, kad nas bubanj u boj zove. Valja svaku zgodu prihvatiti, gdje možeš iznieti njenu slavu, osvjetlati njeno lice i pripraviti pute gospodinu. To je ono, što čovjek, pa bio u ma kojem staležu, pa bio gdje mu drago (izim da je u Munkaču ili na Spielbergu) raditi može, ali čega žali bože mnogi ne rade onako dosljedno i oprezno, pa ni onako vatreno, da bi druge iz zlokobna sanka probuditi mogli. S toga nas dopade ovolika bieda, s toga zapesmo u svem i u svačem te se naše nekad slavno ime ušti samo žiteljem triuh županija nekadanje panonske Hrvatske. Koliko je ljudi, kojim je u srdcu pravi ponos narodni, kojim je pred očima, što bi naš narod polag zemljopisnoga položaja, polag naravi svoje postati mogao, pa koji su za tu ciel gotovi pregoŕjeti sve što imaju i uložiti za to rusu svoju glavu!... Da nas koja sretna zgoda i oslobodi, ovakovi slobode sačuvali ne bismo. — Ljubiti narod svoj, prvi je uvjet uzdržanju našemu, slobodi našoj, a da ga ljubimo, treba nam narodne sviesti. — Dajte ludjaku najdragocjeniji, najsjajniji alem, on će se titrati njime pa će ga dati za ništa. Da ne vidimo djevojačkih očiju, žarkih kano jasne na iztoku zviezde, da ne vidimo lica, rumena kao ruža, gojena rosom i blagim trakom pramaljetna sunašca, da ne vidimo vilinjega stasa, obajujućega posmieha, dražestna i k jednu ponosna gleda: lje ostade srdce ledeno, lje ne oćutjesmo onoga čeznuća, one sladke boli, koja nam često san s očiju goni, s koga velmemo poput cvieta, odkinuta od rodnoga žbuna. — Da uzljubimo narod, treba dakle i poznavati ga.

Dalje dajte da razložimo o narodnoj sviesti. Svaki čovjek kao državljanin mora se držati svete istine, da

neima napredka za nj, ako ne bude mislio i radio i za napredak svojih sugradjana ili bolje sudržavljana. Uvidi li tu istinu, prizna li to za svoju dužnost, stati će razmišljati o potreboćah i o stanju svojih sugradjana i o načinu, kako bi se njihov napredak pospješio, kako li bi se njihova sreća utvrdila. Velikim svrham hoće se složna rada, a složna rada neima bez dogovora, bez izraživanja svojih misli. One dakle ljude, koji istim sredstvom svoje misli izražuju, koji istim jezikom govore, odredila je već ista narav, da jedno tielo, jedna cielost budu, a to veliko tielo zovemo narod. Osvjedočenje čovjeka, da je on dio toga velikoga tiela, prama kojemu dužnosti imade, da to tielo mora ostati cielo i zdravo, ako želi uspievati: to osvjedočenje zovem ja narodnu sviest. Čovjeku, u koga je gradjanske krieposti, već bi ova sviest dosta bila, da postane pravim narodnjakom, a kakov će tek onda biti, kad upozna prošast svoga naroda, med kojim je svjetlost sunca i sviet bieli ugledao, od koga su mu i otac i majka, pa bila ta prošast tužna i potištena a bila slavna i sretna. Kad bi nam se u prošlosti našoj ukazivale same žalostne slike, sama bieda i robovanje, istina, nebi nam se ponosno širile grudi; ali već s osvjedočenja, da smo i mi sinovi toga naroda, srdce bi nam još življe za nj kucalo. Što veća njegova nevolja, to žešća bi naša težnja bila, da mu verige skršimo i rane izvidamo, da ga na nov sretan život probudimo, da ga potištena uzvišenimi čini proslavimo, da mu staru tminu punim sjajem protjeramo. Ako li je narod taj slavan bio, što će drugo željeti pravi njegov sin, nego da mu slava potraje i da se umnoži; ako li je slobodan i sretan, što — već da čuva i povećava slobodu i sreću?

Tako dakle kriepost gradjanska, osnovana na gradjanskoj sviesti, spojena s poznanjem naroda i znanjem njegove prošlosti, postaje rodoljubjem.

Ali kriepost gradjanska osniva se na krieposti obćečovječanskoj i bez nje je neima. Jer tko nije poštena i

plemenita srdca, taj nè bî dobar gradjanin, to je samo sobom jasno.

Treba nam dakle najprije ugrijati ljudska srdca za sve što je liepo i plemenito, opojiti jih duhom gradjanskim, odkriti jim prošast naroda i pokazat, kakov je taj narod, a kakov biti može.

Za sreću i budućnost naroda raditi sveto je zvanje, sveto neko apoštolstvo, a tko je vrstan, pa na tom polju ne vrši dužnosti, ne vriedi da ga sunce grije, da živi.

I ja sam se nekad blaznio tom sladkom misli, da ću jednom valjati svomu narodu, prem me često obuzmu težke dvojbe te žalim, što ne imadoh bolje sreće. Ipak promislih svoj budući položaj i važnost mjesta, na koje ću doći, pa složih osnovu, kako ću raditi. Ovo su podloge toj osnovi“ itd.

Prinesete li ovdje pjesmu Vukelićevu: „Krajina na razkršću“ i onu „zadnju pjesmu“, tuga vas minuti ne može za žarkim ovim srdcem, koje je do posliednjega kucaja preodano rodu svomu cvielilo, što mu ne bje bolje sreće, da jače ugadja svomu narodu.

Govoreć o „mladih krasnih narodnih muževih“ u zimu god. 1861. spominje prijatelju Poliću, da „mnogo onih, koji se broje narodni, ne ima toliko odrešitosti, postojanosti i odanosti, kolik oni naši odpadnici, što no su kupljeno, sliepo i sramotno orudje u rukama narodnih neprijatelja.“ Tim hćede dohvatiti onaj prizor u saboru god. 1861, s koga se je gotovo sva zemlja bila uzrujala; jer pribada oštro, da „naši protivnici iz sabora izstupaju samo političnо, dočim rodoljubi to isto čine samo za to, jer im protivnici rekoše uvredljivu rieč, a to protivnici, koje prezirahu.“

Isti ovaj prizor toliko mu se je bio usjekao u glavu, da je poinativ se s nekim bratom Slavoncem sbog postupka Slavonskih nekih velikaša, na dvoboj ga zovnuo. Ni danas zaboraviti ne mogu kako ga prem slaba mačioca zatekoh u hodniku, gdje prostom brusinom brusi

za boj sablju, ne držeći vriednim, da za takav posao još i brusara plaća.

U pismu od 10. prosinca 1861. prigovara prijatelju Poliću, što mu se riedko javlja, pa ga pozivlje, neka udesi pisma svoja poput neke vrsti dnevnika, pa da tako pokuša nadomjestiti lični domjenak. Sgodno nastoji predobiti prijatelja, govoreć ovako: „Kad sjednemo u večer te uzmemo sami sobom činiti onodanji račun, tad oćutimo ili radost sa svoje sreće i svoga napredka, ili žalost, gdje nas koja nada iznevjeri, gdje se nemilo prenusmo iz sladke bulazni; kad nam se zarodi koja vriedna misao u glavi, onda valja latiti se pera i kratkom rieči opisati prijatelju, što nam dušom kreće, što nam srce gorča ili blaži, jer je sladja radost a lakša žalost, kad ju podielimo; jer je lakše doviti se pravomu znanju, kad uzporedimo misli s tudjimi“. Tuži se opet na gorkosti, što ih je u vojničkom staležu za čovjeka, koji ne pristaje uz Amerikanski jug; ali se tješi mišlju, da će skoro zaći u narod, od koga je rad mnogo šta naučiti. U velike hvali već pomenuta Mickievićeva „predavanja o slovjenskoj knjizi“ jer mu je — veli — svaki redak izvorna i duboka misao, a sve misli vrlo poredane i izražene. Načitav u tih predavanjih osvrt na staru Česku literaturu, koje se je tudjinstvo jako kosnulo, salazi u misli na biedno stanje naše knjige to po Dalmaciji to po drugih stranah domovine, pa se uvidjajući, da ni mi kao ni stari Česi ne proučismo svoga jezika, već da ga krpamo i šaramo kao kakovu lutku, zalieće do vesela uzklika: Kurelac i Kurelčevići nadjoše pravi put, bog im dao sreću i slavodobiće!

Jest, Vukelić se je po mojem nagovoru 1862. god. upisao u posebnu pismu u junoše tadanjemu našemu uzoru i duhovnomu otcu Franu Kurelcu i zamolio ga je, zavjeriv se tvrdom vjerom u njegovu mladu ratobornu vojsku, da mu na korici knjige (tad su mniem „Fluminensia“ izišla) sinovstvo prizna. Nu veleštovani akademik

Adolfo Veber, bar što se Vukelića i mene tiče, krivo sluti — a držim što se i ostalih Kurelčevih učenikâ tiče, — izvodeći iz njihovih pisama, kano da su imali polagati još neki svečani zavjet ili kakovu prisegu. Ovo mi je uzgred reći na vjekopis Frana Kurelca, što ga je iz pera učenoga akademika doniela 29. knjiga Rada jugoslavenske akademije.

Blažen mladić ne može da se do mjere nahvali u nastavku pomenutoga pisma „Slovjenske besjede", na kojoj je vidio divnu kitu slovjenske gospode pa i udovu i kćerku slavnoga Jana Kolara, uzkrisitelja „Slavije". I tu je zabavu živahno opisao u „Glasonoši". Ali mi do danas ne bješe moguće dokopati se dotičnoga broja.

Mladjahno mu srdce veseli se napredku „narodnoga glasbenoga zavoda", jer vidi, da se liepo narodno umieće bar u glavnom gradu ljubi, pa se nada, da će se tako umjetnički duh u obće sve to jače razbuditi. Hvali Karlovac, što je ustao u slogu sa Zagrebom, pa misli, da bi se i u Senju dala sastaviti kakova narodna čitaonica, kakovo glasbeno ili kazalištno družtvo. Ove su mu se želje da što poslije izpunile; samo ne ona, gdje puti prijatelja, kako bi valjalo izabrati dječakâ pojasta glasa, što stupaju iz učiona u zanat, vježbati jih u pjevanju i naučiti jih svaki mjesec po nekoliko narodnih pjesama, pa upriličiti, da pjevaju bar po jednom u tjednu bilo i samo za svoju korist. „Ovakova. družtva prem rekne gdjetko, da su pusta danguba, meni se vide jakom polugom umjetničkomu napredku naše domovine" dovršuje Vukelić pozivajući prijatelja da mu javi, bi li i kako bi se u Senju štogod učiniti moglo.

Početkom 1862. god. opet piše Poliću i javlja mu, da su pjesme pod slovom „S" u „Ladi" njegove a pod „L. V. S." u „Naše gore listu" takodjer njegove. Tad su ga pohvalila uredničtva „Naše gore lista" i „Glasonoše" i obodravala ga na dalji rad. S toga i veli prijatelju u istom pismu: Da bog dâ slavili me i poslije tako; ali

imam mnogo i Vam zahvaliti, jer da Vas nè bi, ja se još koju godinu ne javih narodu hrvatskomu.

Za to se nije znalo, kad je uredničtvo „Vienca" njegove tobožnje prvience u svom listu pozdravilo i tako prijatelju mu Toni Poliću pripada svakojako slava prvoga povodnika, što je Vukelić počeo iznositi na javu mladjahne plodove svoga pera.

Hrabriji s ovoga uspjeha kazuje Poliću, da se osim erotičnih pjesama i u drugih vrstih kuša, osobito kao heroik, pa i na polju epike. Još tad je preveo „Bože co s Polske"; nu ovaj prievod nije štampan, jer se je izgubio,*) zatim ulomak iz Tassa II. pjevanje, ljubav „Sofronije i Olinda" a po jednom sboru iz opere „Nabukodonazar" pokušao je složiti sliedeći nigdje ne štampani oponašaj:

Vijni s' misli na laganih krilih
K toplom jugu tam' k obalam Save,
K stienam Adrije, k moru tom' Slave,
Gdje Hrvate mi udes tre hud.

Mol' se s narodom pravo branećim,
Plač' nad potrošci uvehle dike,
Dok ti s' davnosti privide slike,
Dokle opoji nada ti grud.

Pak se razpjevaj s tuge i s nade,
Pjevaj rodu o davnosti sjajnoj,
Skin' budućnosti koprenu tajnoj,
Spiev nek iz srdca rod prene ko grom.

Pa kol' težki su okovi naši,
Tol' davoriju sionu stvori:
Sve nek zanosi, kuda se ori
Za slobodu, za slavu, za dom.

Još nagovara po drugi put prijatelja, da gleda u Senju što skupiti za jugosl. akademiju, a u pismu od

*) Onaj prievod u „Naše gore listu" od g. 1865 nije Vukelićev.

21. svibnja 1862. tuži mu se opet, da ne dospieva na književni rad, da ne ima kad ni prepisati ono nekoliko pjesmica što izvornih što s ruskoga prevedenih, a onda spominje ljubav, koje se kako kaže težkim srdcem odriče, jer mu sudba dosudjuje buran život te se ma i nerad mora prihvatiti Mickiewicza:

Bieda — — — niewiastom jeśli kochaja szalnéców
Ktorych ako wybiegac lubi za wiosky granicę
Ktorych mysli jak dymy wiecznie nad dach uletają,
Ktorych sercu niemoze szczeście domowe wystarczyç.

Posliednjega travnja 1862. desi mu se nesgoda, jer ga je, pri vježbi u mačevanju, kad se je naglo napried pognuo, ponehvatice drug udario na sreću tupom sabljom više oka te mu prosjekao lievu vedju od suzišta do na vrh nosa. Odležao je poduže u bolnici, a kad mu je liečnik, rodom Čeh, sašivao prosječenu kožu, ni pisnuo nije. Nu za to je bio blažen, kad ga iza gotova posla isti liečnik u nekom čudu njemački zapita, odkle je a na ponositi odgovor mu, da je Hrvat, zadovoljan prihvati: to sam i sâm mislio! — Pa još mu se mladost obiestno rakoli u pismu prijatelju Poliću i ovom nesgodom: „da mi bar ostade brazgotina na licu, pomislila bi možda koja krasotica, da dopadoh rane u junačkom boju, a ovako čamih četrnaest dana u bolnici — bez slave i koristi“.

Mjeseca kolovoza 1862. postane Vukelić poručnikom krajiške uprave po svojoj želji u tadašnjoj ličkoj pukovniji i ode iz Beča u Senj, gdje provede nekoliko nedjelja kod svojih roditelja i s prijateljem Polićem, a za tim se zaputi u Gospić s dičnim starinom, pravim ogledalom odličnih krajiških pračastnika, pukovnikom Milom Kasumovićem, kojega se ljubeznivosti i prijazni ne mogaše dosta nahvaliti. Boravak u Senju za dvomjesečnoga dopusta nije Vukeliću ugodio, kako se je nadao, željan roditeljskoga doma i prijatelja u tom kolik i rodnom si gradu. Piše mi o tom boravku ovako: „s kim bih se

družio ne smijem a s kim bih se družiti morao, ne marim, te tako uviek „a solo e pensoso“.

Pa ipak čini se, da mu je i tad, prem se kako gore vidjesmo, odriče osbiljne ljubavi, ostalo bar pô srca u Senju, gdje je našao da što od prije znanicu svoju, za koju veli u pismu: „liepo djevojče, prava „Slavy Dcera“ modrooka, zlato-kosa nježna golubica“. Da bijaše slikar, pa da hćaše slikati Ladu ili Vesnu, ovo bi mu djevojče za cielo uzorom lebdilo. A da se je s njom razstao nešto pokunjen, vidi se iz sjetna mu osvrta na boravak u Senju, u kojem spominje, „da ni jedno žarko okašce ne će prosuziti, kad neslavan život neslavno završi“. Ne mogav se, kako je želio, na polazku iz Senja pozdraviti s prijateljem Polićem, posla mu o novoj godini 1863. iz Gospića kiticu dotadanjih svojih pjesmica u spomen prijateljstva, a koliko je prijatelja cienio, vidi se iz njegovih rieči u propratnom pismu: „Ako ikad moje pjesme sviet ugledaju, s njimi će se i vaše ime spomenuti“. Ne mogoh ovoga prećutati, ma da mi to krati čedna duša prevrloga pokojnikova prijatelja, bez koga i opet velim — jedva da bi Vukelić ikad i onoliko našoj knjizi privriedio, koliko je. Kitici pjesama nadpis je:

„Ovaj vienac uvehnula cvieća,
Porod davnog razkošnog proljeća,
Na spomenu vjekovitu vije
U znak ćutstva, kô mu srce grije.“ L. V.

Ni u Gospiću, gdje je do na proljeće 1863. god. kod upravnoga odjela pukovnije u vježbi ostao, nije živi duh Vukelićev našao prave hrane, dovoljna poleta. Do pod konac god. 1862. pisao mi je šest pisama u Beč. U prvom veselim srdcem opisuje svoj put iz Senja u Gospić šaljivim uzporedkom: koji put da ti opišem onaj iz Beča u Senj, ili onaj iz Senja u Gospić? Onaj prvi kako bih ti opisao nego ovako: Brate moj! sjediš pa pušiš, a parovoz leti kao da ga svi vrazi nose! a onaj drugi: drljaš se brate, sad lupiš o jednu lotru, sad o drugu,

dok ne dodješ do krčme; a onda: eja! gospodine da malo nahranimo pa ćemo za vida — — — i ovdje mu zastade rieč u grlu, jer mu željno oko zagleda braviju svježu kožicu, viseću pred vrat, i avatrena mašta predstavi bubrege u loju. Tako ti ide od štacije do štacije ili bolje od krčme do krčme; dok nedodje: eja! evo nas bogu vala.

Bujne mašte već po sebi, a tek ostaviv kolo bečkoga djakovanja i drugovanja nije čuda, što se je došav u Krajinu nemalo presenetio, pa joj ljutit kune začetnike: „krvav bio tko ju zavrgao“. Našao je dara u svoje okoline, ali se tuži, da ne ima znanja, da ljudi ne poznaju tudje golote ni svoje vriednosti, pa se srame svoga, a idu za tudjim i klanjaju se tudjemu ma i klatežu. Nemilo šiba družtvene prilike. Sve mu se tûdji jedno od drugoga, a paze na častnički „rang“ i same gospodje, koje njemčukaju kao i gospodjice, što no riek sve u četvero. „Kušao sam“, veli, „nekoliko puta govoriti s njimi hrvatski, ali nije išlo. Časak kan’da se zaboravi, pa onda opet okrene na njemačku.“ Tek kad se čovjek dobro upozna i sprijatelji s kojom krasoticom, onda će, kako on priča — okrenuti i „po našu govoriti“.

Tuži se i na svećenstvo jedne i druge crkve, jedno da lije svoj bies a drugo svoj otrov med narod: u čem biti će da je prekosio, namjeriv se valjda na pojedince, koji mu se ne svikoše. Uredovni mu je život već tad mrzak bio, pa mi jadikuje, da mu sve ukazuje propast našu te ga sumorica i zlovolja prevlada a nikoga nema, tko bi ga razgovorio, niti ima kad, da knjigom razćera crne oblake, već onako sam sebe pojeda. Pa i kad uhvati kakovu knjigu, više joj prevrće listove, nego li ju čita a kamo li uči. Nu i s knjigom je svakojako zlo, jer u pukovnijskoj knjižnici se ne nalazi štiva, osim romana, nešto povjestnih, zemljopisnih i vojno-strukovnih knjiga. U ostalom osbiljnih knjiga, sve da jih ima, proučati ne bi mogao, opet se priča: jer takov posao „secessum scribentis et otium poscit“. A uz takove prilike — veli —

od pisanja ni razgovora neima, jer niti je što niti gdje, niti kad pisati. „Jedini mi je ugodni razgovor tebi pisati, a ti najbolje opažaš, da sam stao hrdjati kao nož u koricah“.

O narodnosti, o prosvjeti, o slobodi ne ima govoriti s kim, te mi s toga bolne duše odkriva u jednom pismu, da mu je trunućemu po vas dan u pisarni jedina radost, zavući se kadkada u svačiju kuću, što no vele u krčmu, pa u veselu družtvu odpojati koju pjesmicu.

Bivalo je još i veće sjete i snuždenosti. Piše mi pod kraj 1862. god., kad no ga uzeh i karati i sokoliti, jer mu vidjoh ladje tonuti: „moje pero svaki čas zapinje, jer duh trom polagano misli niže. Ako je i bilo što dara u mene, sve je zakržljavilo, obraslo trnjem i korovom, a ostalo mi samo toliko, da vidim i uvidim, što sam stignuti mogao. Opominješ me, da u Glasonošu pišem, a kazah ti u zadnjem listu, da sam mu još iz Senja nekoliko stvari poslao, pa jih nije štampao. A sjetiti ćeš se lanjskoga „vojaka“, što još ni danas sunca ne ugleda. Ako dosad štogod pisah, ne pisah lje da slavu stečem svomu imenu, već scienih, da sam i ja pozvan biti sveštenikom istine i ljepote, pak i ne žalim, što sam se prevario, već žalim samo, što je onolika pliesan u našu knjigu i u naše časopise uljegla, te što ju gledati moram, a izkorienuti je ne mogu.*)

Nešto malo bio se je razbadrivio, kad se je uzelo raditi o novom ustroju obćina, a značajno je to po tadanju krajišku upravu, gdje piše, da je tu mala priličica, kojom bi čovjek volj što učiniti mogao. „Sve obćine — veli — dobiju hrvatske pečate, dakako bez grba hrvatskoga, pa kad je već pečat takov i to dozvolom krajiške uprave, ne će biti težko prinukati ljude, da i svoje stvari uzmu hrvatski razpravljati. Žalibože proglasila je gospićka

*) Biva u nas i danas, da se svaki put ne prebiru pošiljke mladjih, darovitijih ljudi, već sploh ture u koš, a to jedva da je uputno.

obćina njemački jezik svojim službenim itd". Valja znati, da smo mi u Krajini uslied nekih tobož olakšica i preinaka u kašnju ruku smjeli pri uredovanju mirovnoga suda pisati zapisnike narodnim jezikom, al i tad je trebalo za višu oblast prilagati svakad njemački prievod, a bogme to je bio dvostruk i do mjere mrzak posao."

Ipak me je pripitkivao tad još i to često za ovu i onu knjigu poljsku, česku, rusku: koju godinu poslije i o tom je bio zamukao.

S proljeća 1863. došao je Vukelić za upravnoga častnika na Osiek u satniju kuljsku, nekad na nedobru glasu s premnoge kradje i otimačine, gdje je kako mi ujedljivo pripominje — govedine u svakoj škrapi izobilja, a upravitelju glavni posao pisati „species facti". „Što je u Zrmanji corpus delicti, nož i puška, to je u kuljskoj kumpaniji čereg govedine", domeće jedko, a da mu je takova služba dotužila, vidi se iz njegova pisma prijatelju Poliću, u kojem spominje pri koncu srpnja 1863., „ako želim viditi poštena čovjeka, valja mi ga tražiti izvan pisarne, a najpošteniji su oni, koji daleko od gospode i od gospodske pravice stada svoja pasu i djedovinu svoju oru". Tad u dobri čas dodjoše k njemu na nekoliko vremena roditelji, pa se je uzeo bio otimati dangubnu družtvu i u samoći opet prianjati uz knjigu, kako i sam kaže — zapuštenu drugaricu. Malo po malo sviče mu se i stanovničtvo i u jesen 1863. god. već se javlja volja natjecati se prievodom „Franke Riminke" o razpisanu dramatičku nagradu. A kako je rad bio još jednom pregledati i ugledati taj prievod, poručio je Poliću po talijanski izvornik, prem ga je u isto vrieme znatno bio zaokupio uredovni posao.

U mene su tri mu pisma iz god. 1863, koja to isto svjedoče. Veliko ga je zanosio tadanji ustanak poljski. „Kosci nek živu, a Kozaci nek ginu!" — ovako počimlje pa nastavlja: Štogod je slovjenskih plemena, ni jedno nam sudbinom srodnije i srdcu momu draže, kolik taj

narod mučenički. Radostna li mene, da se za nj mogu biti i umrieti, a ovako s njime kličem: ostoń ich ostoń ojcowską dlonią.

— — — — — — — — — — — — — — — —

I sinovi svete Rusije i sinovi Italije eno liju krvcu za slobodu poljsku; narodi su tlačeni po udesu braća, priteci jedan drugomu i lanci padnu! — „Ješće Polska nie zginięla!"

Nije mu po ćudi i ljuto se tuži na popovsku propagandu, koja da narod truje a za tiem ide, da ga prelije u ono medjumorje, što no ga Utješenović opieva, pa da sav postane članom pravoslavja. U tom pokretu ne nazire Vukelić narodnoga duha, o kojem se u Lici slabo što i zna, već vjerski fanatizam, s kojim ne će da ima posla.

Od naših listova čitao je samo „Glasonošu" i po kadkad „Pozor", kad bi u Gospić došao a inače pored novčane oskudice slabo je tad i dobivao štiva, da srdce i um krasi, već je onako na seoskoj osami, — kako sâm kaže — snovao i snivao o zlatnih vjekovih, koje „ako i ne ugledamo, a ono je bar zaslužujemo".

Od 1863. pa sve do 1872. nije se, koliko doznajem, milomu svomu prijatelju Poliću javio pismom, a na moje silno požurkivanje jedva se odazva pod konac 1864., dakle jednom ciele te godine, jednom 1865., dva puta 1866., dva put 1867., jednom 1868., jednom 1869., jednom 1870. i nekoliko puta 1871., dokle se u Bjelovaru ne sastasmo.

Najbolje se vidi iz pisma mu od 17. prosinca 1864. kako mu je dalje bilo na Osieku. Evo nekoliko redaka: „Dakle još ima duša, koja me se sjeća očajnika! a mnogo se već dana izvilo, da mi te utjehe ne bi. Koriš me i pravo imaš, što ti se već toliko ne ozvah, a čija je to šteta već moja; jer s moga muka ne bje mi tvoga razgovora. Nego da znaš koliko li puta napisah ti pismo, pa ga opet razparah, jer bijaše prepuno naricanja, pa ga se stidjeh odpraviti. U svojem sam svietu, u svojem

narodu; ali kao piljak na pržini. Ne ima duše, s kojom bih podielio jade, s kojom bih prosborio o rodu i slobodi, da mi lakše bude na srdcu, pa mi za to čama dane truje. Drugovom i starijim sam mrzak, jer mi vele, da ih prezirem, gdje si zabih u glavu, da više od njih znam; a narod me ne ljubi, jer mi vele, da sam preoštar i da se umoliti ne dam. Uzmi da se od golema službenoga rada ni knjigom razgovarati ne mogu, pa spoznaš kako mi je. Evo danas stiže tvoje pismo i unj zavih mnogu ranu i mnoga mi struna, što već bješe glas izgubila, opet zazvoni. Eh da mi je tebe bar od kad do kad viditi i samo na časak s tobom se razgovoriti, laglje bih sudbinu podnosio. Ne bih trunuo kao što sada trunem, gdje već zaboravih skoro i knjigu i narod, te gore pišem nego pisah pred 5—6 godina, a izvan „Glasonoše“ i kadšto „Naše gore lista“ jedva da kad hrvatsku knjigu u ruke uklopim.

A što bih ti nabrajao moje jade, kad, bojim se, nije ni tebi bolje.

Što se mučim i što trpim, da se mučim i da trpim za narod, žalio ne bih; ali što više radim, to sam narodu teži.

Vaj dodje li vrieme da i s nas skine težki ovaj jaram!“

Iskreni, uzdatljivi ovaj izliev bolne mu duše razumjeti je, kad se naš odnošaj od malih nogu uzme na oko, a po gotovo naš boravak u Beču, gdje smo kao brat uz brata godinovali, zalažući često žuhka kruha i počivajući mučno na tvrdu uzglavju, srodan udes snosili i srodnom se željom zanosili. Mladost zanešenost, kud je težila, što je snovala, čemu li se je nadala! Kad omrkli pusti dani na crnu putu uz njemačku upravu, na vojničku nategnutu i sapetu, savila se eto tuga oko mlada srdca, potonule naše nade i rastvorile se čarobne sanje. Težkoj sjeti njegovoj i dalje je oduška u pismu od 30. ožujka 1865., gdje se je ovako malo ne razplakao: „Hće-

zora sviće. I ustaju iz groba junaci, tri sto ljet' ih crna zemlja krila, sad i oni s rodom slave slavje". Opaziv valjda i sâm, kako mu se je mašta razigrala, domeće, da nije mašta što piše, već „hvala bogu istina živa". I on se tvrdo nada, da će, što je tašta i mlitava medju nami i što za sad na površju pliva, utonuti; jer će, dok valovi zaigraju svoje ljuto kolo, pasti pljeva na litice i „na žarkom izgoreti suncu". S braćom prekounskom u zadruzi smijati nam se je samo, ponosito kliče Vukelić, „kako se oholi Ugričići pievče". — Tad se je ponadao i tomu, da će mu se četiri godine samotovanja izplatiti, ne bez razloga.

Nu imavši, kako rekoh, neprilščica s naumljenom ženitbom, nakanio je bio skinuti vojničku odoru, ali nije uspio. „Benedetto chi mai non dispera", dovikuje sam sebi.

U zimi 1868. postade nadporučnikom krajiške uprave. Obrodiv srećno sve zapreke, javlja mi 8. rujna 1869.: „Što teži boj, to vrednija pobjeda; oženio sam se." Ali se je u to vrieme bilo nadovezalo opet drugih neprilika. Nagonivši narod po višoj zapoviedi, da crkvu zida, gdje ne hćede i ne mogaše, kako veli, dodje do žestoka odpora u Bruvnu, a malo za tim i u Mazinu. Ocrniše ga osim toga neljudi kod glavara, a kako je bio tvrd na rieči i dosljedan na tvoru, ne hćede se s lahka pokloniti sili, pa mu se od tuda poleže dosta okapanja. Već oženjena salećeše ga još i novčane nevolje, truneći mu mir i povoljicu.

Godine 1870. dopade mene k unutarnjemu odjelu c. kr. glavnog zapovjedničtva u Zagreb i tad ga kazah, tko je i kakav je, momu dobrotvoru, dičnomu Ivanu Trnskomu, koji ga, prem licem mu neznana, ogrli svom toplotom plemenitoga svoga srdca i poslav mu svoju sliku, pozva Vukelića, medjutim u Lapac premještena, da nam se u „Viencu" javi.

Dužan sam otisnuti ovdje zahvalu, što ju našemu zaštitniku preko mojih ruku posla Vukelić.

Slavnomu gospodinu

Ivanu Trnskomu,

momu pukovniku i zaštitniku za njegovu sliku.

Diete bijah, kad mi srdce mlado
Prvog puta Tvoja sgrija vila:
Danica me s njom upozna mila,
U njoj I. T. uvjek gledah rado.
A kad sviet taj odgonetat stadoh
I duhu mi ponarasla krila,
Nigdje pjesma nad Tvoju ne bila,
Miloglasja nad Tvoje ne znadoh.
U njoj učih divnu ljubav roda,
Ljubav pravde i istine svete;
Prokletinju sebičnosti klete;
S nje se srdce živoj želji poda,
Da T' ugleda bogoduho lice:
Sada — teci suzo radostnice!

Malo za tim počeše u „Viencu“ izlaziti Vukelićeve pjesme, jedna ljepša od druge, pjesme, da što pisane — kako već navedoh — ponajviše od 1866. ovamo. Nije uzalud izjavio mi pobratim, da mu je velika slast odužiti se zlatnomu pismu našega zaštitnika; samo uzdiše: „Ej, da je snage koliko je želje, u dobar čas; a ovako budite zadovoljni bar marom ako i ne darom“.

Uredničtvo „Vienca“ pozdravilo ga je posve milo na prvom susretu, kad no u 38. broju od god. 1870. izadjoše prve tri zvonjelice, a nije ga manje obveselilo, što je čestiti naš Grbić, na ponudu uredničtva, dvie te pjesme „Lahku noć“ i „Što sam sjetan“ ukajdio. Reći ne mogu, kako je i meni oko srdca bilo, kad sam, sjedeći uz Ivana Trnskoga, slušao u našem kazalištu Franju Grbića, gdje no je sâm milozvučnim glasom obje te pjesme odpjevao uz burnu povladu obćinstva.

Mladomu se pjesniku osim Trnskoga obradovaše ne malo sad već pokojnici Preradović, naš prijatelj još iz Beča Dežman a osobito pokojni Perkovac, tadanji urednik „Vienca“, koji mi je često a živo hvalio pravu žicu pjesnika Vukelića, prem baš on nije običavao pro-

sipati hvale. Prijatelji Jurković, Šenoa, Miškatović, Tomić i drugi takodjer mi izražavahu radost svoju s Vukelićeva pristupa u kolo „Vjenčara“. Za nekoliko vremena izadjoše crte iz krajiškoga života; „Hajduk Rade“ pa „Krvava dioba“ i stekoše veliku pohvalu zagrebačkih književnih krugova, prem se je Vukelić i tad plaho u mene upitkivao, jesu li čemu.

Dopadši Ivana Trnskoga častna zadaća, da prevede bjelovarsku krajinu, svoj dragi zavičaj, na ustavnu, pozva o Petrovu dnu 1871. god. u pomoć Vukelića, koji mi se, časom odsutnu, 5. srpnja sav blažen ovako oglasi: „U dobri čas! evo me u Zagrebu! Sinu sunce i na moja vrata; ali za to do neba hvala tvrdoj vjeri pobratimskoj, koja me sa svjetlim poglavarom upoznade“. Gromko dozva naš pjesnik svojoj Lici na polazku „S bogom“. Mnogi rekoše da je vriedno taj oproštaj, kolik i onaj „Krajini na razkršću“ i po više puta pročitati.

Pomogavši ustrojiti novu županiju Bjelovarsku, vesela smo joj srdca oba bilježnikovala. Vukelić je pri upravi zlata vriedio te ga je na posliedku zapalo za uzpješan râd pri ustroju nove županije najmilostivije priznanje Njeg. Veličanstva. Brojne skupštine novo ustrojene županije — dosta je živih svjedoka — slušale su pomno i rado njegovu rieč. Još uviek sitan, tanak, suhonjav, znao je ozbiljnim, zvonkim glasom i tankoumnim razlaganjem uvjeriti svakoga, da je dobro i koristno, što županija sumava i želi. Otržit a na misli brz i na sboru spretan, znao je protivna mnienja suzbijati preudesitim načinom. Pored dosta umarajućega živa uticanja u razpravu ipak je te skupštinske razprave dospievao još i stenografisati, kao što je u obće u svojih književnih bilježkah mnogo toga stenografisao, čega ne razumijem te ni odgonetnuti ne mogah.

Mene, suradnika, nemože dopasti, da ovom zgodom razlažem, što smo i kako smo u Bjelovaru snovali i radili. Tek kad je ono Ivan Trnski dignut sa županstva,

zahvali se nas 17 pol. činovnika na službi. Čestiti Senjani žicom ponudiše Vukeliću bilježničtvo pri svom magisiratu, a on se iza duga muka 1. ožujka 1872. javi prijatelju Poliću ovećim pismom, u kojem mu medju inim glede te ponude piše:

„Veliko me obradovaste vašom brzojavkom, jer mi je visoka u cieni vaša ljubav i vaš sud. A kako mi je mio vaš grad, prihvatio bih svom dušom častnu zadaću, da mu kano prvi ustavni veliki bilježnik bilježim slavne čine, ali me prieke okolnosti zovu na poprište za biedni narod.

Čitaste već u novinah, što se ovud sbiva. Bili smo prionuli cielim srdcem, da udarimo ovoj novoj županiji tvrd temelj poštene, napredne uprave, a sreća nam priskočila te u brzo razumio narod, tko mu je na čelu, kojim duhom diše Ivan Trnski i kamo smiera neumorni mu rad, te pristao uzanj kao svoj uza svoga. Tko je gledao naše županijske skupštine, pa vidio ono uzdanje, onu vjeru, kojom sreta svaki pojedinac svaku rieč, što poteče iz usta svietloga nam glavara i kako svaku privija duši, morao je uzkliknuti: ako igdje to je ovdje prilike svakoj ljepoti, svakoj dobroti, ovdje bude milota napredka i slave. Ali nije do toga našim prijateljem. Treba sastaviti sabor, koji će povladiti svaki mig, što mu od nekud stigne, a dok je Trnski u Bjelovaru, dotle, vele, nije se nadati da će narod birati svoje neuzdanike; valja dakle maknuti Trnskoga i podignuti na stolicu čovjeka, voljna drugačije poigrati u kolu. Mi smo došli ovamo uz Trnskoga, izpovjedali smo njegovo osvjedočenje i radili smo njegovim smjerom. Kad vam on nije s voljom, rekosmo, ne možemo a ne ćemo ni mi biti s voljom. I rekosmo svi u jedan glas: Podje li Trnski, podjosmo i mi, a hćednete li nas siliti da ostanemo, mi odpasujemo sablje te nam nieste vlastni zapoviedati.

Velika gospoda skočiše na junačke noge i uložiše svoju, da se sačuva ovoj županiji glava, da se obrani

poštenju ciena, da se osigura sviestnoj upravi slobodan razvoj. Ali sila Boga ne moli*). A gospoda onda nagodiše, bar da nam prosto bude vratiti se u prvanji stalež itd.“

Odmah za tim vratio se je Vukelić u Liku, gdje su ga milo dočekali, ali se on nikako priviknuti ne mogaše novim uredbam tad već načelno razvojačene Krajine. Tužio mi se je na te prelazne uredbe ne jednom a prigovarao jim je osobito, što su na čelo upravnim okružjem a i mnogim kotarom dospievali ljudi, kojim ili je uprava od vajkada deveta briga bila ili se ne umjedoše starati, da narod do poštene obćinske samouprave uzvinu, a kamo li da mu do političke samouprave pomognu. Prigovarao je, što je pukovnijskim skupštinam djelokrug gotovo lih gospodarskih zadruga. Krivo mu je bilo, što se kotarski predstojnici nikako ne hćahu odreći njemštine u svom uredovnom djelovanju, te se ni sirote obćine od najveće česti ne smjedoše povratiti na uredovanje narodnim jezikom, prem gdjekoji obć. činovnici znadoše pisati čisto, jezgrovito i gotovo pravilno. Boljelo ga je, što se je u mnogih načelnika i viećnika našlo grabežljive ćudi a narod u prvi mah ne znade poštenijega zastupstva birati. Ipak nije mislio, da bi koristilo pod upravom vojničke gospode pripuštati narod u sabor, jer bi ga zapali sakati zastupnici već po tom, što još ne pojmi ustavnoga natezanja, koje da tolika troška stoji a uz prieke prilike naše domovine slabo bar političkoga probitka donosi.

Zlovoljilo ga je dosta, što su ga nakon povratka mu u Liku svaki čas premještali iz Gospića u Smiljan, pa u Kanižu, pa u Gračac, pa u Sinac i u Otočac itd. Čestom selitbom razsula se je i onako čedna kuća čovjeka, vikla živjeti o suhoj plaći, komu već tada bijaše na brizi osim mile druge i troje dječice. U Gračacu bio je ponajzadovoljniji, jedno, veli, „što se u kotaru uređuje sasvim

*) Pozdrav, što ga je po Trnskovom povratku iz Budima u Bjelovar napisao Vukelić, ponadav se dobroj sreći od toga puta, kao što je i bilo prilike — uvrstih u prozaične mu sastavke.

hrvatski, drugo što imademo „hrvatsko-srbsku narodnu čitaonicu“, kojoj je geslom „sloga je spas“ a treće, što je daleko od gospode pozlaćena vrata.“

Medjutim se je opet ljudski oglašavao u „Viencu“, bud mu se je Ivan Trnski popinjao na dušu, te i mene nagovarao, neka pišem da se više puta javlja; jer bi bila velika griehota, da tako „krasan dar zabrdja“. Kolovoza mjeseca 1872. poslao je napokon našemu dobrotvoru u jambih složenu „Franku Riminku“, koja je davno izgledana a pomno izpravljena u „Viencu“ izašla.

Na me ne spada uzporedjivati ovaj prievod s onim Gjure Deželića ili Stjepana Ivičevića.

Godine 1873. zaželje pokojnik čitati sabrane pjesme slavnoga srbskoga pjesnika Zmaj-Jovana Jovanovića, čiji mu „iztočni biser“, štampan u „Nevenu“, bješe osobito omilio, te mi pisa, da mu tad baš izišle Jovanovićeve pjesme pošaljem. Iste se godine težko tužaše na birokratsku žicu krajiške uprave, koja da mjesto sviestna službovanja izgoni neko „babje čangrizanje“. S te mu nemilice nebijaše do davorija te zavrže opet domaću knjigu. Postavši kotarskim i poslije okružnim pristavom nemogaše napried, ma da je to i znanjem i umienjem i poštenjem kud kamo bio zaslužio.

Tek poslije godinu dana, pod konac 1874., javio mi se je opet, prem ga sumorica ni tad još minula ne bješe. Za to ga nagovorih, da opet priedje u gradjanski dio domovine, na što i privoli uz primjetbu ipak: „Ne mislim tamo vjekovati. Dokle se majka krajina otriebi tudje vlasti, bježim ti opet u naše planine, jer za me ne ima života, van u brdih. Velebit mi i otac i majka“.

Ban Ivan Mažuranić imenova Vukelića pri ustroju nove pol. uprave u proljeće 1875. god. podžupanijskim tajnikom u Krapinskih toplicah. Tom mi zgodom izbraja pobratim, koliko mu je puta koje djetešce Kapelu prevalilo: Zorica je u svojih nešto preko 5 godina selila sedam puta, Vladko 6, Milko u 2 i po godine tri puta.

— — Dolje saći na dno groba tavna — —
A za čim je težio Vukelić?

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rad bih rod svoj probuditi pjesmom,
Rado bih ga izbavio mačem,
Rado bih ga poučio umom,
Rado bih ga pomogao trudom — —

U tih riečih sadržane su sve želje i nastojanja čovjeka rodoljuba. Rod mu spava — on bi ga probudio na život; rod mu nije slobodan — on bi ga izbavio mačem; rod mu je zaostao u mraku gluposti — on bi ga poučio umom. al:

— nemogu pomoć mu, nemogu!
Za mač nemam mišice ocielne,
Glas mi slab a neuka sam uma,
Trudu mojem nema blagoslova.

Dakle se je kušao boriti, borio se je, al na svoju žalost uvidio je, da mu nije snaga dorasla pretežkoj borbi.

Klonuvši uvidja, da bi bolje bilo saći na dno groba, nego li poput ranjena vojnika gledati, gdje mu narod sramotno gubi bitke.

Golemim jadom kao golemo more mdra on ipak, da gleda propadanje svoga roda:

Rod hrvatski, ljubav srdca moga,
U tamnilu i gnjilobi bludi.
Moje srdce pomoći mu žudi,
Al mi ne da, ne da udes hudi,
Odletile moje slavulj-ptice,
Gdje bje slavulj, sad su kukavice...

Nisu li te rieči uzdah svakoga, u koga nije u ovo apatično doba zamrlo srdce u ljubavi i brigi za domovinu?

Tamnilo vlada pred nami, tamnilo za nami; Hrvatska se kreće poput zabludjela broda morem neizvjestnosti; valovi svjetskih dogodjaja pljeskaju oko nas i nose nas nekuda — neznamo napred ili natrag. Tko zna, što li će doći; al mi trunemo medju tim, i gnjiloba raztvara nam životnu snagu.

Tko pozna svekolike pjesmotvore Vukelićeve, mora se začuditi, odkle najednoč tolika očajanost sašla nanj. Njegovi prvienci jesu poput poljskoga cvieća, koje samo nadom, vjerom i ljubavlju diše. Nigdje nećeš u njih naći sumnje ili gorčine. Nevina ćud i zdravo srdce proviruje iz njih, a i jezik im je toli nevin, djevičanski.

Vukelićeva zadnja pjesma dokazuje nam, da se je u njegovu životu morao zbiti velik prevrat, koji je pokrenuo cielim njegovim bićem. Prevrat taj dade se jasno opredieliti iz njegovih vlastitih rieči, koje nam na drugi način kažu sliedeće: da nema veće nesreće, nego li biti sin nesretna naroda.

Ljubav je bol. Tko je ljubio, trpio je više, nego li je uživao. Patriotizam je velika ljubav, ljubav, koja obuhvaća čitav narod, iz koga smo potekli. Što je sretniji narod, sretniji bivamo mi, jer svaki uspjeh njegov skapčamo s našim udesom; njegov nas neuspjeh obratno tako razžalošćuje, kao što sina razžalošćuje nesreća otca. Patriotizmom bivaju nam svi sugradjani mili kao braća, i kad na odaljenom kraju domovine zaplavi voda grad ili selo, mi to osjećamo kao našu nesreću.

Sinovi velikih naroda, koji su si u pogodnih okolnostih obilnom snagom sagradili čvrste temelje svomu obstanku, omedjili se neprekoračivimi medjami, osigurali se od nevolje blagostanjem, izobrazili se — ti neće sigurno toliko trpjeti sa svoje ljubavi za domovinu, kao sinovi malenih narodića, koji si tekar počimaju graditi budućnost.

Motrite samo Engleza, Francuza ili Poljaka, kako o svojih domovinah govore i kakav pečat im je ostavila na licu domovinska ljubav. Englez je miran i zadovoljan kao sin bogata gradjanina, koj, ma što došlo, pod svoje će stare dane imati od šta živjeti; Francuz je uzhićen kao mladić sa krasote ljubavce, a Poljak se čini kao sin takove matere, koju je sav sviet poružio, rad koje bi

mu se trebalo stiditi, a on ju neizmjerno ljubi, jer je neizmjerno nesretna.

Od tih triju domovinskih ljubavi po mom je sudu, Poljakova najpoetičnija, makar i najžalostnija. U mnogom će se ljubav Hrvata za nesretnu domovinu sudarati s onom Poljaka. Hrvat strada, dok ljubi domovinu, jer mu na rodnih poljanah samo pelen niče, a Vukelićeva „zadnja pjesma“ jest gorak, nu poetičan izraz takovoga stradanja.“

Pobolievao je cielu godinu, ali jake volje, otimao se je jadnik, hćeo je bolest savladati, te je službovao 1878. do po božiću. Na 17. siečnja 1879 leže; iz prva se je ponešto otimao i pridizao a poslije se sâm već nije mogao okrenuti, s čega se je jako mrštio. Pred zadnje dane vidje da neima druge, van mrieti a težko, pretežko mu je bilo — kako mi piše ucvieljena posestrima — ostavljati nju — koja je, kako dobro znadem, vazda bila svomu vojnu drago milovanje — i četvero ne obskrbljene dječice.

Pred vriednim si predstojnikom ipak još dva dana pred smrt kano da se je nadao boljitku. Dana 26. ožujka donese mu pisar namiru na podpis. Podpisav namiru, potegne rukom po čelu i potuži se, da ga sviest ostavlja a čas za tim prestade kucati živo, plemenito, svomu rodu i narodu toli odano srdce.

Naš poočim, poražen crnom viesti o tako ranoj smrti svoga miljenika, kojega je, kako vidjesmo, inače jakom voljom malaksala — ljubeznivim svojim nagovorom ponajodlučnije pomogao opet na vidik iznieti, dojavi mi crnu svoju tugu i priloži uspomeni pokojnikovoj nekoliko kitica, koje mi je svakojako ovdje objelodaniti:

Na grobu
Lavoslava Vukelića.

Lavoslave, posinko mi,
I tebe li ljuta slomi,
Ljuta u grob sudba svali,
I tebe da narod žali
Pokojnika mlada!

Ne dâ mi se vjerovati,
Da te ljuta kosa svati,
Da j' u zemlji crnoj rano
Nemilice pokopano
Što nam liepih nada!

Mislim, da te imam zvati,
Grob li ne bi da nam vrati
Um i srdce tvoje živo,
Odkle nam se pojavljivo
Gospod sa nebesa.

Što ti hiti smrt u mraku
Tuj zatomit volju jaku
Te povezat vita krila;
Još te lećet želja bila
Do zviezdana kriesa!

Nije l' grozno, svatko reci,
Otet otca sitnoj djeci,
U tu sdvojnu crnu tugu
Oviti mu mladu drugu;
Tek im plakat prosto.

Nije l' tužnoj slika biedi,
Gdje no plaču borci siedi,
Kada spuste sa nosila
Zatočnika u grob čila,
Na kom sviet bi osto!

I ja sudjah, poslie mene
Da ćeš dane nebrojene
Jošte živjet, zviezdom sjati,
Prorok božji medj Hrvati,
Dičnik našoj vili.

Pak se nadah, Lavoslave,
Kada smrt mi dodje glave,
Ti na grobu da ćeš meni
Cviet zasadit uspomeni
Pažnje znak ti mili!

Al se ino eto sbilo,
Sve je sa mnom te žalilo

...ei/š.. ...
...ičkii život

Tvoje snage liepu dobu,
A ja pognut na tvom grobu
Cvietak sadim tebi.

Uzdišući tiho sborim,
Tiho sborim, rod si korim:
Priestolnici u svom krilu
Bilo čuvat takvu silu,
Kojoj ravne ne bi!

Rekoh već u početku, da su toli rano preminuvšega pjesnika dostojno spomenuli svi naši domaći listovi, a ovdje mi je u dužnosti, navesti sud nekoliko njih o književnom radu Lavoslava Vukelića. Vještačku ocjenu napisati će danas sutra komu bude priličnije nego li je meni, a u glavnom za cielo ta ocjena neće odskočiti od sadanje ciene Vukelićevih umotvora. „Vienac“ zove Lavoslava Vukelića vrlo darovitim radnikom, znamenitim pjesničkim talentom, pjesnikom ne samo perom već i srdcem te nastavlja: „Naš Ivan Trnski ponuka mladića, da iznese plodove svoje fantazije pred sviet. I zbilja. Vukelić poče jih priobćivati u „Viencu“, te si steče za kratko liepo ime u kolu hrvatskih književnika. Od kuće kremenjak i proniknut do srca duhom i mišljenjem svoga naroda, uzgojivao je svoj krasni dar o uzorih ruske i poljske poezije, prevodeći Miczkiewicza, Lermontova i Puškina. Ti prievodi priobćeni su u „Viencu“ ter pokazuju, kolik da je Vukelić vještak bio hrvatskomu jeziku. Izvorne pjesme kao što „Krajina na razkršću“, „Zvonjelice“, svjedokom su krasnoga mu dara, a novelističke crte iz gornje Krajine upravo su uzorom svoje vrsti, jer je vanjski i psihički život u njih crtan za čudo vjerno. Izim inih novelističkih prevoda priobćio je Vukelić lani u sbirci „Matičinoj“ i prievod „Kirdžalija“. Vukelić nije puno pisao, kao n. p. ni Tomo Blažek, al što je napisao, vriedi i vriedit će uviek u našoj knjizi. A zašto nije više pisao?

Ima tomu godinu dana, da je pisao uredniku ovoga lista. To je pismo proniknuto bolnim osjećajem, nezadovoljstvom. Sudbina baci tu živu, pjesničku dušu na suhi brieg birokracije, borba za svakdanjim kruhom ote njegovu geniju svu snagu, u smalaksalom tielu malahnu i duša, a skrb za obitelj zauzdavaše njegovu fantaziju. I tako nam klonu prerano u grob, tako potavni iznenada sjajan talenat, koji bi u sretnijih časovih bio urodio obiljem zlatna ploda, koji je morao svoga konja krilaša zapregnut pred plug. Nu oni Hrvati, kojim nije srdce obumrlo za idealno, plemenito pregnuće, koji uvažavaju cienu zatočnika narodnjeg duha, koji ne nasmješuju svojih usana na glup posmjeh na književni rad, oni Hrvati kliknuti će na pragu Vukelićeva groba: „Lahka ti zemljica, čestita hrvatska dušo“.

„Obzor“ pako piše: „Vukelić stupi pred hrvatsko obćinstvo u „Viencu“ sitnimi ljubovnimi pjesmami i romancami, koje mu svojim nježnim sadržajem i ljubkom formom pronieše ime od usta do usta. Sjećamo se, da je za onda još živući Preradović, upozoren timi pjesmami, pisao nekomu prijatelju i kolegi po Apolonu u Zagreb*) pismo, u kojem u veliko hvali prvence Vukelićeve, dodajuć, da se od Vukelićeva dara mnogomu nada. Vukelić ne bijaše osobito produktivne naravi, on je malo stvarao, al je stvarao zrela diela. Birokratske nevolje pritisnule njegov živahni duh, i dale mu samo iz riedka prosjati. Da mu je bilo u pogodnijih okolnostih raditi oko književnosti, bio bi se njegov rad udeseterostručio. Hvala riedkim sretnim momentom — ostavio je iza sebe ipak liepu kiticu pjesničkoga cvieća, koje će dotle mirisati, dok zadnja hrvatska rieč ne zamukne u šûmu tudjih jezika. Osim izvornimi pjesmami**) odlikovao se je

*) I. T., kao što se to vidi iz vjekopisa, koga je naš Kriesničar napisao svomu pobratimu Preradu.

**) Nekoje se čitaju i u antologiji A. Šenoe, a jedna mu je pripoviedka i na česki jezik prevedena.

on prevodi iz stranih jezika, osobito iz poljskoga i ruskoga. Mickieviczevu baladu „Vojvoda“ i Lermontovljevu istočnu priču „Bjegunac“ preveo je on upravo uzorito, sačuvav u tih prevodih sav čar izvora. Pellicova uzor-drama „Franjica Riminka“ čita se u Vukelićevu prevodu sladko — gladko, kao u talijanštini, što najbolje svjedoči, koli je vanredno nježno pero bilo u prevoditelja. Osobito su mu krasne crtice iz krajiškoga života, medju kojimi spominjemo „Krvavu diobu“ i „Hajduka Radu“ kao uzor-crtice te vrsti. Njegova prerana smrt navela bi nas na duga razmatranja ob udesu naših talenata; al čemu da gudimo staru pjesmu, koju riedki razumjeti hoće . . .

Lahka zemljica ostankom hrvatskoga pjesnika, koji si u malo dana kratka si i trudna života sagradi spomenik, nad kojim mogu vijati oluje vremena, a da mu nisu zatavnile sjaja!“

„Narodne Novine“ ovako ga propratiše do vječita mraka: „Na književnom polju radio je pokojnik uztrajno sve do svoje bolesti te je obogatio našu književnost plodovi svojega pjesničkoga duha i vanredno vješta pera, osobito u prevadjanju iz stranih literatura. Poče pjevati rano, no kako je bio skroman, dugo je pred javnošću skrivao svoje pjesmice, te je samo na poticaj starijih književnika, navlastito g. Trnskoga, izišao na javnost nekojimi pjesmicami iz svoje sbirke i u brzo stekao glas neobično darovita pjesnika. Od njegovih pjesama spominjemo „Krajina na razkršću“, objelodanjenu u „Viencu“ od god. 1873., jer je u njoj pjesnik predočio živu sliku kratke, ali težke krajiške poviesti, a zatim obratio pogled u budućnost, koja Krajinu čeka. Pjesma ta proniela mu je ime širom ciele domovine, te od tada nije pokojnik prestao pjevati i raditi.

Preveo je mnogo toga, kao Kirdžalija, Čajkovskijev roman iz poljskoga, Franjku Riminku iz talijanskoga od Pellica, zatim iz Lermontova, Mickievicza. Ova mala

slika pjesnikova rada, koja žalibože nije podpuna, kao što mu ni život ne bješe, dozivlje nam u pamet veliki gubitak, koji je zemlja doživila smrću pokojnikovom. I u našoj upravi slovio je jednako vrstnim i marljivim upravljačem, pak s toga ostavlja on u dvie grane narodnoga života prazninu, a to je mnogo u jedan mah za nas, koji težko nadoknadjujemo vrtsne sile!“

Prijatelj dobar i narodu i meni, ovako mi jadikuje za milim pokojnikom: „Tuga obuzme čovjeka, koji je poznavao mladenački zanos, veselu dušu i preliepe osnove Lava Vukelića, kojimi je stupio tako reći na prag života, kad uzporedi onu bodrinu, onu krepku volju, onu uzdatljivost u vlastitu snagu, u dobrotu i ljepotu svieta, u čestitost i poštenje drugih, onu sladku nadu i veseli pogled u sretniju budućnost naroda s gluhim očajanjem posliednjih mu godina. Ljudi su mu, to se jasno razabire — bez žara i toplote, — mlitavi i svojeljubi, volje nikakove, ljubavi do ničega što je uzvišeno i plemenito, priegora ni mara ni zašto, što je narodu milo i drago. što mu je koristno, što mu je sveto. Sjeta Vukelićevih pjesama u srdcu mi milo odjekuje, po koji put proplačem s njim. Ma je pjesniku još toli loša kob, a Vukelić je vatren pjesnik hude kobi, — opet nadje utjehe, kad mu žice zaciliknu. Da nije toga, bio bi po svom osjećanju najbjedniji stvor na svietu. Uz to je velikim dobročiniteljem svim onim, kojim toplo srce prijanja uz krasotu i plemenštinu.

Što godj je poteklo iz Vukelićeva pera, pravi je ures našoj knjizi, hoćete li čista osjećaja, hoćete li krepka narodna izražaja i po narodu kićena govora.

Čitaj, što Vukelić napisa, jasno ti je kao sunce. Nije to smišljano i sumavano, kako će se koje ljepše reći, kako rečenica ulaštriti, kako li izkititi, već sve onako iz duše teče, kako pred očima vidiš. Malo je tuj umjetne rezbarije, umjetnih zavojaka, ukusnih okviraka, zlaćanih listića i cvietića, da stvar na oko ljepša izadje; već je

tuj sve jednostavno a ipak zaodjenuto najzgodnijom i najkrasnijom riečju, što ju smaže jezik bogat i prekrasan, — kako no i dolikuje uzvišenu osjećaju, božanskoj iskri. Tvor je Vukelićeva uma i pera alem kamen, koji te vlastitim sjajem udivljuje i zanosi. Niesam učen kritik, koji oštrim znanstvenim nožićem literarne proizvode para, sjecka, čestimice promatra, već govorim kako mi se umotvorje duše i srdca dojimlje i hvata. Što sam toga čitao iz pokojnikova pera, nije mnogo i to raztreseno, pa se radujem divnoj kiti milolika šara i rajskoga daha, kad se sva ta krasota pribere u skladan struk i našemu svietu prikaže u žari prijateljskoga proprata“.

Evo ti, narode, toga krasna struka a tebi, vierni druže, do nedavna diko i radosti a od tada tugo i žalosti moja, posliednjega duga pobratimske pažnje. Viečna ti pamet, Lave Vukeliću, u harnom rodu!

IZVORNE PJESME.

Pjesnik vili.

Tko se rieši svega,
  Što godj mu je milo,
Samo bol zadrži,
  Taj je svoj, o vilo!

Koji svojom tugom
  Tudja srdca sladi;
Radost tudju pjeva,
  Gdje ga more jadi;

S nebom, s povjetarcem,
  Tko se razgovara;
Kom u Vesne cvieću
  Ciel se sviet otvara,

Tomu žiće nudja
  Uviek slasti nove,
Taj je sretan, taj se
  Tvojim pravo zove.

Vaj, da l' i ja tvoj se
Nazvati ću moći!
Da l' u krilo tvoje
Ikada ću doći!

1856.

L e l j u.

Vidje li ju, Leljo bože!
Što no misli zaniela mi,
Što no srdce ranila mi,
S nje što ginem mlad?

Uočih ju, pa mi srdce
S čudna sluta zadrktalo;
Al' se njeno neozvalo;
S toga ginem mlad.

Leljo bože, vjera ti je,
Da je meni tvoja striela,
Prpošit mi nebi smjela,
Nebih gino mlad!

Luku tvomu, jadu momu
Usta joj se drzko smiju;
Osveti se! — pokori ju,
Da oživem mlad.

1856.

Ostavljena.

Nani, čedo nani,
Nek te vječni hrani,
  Kloni svako zlo;
Joj, tebi na svieti
Gorki udes prieti,
  Biedna siroto!

Gdje ti otac! gdje je?
Ah izdao me je,
  Srdce ranio;
Srdce, koje prije
On mi jedini je
  Tužnoj zanio.

Ah koli je živo,
Vjerno povjerljivo
  Bilo za njega;
A on ah nevjera
Lišio me ljera
  Glave dražega.

Vjeru pogazio
Pa me ostavio
  On i cio sviet;
Otac, mati, druge
Ne smiju od ruge
  Na me ni pozriet;

Na meni sramota,
A ti si sirota
  Čedo srdca mog;
Ni krivo ni dužno
I jadno i tužno,
  Cielog žića svog.

Pošô ma kud goda,
Nigdje, nigdje roda,
Nigdje topla grud;
Sine premiljeni,
Klet ćeš dan rodjeni,
Viek boravit hud.

Samo tvoja mati
Jade će ti znati,
S tobom plakat; s tog
Proplač'mo zajedno
Ovo žiće biedno,
Pa nek sudi Bog.

Brodar.

Tanku ladju, kuću brodarevu,
Uhvatiše vjetri razsrdjeni
I na pusto baciše ju more.
Magle pjene, dime, tutnje vali
I prevrću škripajućim brodom.
Tužan brodar na pokrovu kleca,
Sklapa ruke, višnjeg moli boga,
Da ne gine u tudjemu kraju,
Tudjem kraju, tudjem zavičaju.
„Kod kuće su i otac i majka,
Stara majka suze će roniti,
Cviljeti će i boga moliti
Da joj vrati sinka jedinoga;
A sinka će sinje proždriet more.
Kod kuće su nejaka dječica,
I dječica i ljubovca vjerna.

Kad god sunce na počinak podje,
Mole oni nevinim ustima:
„„Vrat' nam, bože, vrat' nam ćaćka milog!""
A on poć će od kud se ne dodje.
Smiluj mi se, vječni gospodine!
Nije život, za što skrušen molim;
Mrieti znamo, kada nije kamo,
Al se smiluj starim roditeljem
Smiluj mi se nejakoj dječici,
Ne daj da me zahman izgledaju!"
Tako brodar u grozi, u strahu,
Tako moli boga vječitoga;
Al se vječna ne mienja odluka:
Val naskoči, dom ploveći shvati,
Grozniem praskom ladju preobrati,
A brodare u grob sunovrati.
Mišice se tvrde napinjaju,
Da svladaju kruti bies valova,
Al' ne pušta more žrtve svoje.
Majko, ljubo, zahman suze tvoje!

1858.

Sudjeno.

Ljubio sam, vjerno, vruće,
Ljubio sam čistim plamom,
Al moradoh to čeznuće
U mom srdcu gasit samom;
Pa sam s toga malo plako:
Sudjeno je bilo tako.

Tražio sam prijatelja —
  Gdje je slast nad vierna druga?
A prijatelj izdo me je,
  Najteža vam to je tuga —
Nu ja s toga niesam plako:
  Sudjeno je bilo tako.

Domovino, majko mila,
  Tko ti s' sudbe plako ne bi?
Djeca su te ostavila,
  A tudjin se bani u tebi.
Ni s te sudbe niesam plako:
  Sudjeno je bilo tako.

Ženske oči suze rone,
  Za ženu su plačni glasi;
Muža sudbe nepriklone,
  Dodje l' tuga — čin ju gasi.
Trudih, djelah — niesam plako,
  Sudjeno bo sve bje tako.

1858.

Poslanici božji.

I.

Vidite li na smrt
  Gdje vode čovjeka,
Negovor'te: „zločin
  Nek se kazni, neka;“

Jer imade sudac,
  Koj premudro sudi,
Koji vam i njemu
  Milosrdan budi!

II.

Kad sebičnost podla
  Narod koj napade,
Te duh divni koji
  Zanj se borit stade,

Znate l', kako možnik
  Svjetski njega sreta?
Pogledjite boga
  Našega propeta!

III.

Otvarao puku
  Vrata sreće on je;
Razbijao tmine
  Preguste mu on je,

Okove sužanjstva
  Slomio mu on je:
Pa sav puk taj kliče:
  „Jest, zločinac on je!"

IV.

Tako i sad kliču
  Onom, rod tko ljubi:
„Što taj jedan za nas
  „Čas će svoj da gubi!

„Netrebamo", kliču,
  „Njegovê ljubavi;
„Neg se za se brini,
  „Nek se sobom bavi!"

V.

„Od kud njemu pravo
  „Bit odvjetnik roda?
„Za sve rieč umetat
  Tko mu povlast poda?"

Ah ne znadu, svaki
  Svieh da ljubit mora.
Ah tad moć je pravo
  Djela i govora.

VI.

„Mi nejmamo kralja“
  Govore žudije,
„Mi smo caru sluge
  Od svih najvjernije.“

Ko da će državi
  Onaj vjeran biti,
Ni najbližnjeg svoga
  Koj nezna ljubiti.

VII.

A i carem slava
  Za takove sluge!
To j' carstvu podpora,
  Napredku poluge,

Koji sami vele:
  „Niesmo vriedni svega,
Mi, mi spoznajemo
  Cesara tudjega“

VIII.

„A čemu ti ljudi
  „Ubiti se dadu;
„Da rod spasit neće,
  „Ta to sami znadu!“

Ko da je dobiće
  Cilj jedini boja,
Ko da miru duše
  Ciena nij' nikoja!

IX.

Kriepostno i liepo
  Traži, grli, brani!
Njemu vjeran budi;
  Pa ostani il' pani!

Jere s one strane,
  Tamo preko groba
Krepostan se slavi,
  Gdje nestiže zloba.

X.

Kad za kriepost paneš
  U preljutu boju,
Smrt ti stamnit neće
  Slavu, vjeruj, tvoju.

Uživat ćeš slasti
  Uz tvoje uzore,
Gledat gdje unuci
  Pravi sud ti tvore.

1859.

Nesretna ljubav.

Na valih čunak igra,
Na nebu mjesec sja,
I svjetlo bliedo svoje
Po moru razlieva.

Na pustu sami moru
Plovimo, ljubo, mi,
Da skupne jade tužba
Nam skupna ukroti.

Visoka ti si roda,
A rod je ubog moj —
No srdca složno biju
U ljubvi nesretnoj.

Kô pusto more ovo,
I naš ti pust je viek,
Jer nada blaga krati
Svoj moćni njemu liek.

Od srdca srdce odbit,
Razdružit rad bi rod,
Al za to slaba moć je,
Ma bila čija god.

Ta za te srdce bit će,
Dok mrtvo ne pukne,
A do smrti će tvoje
Svedj tući za mene.

Pa tebe jad će strti,
A mene življâ boj,
Al tad gle ljubavi nam
Svanuća, raju moj!

Čeznuće za neznankom.

Oj postoj djevo, počekaj,
Ljepote da se užijem,
Oj gledni na me milo daj,
Oj to mi sve što molit smiem.

* * *

Lagahno mi djeva stupa
Kano gorska vila,

Tanahna je struka
Kô u gori vita jela,
Andjelskog je lica,
Žarkieh očica,
Koral-usničica,
Gukom golubica.
A to čelo, čelo plemenito,
Zlatne kose krunom ponosito,
A golublja ćud,
Što ko sried zrcala
Milo s' ukazala
A na licu njoj —
Zani željnu grud,
Zani srdce meni,
Novi plam ljuveni
Spiev naviše moj;
Oj ljepote te su čari
Životvornog sunca žari.

* * *

Al oj bolan brate mahni se snatrenja;
Jedna žalost jedva u srdcu ti jenja,
A ti opet u sunašce gledaš
I nepredaš
Da t' zablišti slabo smrtno oko
I ljubavi srdce čim odkrivaš,
Pozabivaš,
Koli te je ranila duboko.

* * *

Moći ljuvenoj
Tko odolje oj!
A za slašću nje
Tko da ne gine!
Pravi raj
Nadji daj

Gdje ljubavi neḿa,
Bez nje daj
Zapjevaj;
Bez nje pjesme nema.
A to oko oko, tko ga nebi gledâ,
Tko cjelivo nebi usta sladja meda,
Tko vilinji vrat
Neće grlit rad,
A s tih mehkih grudî
Tko da ne poludi?
Oj ljubit ću ju do smrtnog dana
O njojzi pjeti,
I rad podnieti
Trzanje srdačnih rana;
A kad mi posliednji zakucne sat,
Izdišući njezino ime ću zvat.
Pa kad grob mi kopati budete
Kopljite ga u zelenom gaju,
Zelen gaju pod borom zelenim;
Kad sve drvlje ures u grob spravlja,
Obćoj smrti on se suprot stavlja
I uresa ne ostavlja svoga:
Tako ljubav, ures srdca moga,
Ni u grobu ostavit me neće;
A na grob mi sadte ružu cveće,
Duh moj biedni u njoj stan uzet' će;
Pa kad lahor zaćuhne proljetni,
Privabit će dragu miris cvjetni
Da pošeće na grob osamljeni,
Da si stručak savije zeleni;
Šuštanj lišća, miris cvieća,
Oglas duha mog ljubeća,
Snujiti će srdce njoj,
Snujit' će se ona, što na svieti
Sama vene u divnoj proljeti.

* * *

Ej postoj djevo, djevo stani,
Srdašca mi daj ne rani,
To srdašce boli, boli;
A što molim, malo 'e toli:
Jedan pogled i osmiešak
Pa to li je dar ti težak!
A uzdarje: srdce vruće,
Koje viekom za te tuć će;
I bogatstvo cielo moje:
Pjesma slaveć ime tvoje.
Ah postoj,
Ne prolazi!
Djevo stoj;
Djevo pazi;
Pjesnikova kletva
Paklena je sjetva,
Blagoslov pjesnika
Neumrla dika!

Njene oči.

Je li oko tvoje, Nino,
Zviezda, što s' na nebu kresi?
Je li alem, ma milino,
Kim se vedra kruna resi?

Zviezda nije: žara nije
Tog u zviezdah nit te moći;
Vas bih biser dó Indije,
A gledó ti crne oči.

Crne oči, luči jasne,
Čudotvorna pune žara,

Oglasnike duše krasne,
Moć, koja nam srce čara.

Oko to, ah, nepokoj je
U 'srcu mi probudilo;
Ipak, samo oko tvoje
Opet bi ga umirilo.

(„Lada“ 1862.)

Prva ljubav.

Sve razkoši, koje sviet nam daje,
Svu mu sreću taštu sam scienio;
Te blaženstvo mišljah samo da je,
Kad nas sveže vez ljubavi mio.

Pa za tobom samo ginuh, mila,
Ti s' mi bila jedina požuda,
Pred očima vjek si mi treptila;
Srca moga nada i razbluda.

Mili pogled crnog oka tvoga
Oj nektarom dušu mi opoji
Te ja snivah — o sna blaženoga!
Da ti srce za me ljubav goji.

San ti blažen; kruto probudjenje!
Ljubav, vjera, sve bi pusta šala.
Ah zlokobno prvo zatravljenje;
Prva ljuba ljubav prezirala!

(„Lada“ 1862.)

Sanja.

I.

Moljah Boga, da ugasi
Žestok meni plam u grudi,
Il da ljubav bar probudi
U nemilom srcu tvom.

Trudan zaspah. U snu vidjeh
Biesnit more uzbunjeno,
Tutnjit žale zlo bijene
Ljutieh vala navalom.

Te — sgrozim se kad pomislim —
Vidjeh tebe sried tálasa;
Al, spasitelj svoga spasa,
Iztrgoh te oluji.

Na svojih te nosih ruku,
I na srcu ćutjeh glavu,
Tad za plaću ljubav pravu
Obreče mi, dušo ti.

II.

Ah vidim te sried talasa
Opasnošću okruženu,
Kad te vidim obkoljenu
Od metulja nestalnih.

Znaj, ni jedan tudjer nije,
Koji kano ja te ljubi,
A tvoje se srce gubi
U zamjenu ljubeć njih.

Oj, da mi je izbavit te
Iz tog mora, dušo mila,

Ma iz svijuh mojih žila,
Krv ljubeća iztekla.

Jest! umro bih sto put rado,
Da te mogu izbaviti,
Pa na svoje grudi sviti,
Dušo moja milena!

(„Lada“ 1862.)

Uzdasi.

Oj da sam slavulj mio,
Milo tebi bih, draga,
Zapjevo noćju tio
Sna da se naspiš blaga.

Oj da sam cviet u polju,
Mirisom kadio bih ti,
Ljubeznu dvorbu moju
Zazorom prem zahiti.

Oj da sam povjetarce,
Njedra hladio b' tvoja,
Prem da je tvoje joj srce
Mrzlo uz ćutstva moja.

A kad mi j' poginuti
Ljuvenoj u požudi
Da mi se j' bar razsúti
Kó cvietu na tvih grudih.

(„Lada“ 1862.)

Vještica.

Bako, brže amo
„Vodu, oganj, pjesne!
„Sretne vrat' mi dane
„Propud' noći bjesne.“

„Zatravi me dieva,
„Čarnieh očiju
„Izbavi me. Kušaj
„Svaku čarobiju!“

Tako junak baki,
Koja kobnim slovom
Zapovjeda mrtvim
I pakla duhovom.

Koja znade tajna
Naravi kretala,
Koja je budućnost
Tavnu razaznala.

„Ah jadan junače!
„Za te j' čarobije
„U nje jedne samo,
„Pa već nigdje nije.“

„Da te milo gledne,
„Ti bi s' podigao
„Ko ruža, na koju
„Rose biser pao.“

„Ostane li kruta,
„Ti ćeš jadan pasti,
„Kano cviet što mrazi
„Nedaše mu cvasti.“

(„Lada“ 1862.)

Ljubav u Mletcih.

Mrke sgrade, samostani,
Pod svodovih puti tamni,
Stroga lica, silni hrami,
Sporotoki kolan slani;
Ta gospoda nebesita,
Kaludjeri srdca tvrda;
Svud uhoda, smrt nenadna:
To j' Venecia morovladna.
Al' u njojzi žića jadna,
Kad u srdcu mladićevu
Vruća ljubav bujno plane.
San mu gojni s odra bježi.
A srdašce, ah srdašce
Težko boli, grudi bije,
Hoće grudi da probije,
Ljubav s krvlju da izteče.
Kraj Rialta visokoga,
Kraj tog mosta gorostasa,
U sumraci na pavlači
Gospodskoga veljeg dvora
Ugledao dievu krasnu.
Bielo lice u ručice,
Njih na nježne grudi skloni,
A očice žar-očice
Sjaju ko da ih suza rosi.
Pa kad nočca tiha sidje,
Svakoj duši pokoj vrati,
Sve utiša, samo ljubvi,
Bónoj ljubvi pokoj krati:
Po kolanu srebren-brazdu
Kroz noć tamnu čunak valja,

Pod prozorih kod Rialta
Ljuljkajuć se tiek ustavlja.
Mjesec sije, — val romoni.
Šum još slab tišinu muti,
A u čamcu mlad junaku
Rad bi srce odlahnuti.
Tihi romon skladnieh žica,
Ko uzdasi od ljubavi
Lahkokrili pršu gore,
Gdje djevojka san boravi.
Sladak sanak probudjenje,
Probudjenje sladje goni.
Bajni glasi u srdašcu
Bude odziv pre ne znani.
K srdašcu ju razcviljenu
Milostivo srce vuče,
A pjesma joj miloglasna
Sva već uze njedra krasna:
Srdce vruće s pjesmom tuče.
A pjesniku mlad junaku
Za to divno uzhićenje,
Za to sladko probudjenje
Uzdar sladji 'e od lovora,
Kada stupi k tom prozoru,
Žudjeno mu kaže lice. —
Kada stupi k tom prozoru,
Niz žice mu ruka mače
A s radosti sav protrnu;
Od radosti, od milosti
Sav opojen niem ju gleda. —
Pa tad opet dalje brodi
Boraviti tužan danak.
Dok ne sijne luna jasna,
Ne izvede sitne zviezde,
Te svjedoke milostive
Ljubavi im tužne i nieme.

Oj mjeseče, star putniče,
I vi sitne oj zviezdice,
Vajmeh, vajmeh da izdate
Ovog dvoga milovanje.

„Njoj.“

Kó sužanj drhće i pazi
Ponosna gospodara,
Ljeposti punu čara
Pazeći čeznuh ja.

Iznenad' žića moga
Raj mi se tad otvori:
Sijnuše ti pozori
Meni kó sunca dva.

Blažene, rajske ćuti
Bolnomu srdcu momu
Pogledu u jednomu
Uzdahnu dievo ti.

Sretna, o sretna budi
S kojim ti sudba odredi,
A mojoj dost' je biedi
Da tebe gledat smij'! —

V i l i.

Utiešenje sladko
  Uvjek mi je bilo,
Kad se god utekoh
  K tebi pjesám vilo.

Kad mi tuge gorke
  Srdce uhvatiše,
Kad mi oči lice
  Suzami poliše.

Kada mišljah, da sam
  Ostó sam na sviti',
Kad' u gorkom vaju
  Veće htieh umriti.

Tad bi tebe zvao,
  A ti bi me čula,
Tješila me pjesmom
  Ko David Saula.

Ti u gorcieh jadih
  Što si me tješila,
Srdca moga vjekom
  Carica mi bila!

Miruj srdce.

O miruj srdce biedno!
  Oj na što tvoji žari?
Ta za te sve je ledno,

Ta za te tko da mari?
Ah tvoje hude sreće
Gnjev opet, opet stari
Trnje ti na put meće.

Izminu viek mladosti,
A što ti sudba doni?
Da l' suzu kad radosti
Ah jednu bar izroni?
Ah suzâ gorka jada
Proplaka dosti, dosti
Al sladkih vaj nikada.

Kadkada sladki sanci
Dušu mi opojiše,
Al trudni uviek danci
Sanke mi ogorčiše:
Ah i sad i sad mio,
Ko biedan rob u lanci'
Sanak sam ljubve snio!

O daj, dok toga sanka
Još traju bajne slasti,
Pre hudog daj uranka
Bože mi u grob pasti!
A dok taj san uztraje,
Bit će mi grob moj tmasti
Nad sve te zemske raje.

Crne ću oči samo
U grobu spominjati,
U tebi, grobna tâmo,
Nje ime uzdisati,
A grobi kad s' otvore,
Opet ću ugledati
Ah tebe, moj uzore!

1865.

Lahku noć!

Lahku noć! već minu danak,
Sladki sbor se ne čuje;
Lahku noć! nek angjel sanak
Krili tebe prikrije;
S očiju ti suze suši,
Novu snagu dade duši.

Lahku noć! a časak svaki,
Što ga samnom probavi,
Nek u srdcu zvuk ti kak'i
Tihi sladki ostavi,
Blažeć grudi zatravljene,
Dok t' ukaže sanak mene.

1865.

Tiho zuj, pjesmo!

Tiho zuj, pjesmo, u noćcu mučeću,
Tiho, ne sbudi ljubu mi speću.
Uzvij se pomno na prozore njene.
Tiho, ne sbudi ah premiljene!

Sveta j' kad spava, sveta kad sniva;
Dah tvoj tek lahki nek joj cieliva
Skut, okol ud' što s' požudno vije,
Skut, što no grud joj razkošno krije.

Svet je nje sanak, ne sbudi mi je;
Sveta nje sanja, ne preplaš' mi je

Prikazom, koja srdašce snùji:
Lagahno pjesmo, milo mi zuji.

Oko nje s' ovij ko cviet o dub tanak
Mirisom sladeć mu proljetni sanak;
Stravljeno poj, ko što slavica poje
Ružici jade sbrajajuć svoje.

Pozdravi maglom nje mi ne sbudi,
Ko hodočasnik smierna mi budi,
Koj strahom svetim u hramu stoji:
Molitva bili pozdravi tvoji.

Tiho zuj pjesmo kroz noćcu mučeću,
Tiho ne sbudi ljubu mi speću;
Uzvij se pomno na prozore njene,
Tiho, ne sbudi oj premiljene!

1865.

Femici.

Sad pokoj svietom vlada,
Sad prestà dana vreva;
Po nebu zviezdâ stada
A milo svaka sieva.
Tišina ta nebeska
Vas sviet obaja snom;
Tek talas tiho pljeska
Pri sierku večernom.

O dušo sada tvoje
Nek lice sijne meni,
Kano kroz tamne hvoje
Mjeseca žar srebreni.

Blaženstvo stopi snagu,
Oči mi sklopi već:
U noćcu tihu blagu
O dojdi, dojdi već!

Kad ruka tva me grli
Na grud ti glavu slonim,
Sladko l' mi noć tad hrli:
U more slasti ronim.
I nejma zemlja sreće
Ni nebo za me veće:
Nebo i zemlja mi
Ah ti si dušo, ti.

1865.

Vječna misli!

Kada mi zviezdo s daleka sijneš,
Kad' mi se srdce! k srdašcu vijneš,
Kad nježnu primim ručicu tvoju,
U oku gledam svu sreću moju.
Oj koja slast!

Kada ti rieči umilne slušam,
Kad ti ustih raj zemni kušam,
Kad suza sreće pomuti m' oko
Uzdahnem na tvih grudih duboko.
Oj koja slast!

Pa k čemu žuhke razstanka muke?
Što me te u viek ne grle ruke?
U cielov jedan vas život pusti
Čem' ne smiem složit? Tebi na ustih

Dam' je izdahnut!
U raju svanut,
A s tobom dušo: oj koja slast!

1865.

Žalostinka sudbini.

Oj tužan ti je vas sviet otaj!
Ah nije nije na njemu raj!
Kod tebe samo,
Kod tebe samo
Oj sladka dušo meni je raj.

Prestani srdce, prestani tući
Kada te od nje sudbina luči:
Čemu ti suze?
Rieši se uze:
Što bi mu sviet, koj j' užio raj?

Ako 'š da život podnosim, Bože!
S njom neka ruke tvoje me slože.
Živjeti s njome,
Umrieti s njome:
Taj mi da raj, il' životu daj kraj.

1865.

Nemilostnoj.

I.

Gledah ti oči crne,
Očice čarobnice;
Gledah ti drago lice,
Draže mi žića mog.

Slušah ti glasak tanki,
Tužeći jad naš tio, —
Krotak i drag i mio,
Al' silnik srdca mog!

Ručicu držah tvoju,
Srdce u slasti pliva;
Al nešto oskudjiva,
Da s' sreća savrši:

Uzkrati cielov meni —
Morô b' ja pjesmu tebi —
Al' kako t' pjevo nebi
Srdce te j' puno mi.

II.

Netom svrših onu pjesmu Tebi,
Ču se zvono jutrnja pozdravlja
Svetoj djevi gor' na nebi'.
Oko mene svuda pokoj vlada,
Pa mah k tebi misô se upravlja:
„Da l' mi čuješ zvona glase sada,
Da l' mi sklapaš, sladka dušo, ruke,
Da li hvali šapat tvoj tihani,
Al' izviruć iz vrućieh grudi,
Vječnom bogu za okriepan sanak
I za bieli dočekani danak?“

Hvali vječnom; al moli da muke
Ove naše milostiv pokrati,
Da nas skoro pusti dočekati
Pozdravljenje onog sretnog dana,
Kad nam ruke sveštenim obredom
A rukama i živote spoje.

A čuti će vječni molbe tvoje,
Jer si njegvim premiliem čedom
Za spas meni na zemlju poslana!

1866.

Ljubice.

Ljubice moja, ljubice ove
Cvieće prvo Vesne nam nove,
Neka ti kažu mirisom milim
Kako te ljubim a srdcem cilim.
U njedra ako metneš jih, zlato,
Zavidjet ću jim siromah za to;
Ako jih taknu usta ti medna,
Pram njinom, što je sreća mi biedna!
Al' da je š njimi poći i meni,
Dielio b' š njimi raj primljeni,
Raj primljeni na tvojih grudi'
Koga mi srdce oj zahman žudi.

1866.

Ljubav i vjera.

Tužan i do sad bje život moj;
Al' sada ljući jadi me more,
Jere nas diele dolovi, gore;
Jer tvoga lica ne gledam veće,
Nit crnog oka, izvora sreće,
Izvora sreće moje prem kratke,
I jer ne čujem rieči ti sladke;
Jer ti ne stiskam ručice biele,
Srdcu ne svijam tebe, andjele,
Jere ti usne sladke ne ljubim,
Već u samoći biedan se gubim,
Sve je samoća gdje tebe nije,
A gdje si ti mi, tu raj mi sije!
Bez tebe tužna sviće mi zora,
Zahman mi sjaje sunce od sgora,
Zahman mi bistro žuberi vrelo,
Zahman slavuju sladjano pielo,
Zahman mi vjetrić šušti u hvojah,
Kad si daleko, ti srećo moja!
Kratko li traja doba nam sreće!
Možda već nigda vratit se ne će;
Ne će? — oj mora, vratit se mora:
Neka nas dieli dolina, gora,
Dok ljubav vierna srdca nam grije,
Razstanak lahko podnositi je.
Jer vječni bog, što ljubav svedj štiti,
Ljubeća srdca će sastaviti.
Ljubav on brani u sred oluje,
Kak gromi ore i vjetri zuje,
Kada se vali do neba penju,
Kad brodu rebra tjeskobno stenju;
Ljubav on brani sred borbe krute,

Sve sile smrti gdje su razsute,
Tisuć gdje smrti žrtava pada,
Ljubeće srdce tu ne nastrada.
Ah i nas božje zasloni krilo,
Dokle te opet, ma kada bilo,
Privijem k srdcu, andjele moj!
Al vjerom samo oj ne okreni,
Vjerna oj budi, dušice, meni
Ko što će tebi dragi bit tvoj!
Znam da ćeš morat boj ljuti biti:
Sreću će našu htjet uništiti,
Bori se hrabro, bog naš je štit,
Ljubav i vjera jača će bit.

1866.

Na imen dan.

Da sam vladar svega svieta sada
Sva bi blaga svieta sakupio:
Srebro, zlato, što je vječni skrio
Goram na dno, blizu tamnog hada.
U dubljine, gdje no Neptun vlada,
Radostan bi tada zaronio,
Biserje bi najljepše iznio
Kakvog sviet nevidje nikada.
I odore zlatom izvezene
Sjajni ures caricâ sveg svieta
I krunu bi uzeo presvietlu,
Sve bi k nogam metnu premiljene,
Da mi sijne u prejasnom svjetlu,
I klico bi „živi mnoga ljeta!“

Sve bi k nogam metno premiljene,
Što god krasna na svietu imade,
Ali bog to sam na nebu znade
Bi l' to nju, bi l' usrećilo mene.
Ah, a ja bih dare pohuljene
Tko jih želi onom dao tade;
I što više vriednosti imade
Na ruke bi položio njene.
Dao bi joj srdce iz njedara,
U kom dvije žive iske gore:
Ljubav za nju i za prava stara.
Pa nek srdce u kriocu hrani,
Dok nam crni ne izteku dani,
Dokle sretne ne sgledamo zore.

Dokle sretne ne sgledamo zore
Kad ću ruke o vrat biel joj sviti,
Na ljubeće grudi ju priviti,
Kad nas više ne će dielit' gore.
Kada sretne naše razgovore
Tužan spomen ne će pomutiti,
I tuga se svaka utopiti
U bezkrajno od razkoši more.
Oj! da brzo danak taj osvane!
A srdce mi bez prestanka sluti
Da će brzo, brzo osvanuti —
A dok svane, golubice moja
Nek ti vida na srdašcu rane
Tvrda vjera, vruća ljubav moja!

1866.

Hrabro.

Pa opet crni oblak nam
  Zakriva sunca sjaj;
I udes rukom nemilom
  Naš hara sladki raj.

Daleko jedno od drugog
  Sad cvili noć i dan.
Ah jedno drugom ne može
  Izvidat srdca rán.

Ej hrabro proti sudbini
  Se bor'mo — bliz je spas!
Ta jošter žive stari bog
  Pa on će spasit nas!

Uzdanje.

Prostori neba neka se oblače,
  Gromi nek tutnje, zuji vjetar ljut,
More nek biesno na igalo skače:
  Ljubav i vjera dok nam kaže put.
Neboj se dušo, bog će s nama biti,
  Bog, koji ljubav provodi i štiti.
    Uzdahe naše milostiv će čut
      I sdružit nas
      Naš bog, naš spas!

1866.

Bez tebe!

Ti sladka dušo, sudjenice moja:
Bez tebe mi nejma na svietu pokoja;
Bez tebe me sunce ogrijati neće;
Bez tebe oj, nikad ne dovih se sreće!

Bez tebe mi dušo! crni teku dani;
Svaki čas mi ranom srdce novom rani:
Joj već ne podnesoh! il mi je umrieti
Il na krilu tvome život nov početi.

1866.

Jedinici.

Iz zabitnog ovog svieta,
A u osviet novog ljeta
K tebi struji srdca sila,
Čestitam ti, djevo mila!

Nek te uviek zdravlje prati;
Ljepota ti neka cvati;
Srdcem mir i radost vlada,
A nestane svakog jada.

A srdašce nek ti bije
Za me dušo kô i prije;
Sladkom nadom nek se kriepi:
Doć će skoro dani liepi!

A za darak ljetu novom
Pjesmicom mi primi ovom
Srdce vruće i ljubeće,
Tvoje bit što prestat neće.

1866.

Kad jednom . . .

Kad jednom sretna svane nam zora
Da te nazovem ja svojom,
Ah vidje l' sreće sunce od sgora,
Koja će ravna bit' mojom.

Misli i želje sve ću položit
Dušo u krilo tad tvoje,
I trude svoje sve ću uložit
Dane da ukrasim tvoje.

Druge ja ne ću tražiti sreće
Van tebe sretnu da gledam,
Po putu tvom ću sipati cvieće,
A trnju do njega ne dam.

A ljubav tvoja, zorice moja,
Sviet će mi stvoriti rajem.
Oj čas primakni taj ruka tvoja
Bože u kog se uzdajem!

1867.

Sudjenici.

Samotan sjedim, svakojake misli
Srdce mi stežu, uspomene bude
Prošle mi sreće i mładosti lude,
I borbe pišu krvavimi čisli;
Kako mi često gorki jadi stisli
U muci sdvojnoj obranjene grude,
Nevjerom kako upoznavah ljude;
Šta l' su mi krasnog iz srdca iztisli.
I kada sva mi budućnost se smrači
Ko lonja sinja grom i striełe krije,
Tad obraz tvoj mi proz obłake sijne:
K tebi se srdce, k tebi duša vijne,
Sladka mi nada svaku bó nadjači
I oko suza sreće mi załije.

1867.

Najmilijoj

k imendanu.

Na daleku — gdje visoke gore
Tjeme svoje u oblake kriju,
Osjetih se bjele ove zore
Tebe što si milija mi sviu',
I nemoguć sám u tvoje dvore
Opravljam ti pjesan moju ti'u,
Da ti pjesan tiho se izbroji
Što su danas osjećaji moji.

Oj da mi je prije zore poći
  I usjesti na vjetrova krila,
I da mi je k sladkom logu doći
  Gdje s' još niesi sankom razstavila,
Cielovom bi otvoro ti oči,
  Crne oči i ta usta mila,
Da moj pozdrav druge sve preteče
Najprvi ti „dobro jutro!“ reče.

Sretno jutro, sretan danak bieli
  Često, često još se povraćao,
Svi ti danci sretni i veseli
  Put ti žića samo cviećem cvao,
Što god skrovno srdašce ti želi
  Obilno ti vječni otac dao,
I nebilo na svem svietu sreće
Nada tvoju, ni sladje ni veće!

I da skoro ruke nam se sdruže
  Kô su davno srdca se sdružila,
Razstavljene duše da ne tuže
  Jednu drugoj vječnost jih stvorila.
Uhvaj dušo! oh ne ćemo duže
  Tužit 'vako: već je sreća mila
Obratila i nam lica svoja.
Živila mi, sladka dušo moja!

1867.

Kod profoza!

tragi-komična pjesma, spjevana i posvećena gospodičnoj . . . . .

Motto.

Wie selig erwachen die Leute doch hier
Beim Kettengerassel und Waffengeklirr!

Tužan ja uznik, u četir zida
Ne mogu željna prostrieti vida
Po božjem divnom svietu tom;
No ni tko misli svezat mi ne će,
Slobodna misô vesela letje,
A kamo dušo, do k' krilu Tvom.

Oj lahka li su u mašte krila!
Veće Te gledam . . . . . . mila,
Srdce u milju tone mi već;
Svibanjsko sunce kak' zemlju grije,
Tako mi crno okašce sije
I krvcu življe čini mi teć'.

I kako leptir po cvieću titra,
Sa Tvojih ustan' miso me hitra
Piti već čini omamnu slast;
O vrat Ti bieli ruke već svijam;
Na grud Te, dušo sladka privijam,
I vas sam želja, i vas sam strast.

I rieč od milja na ustnah gine,
I sviet i nebo oko nas mine;
Al — tu Ti profoz ključinam zvěk! —
Odleti sanak' — zidine nage
Mumljaju: Sitzen's nur 18 Tage!
O du mein schöner Traum, du bist weg!

Stockhaus am 5. März 1868.

Luli.

Bilo dana, ne imah duhana,
Pa nebilo sa mnom ni divana;
Sviet mi bio mrk, mrk,
Život bio grk, grk.

Lula plani, duhan me zada'ni
Meni svani, i sunce mi grani,
Pa na svietu last, last,
Pa živjeti slast, slast!

Da nebude dana bez duhana
Ova j' pjesma luli zavećana;
Bez nje život mrk, grk
A uza nju last, slast.

Ona.

Oko lica se crni pram joj vije,
Lûk joj obrve, oči Lelja striele;
Sladki srdcu mi pokoj ljuto smele;
Za nju samo mi još u grudih bije.

Smiešak bajan joj na ružicah, usti',
U njem nada mi, u njem sreća sva je,
Pri njem utolim i pozabljam vaje,
Poju andjeli kad mi glasak pusti.

Sitne ručice! oj života divna
Da m' je s dlana joj udes pročitati,
Cvietku, nona joj na koji će stati,
Duša moja je zavidna i kivna.

Gdje je vila pored njom da mi stane!
Gdje je srdce, pa za nju da ne gori!
Pjesnik evo ju pjesmom vierno dvori,
Pa i neznala njegve ljute rane!

Slava Bogu.

„U gospoda blažen uhvajući"
Tako njegda pjevao sam tebi,
Kad o sreći ni snivat nam ne bi,
Kad nas udes tlačio najljući.
Sada njemu hvale uzdah vrući:
Silna njegva ruka mahnu s nebi;
Zla udesa sva se sila prebi:
U gospoda spašen uhvajući!
Koliko smo suza već prolili,
Koliko smo jada već podnili
I do smrti ucviljeni bili;
Al' nam sreće evo sijnu zora,
Cviećem posut evo put s' otvora
A blagoslov neka sidje s gora!

1869.

Lahku noć.*)

Sve sniva, meni samu
Zadriemat nije moć,
Da tebi, dievo kruta,
Ne želim: „lahku noć!“

Znaj ljubav prestat neće,
Ni jad mi ne će proć,
A svaki ću ti večer
Dozivat: „lahku noć!“

Ja bdit ću, ti si sankom
Zadadi mira moć!
Oj težka noć je meni,
Oj dušo lahku noć!

Što sam sjetan?

Pitaš dušo, što je meni
Što sam toli sjetan sad?
Koji li mi ne vidjeni
Biedno srdce mori jad?
Ja ti dušo ne znam sám,
Kamo l', da ti kazat znam.

---

*) „Tri nove pjesmice“ bijaše naslov ovoj i sliedećim dvjema pjesmama, uz koje je uredničtvo „Vienca“ pripisalo: Znali smo, da se g. Vukelić davno već pjesmom bavi, da zdravo umuje, da se zna zavesti u krilate misli i da obiluje miljem krasnoga nam jezika. Drago nam je i hvala mu, što se je odazvao našemu prijateljskomu pozivu i evo uhvatio u naše kolo. Pozdravljamo ga liepo a njegove nježne tri pjesmice preporučujemo našemu slavnomu skladatelju Ivanu pl. Zajcu.

Srdce mi je težko evo,
Nešto bi ti reko rad,
A kad pridjem k tebi dievo,
Umuknem ti jadnik mlad;
Što je meni, ne znam sám,
Kamo l', da ti kazat znam.

Pjesma joj.

Kad oko tvoje plane
A plamen otme mah,
Trepetat srdce stane,
Obuhvaća me strah!
Od ognja crna oka
Mladiću eto skoka.

A kada pjesmom milom
Uzvitlaš u vis glas,
Miline čudnom silom
Uzneseš sviuh nas,
Oj titra glas visoko
A crno igra oko!

A pjesnik samo želi,
Da traje pjesma ta,
Da traje viek mi cieli,
Da plamte oka dva:
Oj pjesmom našeg kroja
Sirena budi moja!

Tri zvonjelice.*)

I.

Niz godina mnogih već se niže,
Odkad moje negleda te oko,
Al mi živeš u srcu duboko,
Gdje te zavist ljudska nedosiže.

Dočim nebom blied se mjesec diže,
A umukne površje široko:
Spominjanje tada sladosoko,
Ljubav davna — tiho dogamiže.

Srdašcu mi otvore se rane,
A duši mi ponarastu krila,
Tiha suza niz obraz mi kane,

Mlada, bujna, životvorna sila,
Led razbije, tamnost mi razvedri,
Duh se krili, misó mi se jedri!

II.

Duh se krili, misó mi se jedri,
Množ se mladih osjećaja vrati,
Štono im je ljubav plodna mati,
Koja kroti isti mač o bedrih,

Koja vrieži dobrinju u njedrih!
S nje se i ja s ljudinami sbratih
Spreman vazda za dom glavu dati,
S nje ponosit viek za slavom jedrih,

*) Pjesnik je sonete krstio zvonjelicami po obliku narodnoga naziva: grmljelica — die Glasperle I Kolar je sonetom nadio ime: „znělky", pak se je prihvatilo. Zašto i mi nebismo prihvatili liepa naziva, kad te zvonjelice zbilja liepo zvone, a iz njih umlje govori! (Ur. „Vienca").

S nje radouk viek za svjetlom čeznuh,
S nje vilovit viek se žice laćah
I u radost, u raskošje greznuh!

Žice zuje —, raduju se braća,
Srce bije —, pjesmica se vine . . .
Al ju jaoh zbiljnost s glasa skine!

III.

Al ju jaoh zbiljnost s glasa skine:
Pribit stieni Prometej sam novi,
Svakdašnjosti težkih u okovih
Turen u te bezufanja tmine!

Neušte mi niti mjesečine,
A kamo li, da se duh osovi,
Da visoku pjesnik pjesmu slovi,
Da i meni jednom sunce sine!

Pečalim se, čamim, samotujem,
Nigda dobru nadat se nemogu,
Sám od gnjeva utrobu si kljujem . . .

Pak se molim svevišnjemu Bogu:
Dragi Bože! težke boli skrati . . .
Sreću — davne ljubavi mi vrati!

„Vienac“ 1870.

Dragin doboljaj.

(Romanca.)

Umro joj dragi, zadô ranu duši.
Pita ju mati: „Što je tebi čedo?
Suzno ti oko neće da se suši,
Drago ti lišce sve više je bliedo!“
„„Majčice, majko, što mi srdce muti,
Ne će da jenja taj bolinak ljuti.““

Ràzkrili noćca blaga svietu krila,
Dieva se njojzi u sjenici tuži;
Gdjeno je dragog stoput zagrlila,
Plačuć se š njome samo slavulj druži:
I blagom noćju srdce joj se muti,
Neće da jenja taj bolinak ljuti.

Koprenu spušta, u hram božji grede,
Materi božjoj pred obličje klekne,
Molitvu vruću šapću usne bliede,
Vrela joj suza bielim licem tekne:
Moli se tiho, bog će dragi čuti,
Nebi li jenjo taj bolinak ljuti!

Sunašce zadje, divna noć se kriesi,
Samcat u mráku jošte slavulj cvieli:
Ljuba je vjerna s dragim na nebesih,
Dušica uzanj draga se veseli!
Našalje Višnji smrt i više puti,
Samo da jenja koj bolinak ljuti!

1870.

Oproštaj na sastanku.

Dva ljeta srdce morili jadi:
  Ti bje daleko, žalostan ja;
Sad mi se srdce razkošju sladi,
  Oku mi sunce krasa ti sja.

Krasniju neg te ostavih, dievo,
  Procvalu ružu nadjoh te sad,
Pogled ti mio, smiešak ti evo
  U tren izvida dvoljetni jad.

I opet srdce nadom se poji —
  Nadom? — Oj, u tren nejma je već,
Udes nas kruti na vieke dvoji,
  Na vieke s bogom! moram ti reć.

Na vieke s bogom! vojna me zove
  Tamo u tužan daleki kraj;
K stariem ranam zadaje nove,
  Nemilom rukom ruši mi raj.

Na vieke s bogom! U srdcu vieke
  Čuvat ću spomen milja mi tvog,
Nosit ću srčbu sudbe mi prieke,
  Dokle me nestat ne reče bog.

1870.

Nedoček.

Svako bi jutro, netom cikni zora,
Šetala dieva žalom sinjeg mora,
Srdašce čezne, mlado lice bliedi,
Oko joj nutno u daljinu gledi:
Dragoga nejma, nejma! —

Tada uz glásak ranilice ševe
K bogu bi tekli uzdisaji dieve:
Pučinom morskom da joj dragog prati
Milostiv da ga skoro njojzi vrati; . . .
Dragoga nejma, nejma! . . .

Što li se tamo u daljini bieli
Gdjeno se more s nebom ljubi, dieli?
More l' se srši? . . . ili galeb leti . . .
Ili je dragi? . . . Daj to bože sveti! . . .
Dragoga nejma, nejma!

Dragoga srdce iz daleka sluti,
Zadrkće milo kad ga bliže ćuti;
U srdcu sada mirno jadi leže,
Da li još ljući sad ga čemer steže:
Dragoga nejma, nejma.

Tkogodier bio, vječni bože samo
Ustavi vjetre, proprati ga amo . . .
Evo g' u luci! . . . stieg se vije, šušti . . .
Svijaju jadra . . . i sidro se spušti; . . .
Dragoga nejma, nejma.

Nejma? . . . Oj eno! . . . A uz njegvo krilo
Kakvo se ono dievče priljubilo? . . .
Sviest mi se muti! . . . Svietli dan se mrači . . .

Zamrla jadna sama na gromači;
Dragoga nejma, nejma.

Nejma ga k njojzi, ali s ljubom novom,
S tudjinkom svojim stáni se pod krovom;
Djevojka blieda još na žalu čáma,
Na more gledi i ručice láma;
Dragoga nejma, nejma.

Zemljicu u to mrak već zavi gusti,
Dunuo ljuto brodolomac pusti,
Vihor ju shvati, nebrani se jadna,
Nestalo dieve, čut je mora sa dna:
Dragoga nejma, nejma.

Nevjera crna neužio sreće;
Srdce mu mrzne, san na oči neće,
Dušu mu toči, snagu crv mu ruši,
Uzdah mu dragin vječno ranja uši:
Dragoga nejma, nejma!

„Vienac“ 1870.

Napitnica.

Čašice rujna, kolaj okolo,
Razgovor búdi, pjesmu razpjevaj,
Čašice rujna, kolaj okolo,
Krila nam duhu razigraj!

Junački neka plane razgovor,
Neka mi svjetla iskre sievaju,

Slobodne pjesme neka rogobor
   Slobodi braću, mrak da tjeraju.

Slava ti, slava, svieta slobodo,
   Slava i právu, svetoj istini,
Slava ti svako srdce ljubezno,
   Svemiru štono spoj si jedini!

Prokleto trikrat krvno nasilje,
   Surovost kleta, laž i zastrašaj;
Prokleto krivde svake nemilje,
   Vremena duh vam kobi uništaj!

Čašice rujna, kolaj okolo,
   Umove búdi, srdca razigraj!
Pjesmice horna, kolaj okolo,
   Slavom slobode svud se razliegaj!

„Vienac“ 1870.

Vjera spas.

Zašto tvoje zarke očice se mute,
   Zašto cviet ti licu prigasio vaj?
Zašto glas tvoj sladki sad na plač nanosi,
Pa uzdah se otme — i oko zarosi?
   Kaži dušo mila, kaži meni, daj!

S ljubavi li naše onemili sviet ti,
   Pa srdašce mlado svladao jad? —
Ta šta je ljubavi do cieloga svjeta.
Ona sebi samo žive, buji, cvieta;
   Raj ljubavi samo srdaca je sklad.

Prem te sklonit nesmiem na vjerne mi grudi,
Uviek srdca krv mi za tebe će vriet,
Uviek moje misli uviek su uza te,
Sve si, sve si meni, sve bih dao za te,
A bez tebe vas mi pustinjom je sviet!

S tog mi se razvedri, s tog se osokoli,
I u srdcu samo gledaj sreću, raj!
Dok je vjera tvoja od nesgoda jača,
Razstavit nas neće ni brid ljuta mača,
Sčekat ćemo slavno biedi našoj kraj.

„Vienac“ 1870.

U oči rata.

Nebo modro evo se oblači,
Lonja grozna pomrčala dan,
Strava ledom svako srdce kvači:
Boj nam ljuti sprema narod strȁn.
Što će sada, komu narav mati
Čelik-srdce i pjestnicu krati,
Što će, što će sad golubak moj?

Sad će žarke zakrižati striele,
Grom za gromom zatutnjet će sad;
Hrast će praštit i pravjeke jele;
Riknut vjetri, ko što riče had.
Oj a što će u toj groznoj smeći
Moj golubak, što će sad ljubeći
Na dalèku, mili bože moj!

Oj da mogu sakrit ga u grudi,
Krilit vjernom desnicom si tom:

Ko da zmija ljuta
  Obanj mi se savi,
Evo srdce puče
  S jadne mi ljubavi.

Puče srdce jadno,
  Grob mi crni zinu,
U grob crni mene
  Moja ljubav rinu.

Žiću dan se mrači,
  Zadnja kucne sada,
Nestati će žiča,
  Pa nestat i jada.

Pa da bar mi na grob
  Suza njena kane,
Blažene li tad mi
  Kosti ukopane!

III.

Nit u srdcu nit igdje,
  Već sreće za me nema:
  Od oka tvog posvema
    Moj život zavisi.

Iz crnog oka tvoga
  I sunce blago grije,
  I led me ljuti bije;
    Tim jedna vladaš ti.

A kad ti ono skoro
  To oko na me sinu,
  U slasti more plinu
    Oj bolno srdce to.

Ta srdcu želja mala:
  Tek dievo da te gledi;
  A tko te bolje vriedi,
    Oj tomu bog te dô!

IV.

Oj da me budu vile
U zibci pobratile,
Te žice b' romonile
U tvoju hvalu viek.

I jek bi njim se čuo
Svud, gdje je roda moga,
I dok je roda toga,
Neumuko bi jek.

I žar bi s' oka čuo
I smiešak sladkobajni,
Tvog lica lierak sjajni,
I lahki visok stas.

A srdce moje tiho
Podnosilo bi jade;
Ta pjesnička se znade:
Pregárat viek svoj vas!

V.

Oj svaki uzdisaj
Sad praštam tebi dievo,
Ev' uzdisanju kraj.

Oj súzâ gorki vir
Sad praštam tebi dievo,
Ta i suzam je mir.

I težki svaki čas
Sad praštam tebi dievo,
Ta evo hrupi spas.

Sve gorke vaje, sve
Sad praštam tebi dievo,
Bud snijem sladke sne.

Oj gdje je muka ta
Neòprostná ti dievo,
Dok svojom znam te ja!

VI.

Srdce je prepuno sreće,
  Sreći ti prebliz je jad,
  Kolom se sudbina kreće:
    Zakukaš kada li tad.

S toga dok sreća se smije,
  Sreći prioni mi vas;
  Dodje li, sreće da nije,
    Spomen će sladiti čas.

VII.

X Žarko crno oko tvoje
  Gledne na me, a ja planem,
  Pa u srdcu drhtat stanem:
    Pa da ti je šala to!

Rumen-zora biser prospe,
  Na ustih ti smiešak mili,
  Duša mi se k nebu krili,
    Pa da ti je šala to!

Nigdje dieve tebi ravne:
  Sva si liepost, sva dragota,
  Sva si njeжnost, sva milota;
    Pa da srdca prazna bì?

Srdce moje brêči, bije! —
  To bi srdce slutilo mi
  Da mu sreće raj se lomi,
    Oj zloban li si, sviete ti!

VIII.

X Trenom li sreća tràjá! —
  Sreća je sanak mio
Nemila uviek kraja.

Šta li sam suza lio,
  Podnio šta li jada,
Dok sam joj omilio!

Sretna li mene tada;
  Okom li na me sini
Divna mi srdcu slada;

Na me l' se poosmihni
  Ružice, usta njena,
Duša se u raj vini.

Al' sve bì sanak, sjena:
  Za drugog plamti, gori,
Meni je od kamena. —

Smrt se i život bori. —
  Nadah se slasti raja;
Čemer me ljut sad mori —
  Trenom li sreća tràjá!

IX.

Što je život ovi: borba i obmana,
Nada i beznadje, miena šarih dana.

Nada i zasjena sva mu radost velja,
Istina mu — bieda; ali vječna želja

Oj blažena vieka, dok zasjena traje.
Oj istino, blažen — tko te ne poznaje.

Ja te ljubljah, žudjeh, ja ti se posvetih; —
Ti mi se ukaza; — ja te uzeh — kleti!

Blažen li sam bio, zasjene dok bilo,
Misleć: srdce joj je meni prevolilo.

Blažen li sam bio i o raju snio,
I suze sam često od radosti lio.

Sad istinu vidjeh i pregorko plakah,
Od raja se evo stvorio mi paka'.

Sad istinu kunem a zasjenu žudim,
Da zasjenom jadno srdce si zaludim.

U zasjeni biedni viek da izvit smiem
Dok u luku munem u grob gluh i niem!

1870.

Sumnja ljubavi uništaj.

Neplači ćerko, srdca neodkidaj
 Majčici svojoj, netruj sebi viek.
Zabudom bolno srdašce si vidaj,
 Zabuda rani na srdcu je liek".

„„Plakat ću, majko, dok se neugasi
 Suzami jadnih očiju mi vid,
Život je život, dok ga ljubav krasi,
 Bez nje j' u moru razbibana hrid.""

„Jadan ti život uz nevjeru druga!
 Bezdni na rubu ustavi te bog!"
„„Majčice majko, nestigla te tuga,
 Poslušah tebe, nesta raja mog.""

„„Raj je duboko u srdce zasadit,
 Raju je zlobnik sviet nam evo vas;
Raj je visoko od svieta ogradit,
 Pohara sviet ga, a u jedan čas.""

„Sumnjom će srdce sviet otrovat znati,
Sumnja je prieki ljubavi nam kraj —
Ljubav je cvietak, što tek jednom cvati —
Uvehlu cvietku itko život daj! —““

Dragi joj ode preko sinja mora,
Ponosna sumnje vriedjao ga šob;*)
Istina misleć nadvładati mora,
Vrati se opet — al na dragin grob!

„Vienac“ 1871.

Pri oluji.

Nebo se smrklo, naduo vihar ljut,
Šumi i žviždi i tuli,
Kinulo more, sreo ga stanac krut,
Penje se, pjeni i kruli.

Pogledaj nebo: oblak ga mrk i gust
Zavio, po njem se mota;
Pogledaj zemlju: njome ti pogled pust
Tutanj i cviel i strahòta.

Jao ti brode, nanie l' te zviezda zla
Sada na biesno to more;
Tisućom ždriela smrt evo na te zja,
Bog samo spasit te more.

---

*) šob ili šobot = dumpfer Hall.

II.

Uzdisaji, suze pjesni moje
Na kamen su ljutac udarale,
Nit' ga makle nit ga omekšale:
Kamen ljutac — tvrdo srdce tvoje.
Ali i ti znadeš muka što je:
Niz lica ti suze poticale,
Uzdisaji grudi podizale,
Bez sna noći i tebi se broje.
Za mladencem srdce ti pogiba;
On bezćutan za tvoju ljepotu
Druge ljubi, tebi se ugiba.
S tog utjehu imam barem otu:
Srdce kruto, da poznaješ i ti,
Što je ljubit, a neljubljen biti.

III.

Srdce moje sada praštaj boli,
U kojih si viek prečamilo,
U kojih si i smrt poželilo
Da te otme jadu jadnu toli.
Praštaj boli, pa se osokoli,
Sunce nam se, oj, pomolilo,
Proljeće nam sviet pomladilo.
Šár se, zvuk i miris svietom proli.
Sviet oživlje, sviet nam se pomladi
Sa dva oka, sa sunašca dva,
Životvorca ljubeznoj nam nadi.
Dok nam žar taj na zreniku sja
Kano magla prošli izčezava,
Viek sadanji nebeska nam slava!

IV.

Zelen-gore, raju moga oka,
Velebno se k nebu uzpinjuće,
Zelen-hvoje širom prostiruće,
Pune milja i taja duboka.

Bila bi vam pjesma iz visoka,
U njoj žara, što je srdce vruće,
I poleta, kolik' misó pruće;
Al nezapeh — a evo uzroka:
Mene, gore, na vas srdce boli;
Jer me s mojim zlatom razstavljate,
S mojim zlatom, srdcu milom toli.
Pa i nek vas! — Ali da mi znate:
Razstavit nas ni vi nemožete,
Tvrdje od vas dok je vjere svete!

Dobro jutro!

Dobro jutro, otvori mile crne te oči!
Dobro jutro, dan svanu, u vis sunašce skoči. —
Ti se prenu. U misli ruku na srdce stavi,
Sladkim minule noći snom se miso ti bavi.
O daj kaži, oj kaži sladko srdce mi sada,
Dal' ti na san ja dodjoh prošle noći bar kada?
Ako l' noćas se sbudi, da l' u bielih ti grudi'
Skri ti misó se na me usred noćne te tame? —

Dobro jutro, oj dušo! Svak ovako te sretaj
Srdcem ljubavi punim, svaka radost ti cvjetaj!
Dobro jutro, vas danak tako vesel ti bio
Kano najsladji sanak, noćju što ti se snio.
Dobro jutro, a našu tajnu u srdcu skrivaj,
Zràkom radosti tvoje čami sunce mi bivaj.
Dobro jutro iz dálje sad još pjesnik ti šalje;
O daj, pozdravom mojim duša da ti se prene,
Da moj otvori cjelov tvoje očice snene! —

„Vienac" 1871.

Ruža i djevojka.

Ružo, rumena ružo,
  Cvieća mi carice ti,
Srdce zaigra milo,
  Kada mi oko te zri.

Zràka sunčana draži
  Ne stvori nikada šar,
Sladki miris ti meni,
  Proljeća najsladji dar.

Sladko grudi se šire,
  Mio ti srčući dah,
Oko o te li zapne
  Ostavit jedva te zna.

Ružo, rumena ružo
  Sestrica ima l' ti gdje? —
Ima sestrica mila,
  Mladjahno djevojče, gle:

Kad joj u srdcu sine
  Ljubavi najprvi žar,
Stidno plane joj lice,
  Nije li jedan nam čar?

Kad joj na srdcu težko,
  Uzdasi preotmu mah,
Nij' li uzdisaj dievin
  Sladji neg' ružičin dah?

Ima sestrica meni,
  Sestrica premila, znaj:
Ali koja nas draža,
  Srdce odluči se daj!

Vienac 1871.

Gospićkoj „Slozi“.

Milota mi je okom zaokružit,
Po izbor kito gospodja, gospode!
Po licih Vaših, te se slasti užit
Na vidu Vaše današnje ugode;
Milota, god je srcu, mili, rode,
Uhodit onu srca tajnu silu
Što u slogu tol' dičnu slavnu milu
Vas cviet mi Gospića je znala sdružit.
Prekiplje grud mi u radostan jek:
Da zdravi bili, čestiti mi viek!
I čas, što ovdje evo sabra nas,
Nazivao se viekom sretan čas!

Za žitak borba vas je žitak naš.
U borbi zanj, zamrzili bi nanj,
Da dokolice ne nadjemo kad,
Gdje pozabimo borbe mrz i jad.
A dokolica milija nam dvaš
Kad umornu je duhu uporanj,
Te dočim sladki blaži nam ga mir
I nov prione živih sila vir.

Nadobismo ti s toga dvore tuj,
Ovjenčasmo ih vienci cvieća množ;
Na miru sjedeć u njih planut mož'
Razigrat srdca pustih želja struj —
Nadobismo ti plesu sklizak pod,
Nadobismo ti glasbe zvonak sklad,
Krasoticom zavitlat jesi l' rad,
Ponesi, skoči, srdcu čini god —
A da li ljubiš pjesme čarni ruj
I krasnog sbora divan uznošaj

Oj malo samo vremena nam daj
I sbor i pjesme krilit će se tuj —
Sagradit ćemo još i vili hram,
Koj svieh vas tudjer poklonike znam,
„Umieću, što se svemu svietu mili *)
„Što zna uzgojit svakog dobra plod
„Upućujuć nas što smo nekad bili,
„Sokolit kriepost, dičit svaki rod.
„Zasladiti nam koru crnu hljebu,
„Olakšati nam svakidanji jad,
„Uzvisiti nas pod oblake nebu,
„Pobuditi nas na plemenit rad.
„Odjeknuti će i kroz ove dvore
„Zanemareni dovle majčin glas,
„Veselja navriet na nas puno more,
„Nekušane do sad slasti sâs —
„I čut ćeš milo reći: milo zlato,
„Oj sunce žarko, nepokoju moj,
„I čut ćeš milo, kako rieči na te,
„Narèvc s usta sladkih rieči roj!
„I čut ćeš grozno, gdje grdoba grize,
„Paluca zmija, šiče guštarčad,
„I čut ćeš mravi da po tebi gmizè,
„Gdje šuška, škrglja i začvrči gad.
„I čut ćeš strašno gdje no mumlja, grmi,
„Gdje prašti, puca, trga, tresne grom,
„Gdje gora niz klis poruši se strmi
„I ljudske sgrade obori u slom".
Nadobismo ti rode eto sve,
I puni smo ti želje, puni mara,
Al hoćeš li se užit našeg dara
I daru našem jošter dodat čara,
To j' brate mili samo u tebe,
U one rieči, one svetinje,

*) Trnski.

Što družtvo naše na barjak ju piše,
Nek slogom svetom naše družtvo diše,
Pa čvrsto bude ko Velebit taj,
Pa duhom svojim vas obuzme kraj.
Što ime svoje nadjela mu Lika
I rodu bude, sebi bude dika
I živjet bude ljeta mnoga, mnoga,
I u to ime živjela nam sloga!

Miruj srdce!

Oj miruj, srdce biedno!
Pa na što tvoji žari?
Ta za te sve je ledno,
Ta za te tko već mari!
A tvoje hude sreće,
Gle, gnjev ti uviek stari
Po putu trnje meće.

Izminu viek mladosti,
A što ti sudba doni?
Da l' suzu od radosti,
Ma jednu, kad izroni?
Oj sûzâ gorka jada
Već teklo dosti, dosti;
Al' sladkih prenikada.

Kad i kad sladki sanak
Sve srdce b' izpunjao;
Al' nemil viek osvanak
U jed ga pretvarao.

Pa i sad, i sad mio,
Ko rajni prvi danak
O ljubvi san sam snio.

Oj daj dok toga sanka
Još traju bajne slasti,
Pre hudog daj spoznanka
U grob mi bože pasti;
U grobu san nek traje:
Pa grob mi tada tmasti
Nad sve zemaljske raje!

Oj divna li mi sanja
To crno oko tvoje,
Oj sladka spominjanja
To sladko ime tvoje.
Kad trublja zovne gore,
Svak drago nać će svoje;
Ja tebe moj uzore! —

„Vienac“ 1871.

Ja te ljubim!

Ja te ljubim, moj uzore,
Što se ikad ljubit more!
Noćnik putnik na bezputju
Kako žudi sievak zore;
Kako jelen na potisci
Osoje si želi gore;
U tamnici u okovih

Ko slobodu rob nebore;
Kako bršljan zelen vazda

Tankovite ljubi bore;
I uz vječni šapat, žamor
Kako brieg si ljubi more;
Tako ljubim, tako žudim
U moje te uvest dvore!

„Vienac“ 1871.

S bogom Lici!

Srdce mi puca, licem suza teče,
Liko mi majko, s bogom ostaj, s bogom!
Dielit se s tobom sudbina mi reče;
Al' ti se dielim klecajućom nogom:
Što dalje, — snaga više ponestava,
Srdce što gubi, sve više poznava.

Tri krat se po tri izviše godine,
Što nogom stupih preko medje tvoje.
Prekužih dosta i jada i kine,
Život mi mladi često dodijô je;
Al u čas ovaj, niti jednog trena,
Nèstrâvi srdca tužna uspomena.

Kao da nije dosti rane bilo
Ostavit svoje drago milovanje,
Spomena sladkih jato nahrupilo,
Obtiču divne slike me i sanje:
Spomena slašću srdce se opaja;
Razstanka bola ljuće ga razdvaja.

Nije mi ćásit! S bogom Liko, s bogom,
Častna mi sieda Velebite glavo!

Priegor.

Sa ljubavi mi nesretne dojadio moj viek,
I tad me vila susretne uz tamburice zvek,
Na vrelo čelo položi mi sitne ruke snieg
I na pjesnički zakle me ovakom rieči stieg:

„Nad svetinje ti svetinjom nek bude ljuven žar,
„Počelo vieku, kratku ti životu cio čar,
„Dobrinji svakoj, uzletu ti svakom poticaj,
„I kolajućim vjekovom vjekovit pomladjaj.

„A tvrde vjere nekoleb, njoj alem štit i krás,
„Gdje vidiš k njoj da prione, tuj u vas pjevaj glas,
„I makar srce pucalo, i raj se lamô tvoj,
„Uz ljubav vjeru opjevaj, a — priegor dar ti moj!“ —

I dodade mi tamburu, i pjesma mi je last,
I milje pjevat ljubavi životu mom je slast; —
Al koju ljubim, vjera ju za drugu veže grud, —
A meni vjera svetinjom, — pa kud bi jadan, kud! —

Cilikaju mi turobno te žice, vilin dar;
Al mre im zuj, i srce mre; to ljubavi je har.
A bit će srca izdisaj i zadnji žicam jek:
Pjesnikujuć, pregarajuć mlad izvio sam viek!

„Vienac“ 1872.

Zvonjelice.

Oku momu.

Žežeš okom. Da ti se uklonim,
Bježim bolan u taj zelen lug,
Gdje mi tužnû slavulj tužidrug;
Spiev mu slušam, s mila suze ronim,

Zaboravljam vieku suzni dug,
Iz svog srca lik ti čaran gonim,
I odlane mojim grudim bonim,
I pomladi nada mi se krug.

Ali u to kroz zelene grane
Kano sunce kroz rane oblake
Ukaza se mili obraz tvoj:

Oj pa kud bi, na koje li strane!
Svagdje krasne eto te jednake,
Svagdje glasiš: niesi, niesi moj!

„Vienac“ 1872.

Uzor-pjesniku.

Vila moja nekušanim krilom
Sa zemlje se k nebu ustremila,
Neprebrane žice udarila
A u slavu svom uzoru milom;

Al' ju srete sunce bljeŝtavilom
Želju vruću ruka nasliedila,
Žica zuji, al' ju zagušila
Gramza srca, buket žara, silom;

Tad mi Tvoja pjesma zaciliknu,
U grudima srce mi potrese,
Na krilih me do neba ponese:

I vila mi mlada pjevat ciknu,
I od tada štovno spominje Te,
I u Tvoju slavu vience plete!

„Vienac“ 1872.

Pjesniku raj.

U borbi vječnoj skamenio sviet
A boja bies mu izvrgao strasti,
I namakao oblak duhu tmasti,
I svaki srca oprlio cviet,

A zavjetan sam, zavjet mi je svet
Ljepoti, istini, toj cigloj vlasti
I pravdi na žrtvenik život klasti
I zavjetu si pjevajući mriet

Ljepote, istine kad pojem sjaj,
Oj, da mi je občinit srca čarom;
Kad pravde krâs u gromki jekne jâs,

Da srca planu svetog ognja žarom:
Oj, tada krunu, tada užih raj,
Oj odvrže mi bezsmrću taj čas! —

„Vienac“ 1872.

Svomu ptiću.

Paji, buji sokoliću
  Paji sinko moj,
Nada te se naklonit ću
Rukama te zaklonit ću
  Mili sinko moj.

Još su brige na daleko
  Na daleko trud,
Uzglavlje ti još je mehko,
Sviet ti cieli još se steko
  U majčinu grud.

Paji, buji, bdije mati
  Čuva ptića svog,
Dok sokolić okrilati,
Uzkrili se, neba hvati,
  Neba visokog.

Dok nadkrili zviezde sjajne
  Umom sinak moj,
Nazirući slasti rajne
Proničući vieka tajne
  I vasmira spoj.

Dok se grudi razprostrane,
  Obuhvate sviet,
Za poštenje ugrijane,
Za slobodu razkucane,
  Čelik za boj svet;

Bistro oko munje plamen
  Desnica mu grom,
Tvrda vjera živac kamen,
Vas dušmanu groze znamen
  Kad mu dirne dom.

Paji, buji, sokoliću,
Buji sinko moj,
Oj Hrvatskoj uzgojit ću,
Oj Hrvatskoj posvetit ću
Krvcu, život tvoj.

Bjelovar 1872.

Hajduk na umoru.

I.

Hvalio se silan hajduk Marko,
Hvalio se divljoj družbi svojoj,
U gorici kraj izvora hladna,
I kraj onog ognja golemoga,
Gdje pod ovnom bukov ražanj škripa,
A plam liže do bukova granja,
Gdje čutura kolom obredjuje,
A mješina u zahladi čeka
Hvalio se, te je besjedio:
„Braćo moja i družino vjerna,
„Božjeg sam se naužio svieta:
„Našetô se po zelenoj gori,
„Kosovica gdjeno zapovieda,
„Napio se rumenike vina,
„Nahranio mesa debeloga,
„Nanosio junačkog odiela
„I odiela i oružja svietla.
„Još mi samo na srdašcu težko,
„Gdje se dievâ naljubio niesam.
„Al što kasno, to će biti častno:
„Evo braćo, junačke vam vjere,
„Da će Marko oženit se skoro,

„Sa Biserkom od oka djevojkom!“ —
Kad je Marko dosborio rieči
Čuturu je prinio na usta
Pa potegô do dva do tri puta.
Kad to čula Markova družina,
U čas jedan skameni se živa,
Skameni se s čuda golemoga,
Gdje ’vo hajduk o vjenčanju misli,
Gdje će valja i u crkvu poći;
U čas drugi minulo ih čudo,
Otrgoše grohotom se smijat
Da visoka odjekuje gora,
Da se trese na bukovlju lišće.
Kad to vidje harambaša Marko,
To je Marku i pomučno bilo,
Pa se kune svojom glavom rusom,
Da će ljubit Biserku djevojku,
A na oči Janku vjereniku,
I na oči bâbi njezinomu! —
Još u rieči harambaša Marko,
Čù se prásak iz gore zelene,
Ko da puče grana pod nogama.
Čù se prásak, skočiše hajduci
I oružja mašiše se svietla;
Al kroz grmlje zasvietliše cievi,
Stade prásak i olova švijuk,
Prašti tane o studeni kamen,
Striže tane te jelove grane, —
Al hajduka nikva nepogodi,
Do jednoga harambaše Marka,
Medju puca gdje mu srce kuca.
Pade Marko u zelenu travu. —
Kad vidjela družina hajdučka
Gdje pogibe silan harambaša,
Plahnuše se na sve četir’ strane,

A za njimi četa od potjere,
A pred četom četovodja Janko.
Kad proletje četovodja Janko
Kad proletje mimo mrtva Marka,
Ovako je dozivao Marku:
„Sad se hvali zor-delija Marko,
„Da ćeš ljubit Biserku djevojku,
„A na oči Janku vjereniku,
„A na oči bâbi njezinomu!“ —
Pa odletje četovodja Janko
Pa odletje za hajdučkom četom,
Pa se s njome goni i pregoni.
Sad obara oganj na hajduke,
Sad hajduci njemu odvraćaju. —
Gonili se do mrkloga mraka,
Mrak i šuma hajduke oteše. —
Kad to vidje četovodja Janko,
Da hajduci pomrsiše trage,
On savraća hrabru četu svoju,
Te j' ovako govorio četi:
„Braćo moja i družîno vjerna!
„Danas im je sreća priskočila,
„Umakoše u timor-planinu,
„Crnu noćcu uzeše na glavu;
„Nit ih stiže, nit na oko dobi,
„Do li jedna u gorici vila.
„Već mi hajdmo nazad k pecalištu,
„Pa uzmimo mrtva hajduk Marka,
„Pa ga nos'mo selu na kolište,
„Neka narod nadanj se sakuplja,
„Kô na vuka ili na medjeda“. —
Kada oni nazad k pecalištu,
Al se plamen zagasio silni,
Al ugljenom stvorio se ovan
I čutura izlila u travu.
Kraj čuture Markovo oružje;

A od Marka ni traga ni glasa,
Kano da su odniele ga vile,
Il' ga crna progutala zemlja. —
Traži Janko kolom na okolo,
Traži četa kolom na okolo,
Premetnuli šikaru i kukrik,
Al od Marka ni traga ni glasa.
Pa se četa povratila kući
Ni pjevajuć ni popievajući
Veće mûkom sjetna i zlovoljna. —

II.

Kamo l' dospi mrtav hajduk Marko? —
Ležô Marko ukraj pecališta,
A težka mu krvarila rana,
Dok večernji popuhnuo hladak,
Dok je njemu razhladio čelo. —
Prenuo se harambaša Marko,
Prenuo se i osviestio se
Pa od groze zacvokota zubi:
„Jaoh meni sada i do vieka,
„Evo moga sudjenoga danka!
„Sad će doći četovodja Janko,
„Vodit će me selu na kolište,
„Neka narod nada me se kupi,
„Kô na vuka ili na medvjeda.
„Dječurlija neka mi se ruga,
„Krezube me babetine kunu.
„A meni će zavezati ruke,
„Sve da čujem ništa da nemožem“. —
Zamisli se harambaša Marko,
I već čuje babetine krieštit,
I već čuje dječurliju vrištit,
Već ga tište uža na rukama,
Pa se trže od užasa silnog,
I prikupi ono malo snage,

I pobaca to oružje svietlo,
I odpuza stenjuć kroz šikaru,
Gdje za duplje znadi'aše skrovno,
Šumskoj zvieri gdje je loga bila. —
Tu s' uvuče harambaša Marko,
Kano gorska obranjena zvierka,
Pa je rani zatvorio krvcu,
I na kamen pružio se tvrdi,
Od umora zaklopio oči. —
A da ti je sada vidjet Marka,
Da ti mu je pogledat u lice!
Mrki vuče kano janje sniva. —
Prenio ga milostivan sanak,
U 'no doba, što već pošlo davno,
Kad 'no djetić, neskvrnjene duše,
Za bielim je polazio stadom,
U dvojnice prebirući sitno.
Kad ga stara milovala majka,
Ljubili ga bratac i sestrica. —
Krasno li je ono doba bilo,
Kad je mladjan bojao se boga,
Kadno se je sramio od ljudi:
Za tom srećom uzdahnuo u snu!
Al glè sada: opet mu se smrče!
Drhtavica zadrma mu tielom,
I prestravljen otvorio oči. —
Prva mu se objavila krivda,
Kad prigrabi sirotinjsko dobro,
Kad potjera pognala ga prva. —
Probudi se, i uzdahnu težko,
I posegnu za ranjenom grudi:
„Prodjte me se, varalice sanje!
„To je bilo i minulo davno! —
„Sad se meni počinuti hoće,
„Nebi l' kako prikupio snage,
„Nebi l' s' opet sastanuo s braćom,

„Da mi ljutu izvidaju ranu“. —
Opet ùsnu ranjen hajduk Marko,
Opet ùsnu, za dugo ne bilo;
Drhtavica zadrhta mu tielom,
U groznu se probudio strahu. —
Druga mu se ukazala krivda,
Kad nesretnom otisnuv se stazom
Srete ono nevino djevojče,
Gdje je pošlo na proštenje crkvi,
Pa joj ote djerdan izpod vrata,
I nožem joj sve izgrdi lice,
Bielo lice i te biele grudi.
Ciči plače sirota djevojka,
Ciči plače, do neba se čuje;
Ali hajduk za to i nehaje,
Već on ode gorom pjevajući.
Ali sada, — sad na smrtnu času, —
Probudi ga jauk djevojački,
Djevojačke žigaju ga suze
Na srcu mu prokapale vrele,
Kano vrelo topljeno olovo. —
Probudi se ranjen hajduk Marko,
Probudi se i uzdahnu gorko:
„Nećete li pokoja mi dati,
„Vi krvave moje uspomene!“ —
Pa posiže za ranjenom grudi,
Al mu rani bôla pristupila,
Peče, kuca i trza i žari,
A usta se s ognja osušila.
Mùči rana, mùči žedja ljuta! —
I prikuplja, što još ima snage,
Do pred duplje nebi l' izpuzao,
Rosnom travom okvasio usta;
Al' ga rana težka prikovala,
Prikovala za zemljicu crnu,
Kao gvoždja od stotine oka! —

Pa dozivlje u nevolji ljutoj:
„Gdje ste braćo, gdje si družinice,
„Da me vode napojite hladne,
„Da mi ljutu ublažite muku!“ —
Ali neima braće ni družine,
Samo tvrde odjekuju stiene. —
Mȕči mȕku ranjen hajduk Marko,
Mȕči mȕku, nečuje ga nitko,
Mȕči mȕku, zanj nehaje nitko. —
Prevrće se u nevolji ljutoj,
Prevrće se amo i onamo,
Dok od muke i umora težka
Opeta ga nesavlada sanak,
Težak sanak, žalostan počinak. — —
Ranjen hajduk na zemljici leži,
I sa ljutom nateže se smrti,
A od svud ga slike obstupile,
Krvavih mu negdanjih žrtava:
Udovica odsječene ruke,
Kom branila sirotinju svoju,
Kom hranila devet sirotčadi; —
Siedi starac razvezane glave,
Koga ȕbi od obiesti divlje; —
Tuj uz ženu sedmero nȅjáči,
Plačuć cvileć nad svojim babajkom,
Kog njegova povalila šára. — — —
Sve to plače, cvili, ciči grozno,
I kazuje strahovitim licem,
Silnu bezdan i plameno more. —
U bezdani jauk, lelek, vrísȁk,
Škrȉpa zubi, strašna pomaganja.
I čuju se prodirući glasi:
„Vode, vode, samo kaplju vode,
„Da spržena okvasimo grla! —“
Odgovor im gromoviti tutnji:
„„Eto vode sirotinjskih suza!““ —

„Oj nedaj nam sirotinjskih suza,
„Sirotinjske žigaju nas suze,
„Kano vrelo topljeno olovo!“ — — —
Od prepasti, od užasa grozna,
Klisi ranjen silni hajduk Marko,
I udari o liticu glavom,
I izpusti nesretnicu dušu. — — — —

* * *

Malo za tim postajalo vrieme,
Ide Janko lov loviti gorom,
Pa nastao za lisičjim tragom.
Ide tragom do lisičja duplja;
Kad pred dupljem kosti oglodane,
A uz kosti puca i dolama
Silovitog harambaše Marka.

„Danica“ 1872.

Senjani pod Šibenikom.

Na kamenu, Senju moj,
Viek se evo mlâdi tvoj,
Pa nek mladost slušat mari,
Što li su joj bili stari,
S pômjeseca, s ljuta lava
Kolika im tekla slava.

Krajem neda Turčin ljut,
Morem Lacman prieči put;
Al' mi Senjče gušter nije,
Pod kamenom da se grije,
Već sa sile junak dvije
Bojak bije, krvcu lije.

Pod Šibenik — davno bi —
Došle senjske šajke tri.
Al' u drazi Rogožnici
Njih obteku zatočnici:
Poklopi im Lacman more,
Zakrili im Turčin gore.

Lacmanu se smije brk,
Bradu gladi Turčin mrk;
Raduju se kršnu lovu;
Svaki svoga svetca zovu,
Da im Senjčad da u ruke,
Da im grozne vide muke.

„Predaj nam se, dok je kad,
Da te manji snadje jad!“
„„Za predaju mi ne znamo,
Na nož! da se ogledamo!““
Senjani se tako glase,
Turčin, Lacman — ne uhva se.

S galije tad planu top,
Odgrmi mu s brda top
Baš med šajke zrno ljusnu,
Preko šajkâ more pljusnu,
Talasi se uzigrali,
Senjani si — zapjevali!

Oganj sieva, grmi grom,
Ko da stoji neba lom,
Zrnje droždi, more vari,
Ali Senjčad slabo mari;
Vec kad i jug bjesnit poče,
Senjani se soče, skoče:

„Juriš braćo! Sad je čas,
Sveti Gjurgje, vodi nas!“

Senjče viknu, nogom lupnu,
Družba ciknu, vesla trupnu;
Što bi trenô, šajke male
Sinjim morem odsanjkale:

Bulji oči Turčin hud,
Vrpolji se Lacman lud.
Ne sta lova izpred nosa,
Čini im se vraži posâ!
Pa prosuše oganj s nova
Ne pogodiv sokolova.

Proveslali topu mêt,
Pomogo im Gjuragj svet.
Te odnieše tako slavu
Mjesečini, ljutu lavu,
A baš sam se Lacman stàrâ
Tomu da je pametara.

Na kamenu Senju moj
Uz viek dičan, slavan stoj!
Eto opėt zora ruji,
Viek ti mladi titnja, buji:
De se s svietom ogledajmo!
De se živi ne predajmo.

„Vienac“ 1873.

Krajina na razkršću.

Hrvatska Krajno, ponosna majko junaka,
Pô drugi viek si lovorom kitila glavu,
Pô drugi viek si, srdašca radostna, lahka
Sokole svoje slala po junačku slavu.

Slala ih tamo, Una gdje razdvaja braću,
Nemani turskoj krila da golema skraću;
O prsi njine nebesnu snagu da slomi;
Harajuć da se širom Evrope ne domi;
Puci Evrope, prosti od njezina strahā,
Uma da krilom prostru se, slobodna maha,
Umjeće, znanja svakoga do na vrhunce;
Da na slobodi prosvjete pozdrave sunce.
I eno neman hropi u krvi već svojoj —
Ali Evropa majci čim zahvali mojoj? —

I ne bi dosti boja s Osmanlijom jednim. —
Hrvatska Krajna dosti junaka imade!
Bojište gdje je, koje im krvce ne znade,
Pod jugom toplim ili pod sjeverom lednim?
Italski Pad je rujila, germansku Renu,
Kvasila Alpam i Apeninom je stienu,
Kolika teknu poljanam Ugarske ravne,
S batavskog niza, kolika do Moskve slavne!
I gdje zasinu hrvatskog oružja bliesak
Gdje juriš kinù hrvatski, iz neba triesak,
Nije li svagdje lovor nam kitio glave? —
Pa kako grije sunce nas tolike slave? — —
Zamače eno barjak u crkvene mire,
Tamjan se vije obanj, ne dim iz topova,
Zamuče za viek zanj mi davorija boja,
Pokore samo danas ga obtiču slova.
Hrabri junaci oružja polažu svoja,
Zaniemi starim pukovom imena dika;
A viek im novi — maglasta, nejasna slika. —

Ali je red nam razpasat oružje bojno,
Red nam je rane pó druga vieka zavijat,
Maslinu mjesto lovora kite savijat,
Jednom dogradit na svom si ognjište stojno!

Sad je Evropi dugu se davnom odužit,
Sad nam se ploda krvi i znoja naužit:
Umjeći, znanju koji smo zaklonom bili,
Njihov nas sada sievak će ogrijat mili.
Hrvatska Krajno, do sada majko junaka!
Do sada lovor vila, a čemer si pila,
Lovor pokloni srdašca radostna, lahka,
Blagoslov mira majko sad prihvati mila!
Kako te bojna pratila krvava slava,
Tako se slavom mira, o majko, ponesi,
Nek ti se ime listu i na drugom kriesi,
Kojemu poviest kud ljepše nakite dava.

A vi, što momu narodu danas ste prvi,
Znademo, težko je krotiti ljutoga lava;
Al vam je izbor: ili neumrla slava, —
Ili prokletstvo stoljeći prolite krvi! — — —

„*Vienac*“ *1873.*

O novoj godini 1874.

Čestitati je davni običaj,
A ja za običaje slabo marim,
Al nekom slutnjom zadjoh u čas taj
Gdje novo ljeto razmienja se s starim
I bì mi, ko da posestrima vila
S Velebita me klikom pozdravila:
„Nabujala je rieka
Naprednijega vieka,
I past će bedem taj
Što dieli zavičaj
Od ostaloga svieta
Gdje umlje, slava cvjeta.“

A kad me vila tako pozdravila,
A svieh vas ljubim, braća ste mi mila,
Jer i cigli vas iste majke sin,
Jer i cigli vas vierni Slavjanin,
Nemogu ino već da cielom sboru
U ovaj čas, a baš u pravu horu,
Donesem pozdrav posestrime mile
S Velebita mi planinkinje vile.
A vila veli: Ljubite mi rod
Jer u toj samo ćuti srcu god,
Jer onaj samo znade vieka slast
Koj za rod umje živjet, za rod past!
I još vam veli: ljubte jezik svoj,
Jer krasan vam je, kano ikad koj,
Jer miljem znade blaznit svaku grud
I sbiljem, umljem sladit dneva trud,
I snagom znade odjet muža rieč,
I silom ljutit podjet ljutu sječ,
I znade tutnjit, ko što tutnji grom,
Zaorit, trjesnut, kano neba lom. —
A kad nam rieč djedova toli vriedi
Čem' u svom dvoru da u kutu sjedi,
Jer ondje barem nebi stolovala,
Gdje j' ognjište si krvljom osnovala! —
Ne velim, braćo, to su moje rieči,
S Velebita nam tako jèka jéči,
A posestrima s Velebita vila
U Lici uvjek štovana je bila. —
A čujte dalje što nam vila veli,
O čuj me rode, pa se razveseli: —
Kad staneš ljubit jezik, ljubit rod,
Tad hiljadit će svaki ti se plod,
I širom svieta glas će ti poteći
Od krune slavne, kud li ljepši, veći —
I koje ste nam krasne, koje mile,
Obrekoše vam posestrime vile,

Nadobit svakog milja, svakog čara,
Dragote licu, oko divnog žara,
Te ne će majka roditi junaka,
Ljepoti vašoj da odoli jaka. —
A vam je, braćo, obećala vila
Velebitkinja posestrima mila,
Koj u boj podje, demeškinju Marka,
Koj sborit podjè, sbora silna, žarka,
I tko je knjižnik, knjige vilovnice,
I tko je radnik, ruke zlatjenice,
I sviem skupa svega izobilje
Za novo ljeto posestrima šilje.
A samo veli, ljubite mi rod
Jer u toj ćuti samo srcu god,
Djedova slavnih sladki ljubte glas,
Jer u tom glasu samo rodu spas,
A što je prošli viek
Obzidao nas zidom
Da sluhom niti vidom
Neosjetimo jek
Devetnajstoga vieka:
Nabujala je rieka,
I past će bedem taj! —
Oj ovo nek bude nam ljeto,
Prieporodom započeto
Na vieke vjekova sveto.

Gospić.

Očajnik.

Dok plane — svemu je kraj!
Jad mi po srdcu rije;
Oba nj' svile se zmije. —
Oj šta je pako!
Ni tamo ne ću mučit ovako;
Pa dalje mučeć dà znam dobit raj:
Mučit već ne ću: nèk bude kraj.

Dok plane — svemu je kraj!
Náde varavu kriesu,
Sumnje nemilu biesu,
Srdca mi muci
Lieka mi evo prieka u ruci! —
A gdje mi muci drugi izbavljaj? —
Mučit već ne ću: nèk bude kraj!

Dok plane — svemu je kraj! —
Stradah mnogo i mnogo,
Mrz joj svladat ne mogoh,
Odvrže roba.
Sretniji mene u ovo doba
U sladki njezin hrli zagrljaj —
Mini me misli! — nèk bude kraj!

Dok plane — svemu je kraj! —
Ne će na grob mi šetat;
Al ću sjenom oblietat
Dnom ju i noći.
Ne će se vieka užiti moći — —
Nek mene nije — pa joj sinô raj: —
Planu samòkres — bješe mu kraj —

Dok planu — bješe mu kraj! —
Sjenom k njojzi se vinu

Srdca krvca joj stinu —
Duša ju boli! —
Žali ga, kog je mučila toli,
Pa vene lice, gasne oka sjaj.
Odcvalo ljeto — bje dievi kraj! —

„Vienac“ 1874.

Grob ljubavi.

Preminula mi ljubav
  A srdce premrzlo.
Sahraniti ću ljubav
  Na hladno srca dno.

A na grob srdca napis
  Moj usjeko je jad.
Oj sjeko groždjem krutim,
  Ta ognjem žego tad.

A jedna riеč je samo —
  Nje ime — napis taj;
Al' u toj jednoj rieči
  Vas pako, cieli raj.

Te kada spomen dirne
  U ljubve groba mir,
Ko l' slastno, ko li strastno
  Tad suzâ povre vir!

Oj kako uz taj kratki
  Minuvšeg oživljaj
I srdcem pakô bjesni,
  I u njem sieva raj.

„Vienac“ 1874.

Senjkinja.

Po narodnoj priči.*)

I.

Zagrmljele šibe sa Nehaja grada
I razloj se groma još o stienje lomi;
Već nebrojen junak na Cilnicu pada,
Podprašuje diljku i ljut gladi nož. —
U prsieh Vladko mi srčbu si tomi
Prem oko mu sieva i usne mu bliede,
Pred kršne junake, pred vojvode siede
Pristupio — pazi ga naroda množ.

„Oj vojvode slavne, oj vitezi smjeli!
„Golema se gradu nam sbila sramota;
„Ta Zora u pandjah Arslambega cvieli,
„I možda“ — al kinu već razjaren puk:
„„Što, Zora? — ljepota svih senjskih ljepota,
„„Da nečistu skotu nazove se plienom?
„„Hajd udri! hajd na nje!““ — zahujilo trenom,
Ko tutnjava groma i talasa bûk.

Vojevoda Vuče srebrokosa glava
Tad u kolo udje i nestade klike.
Čuvena mu negda na razbojih slava,
A' čuven mu sada na saboru glas.
I vojvodam sbori: „Oj naroda dike
„Za milost mi s Vladkom vas sila zamoliti.

*) Jezgra je ovoj pjesmi narodna priča, da su negda Turci zarobili Senjkinju djevojku. Četa što je pošla za otmičarom u potjeru, stigla ih u Lici medju Smiljanom i Bužimom u klancu. gdje pade velika krv, i gdje i Senjkinja sama pogibe. Mjesto su mi kazivali, gdje se je to dogodilo, i to mjesto zove se „Senjkin klanac“ za uspomenu ovoga dogodjaja Žalost je samo, što narod sve više i više zaboravlja ovakove priče.

„Moj sin je, — al jad ću i za njim utoliti,
„U nedobar bude li molba mi čas.

„Vi znate, kad lani na Gjurgjev se danak
„Pod Udbinom s Vladkom Arslambeže sčepa
„I ledinu njime moj razbio ranak,
„Da svetit se zakle Arslambeže ljut.
„Toj osveti žrtva je Zora mi liepa,
„Što Vladku sam svomu za ljubu ju obro, —
„Al nekrste jedan, lje pamtit ćeš dobro.
„Kad hrdja te nanie te dirnu nas nut! —

„Arslambeg se dokra tom zelenom gorom,
„Uvrebav ju sgrabi gdje na vodu rani,
„I u dim bi Vladko mi trgo za Zorom, —
„Al jad nek je težak, i zakon je svet. —
„Al zakon junaku nam svakomu brani
„Bez vojvode znanja sa oražjem seći.
„Dozvolte mu eto za Zorom poteći,
„I braće mu krilu dozvolite let.

„A na glavu, Vladko, ti polažem ruke:
„Osveti se, sinko, za nove nam jade,
„Odmazdi im tezke nam stoljetne muke,
„Osveti se, il' se nevratio živ! —
„Od devet jedinac mi osta, — a sade —
„Samobran ću starac“ — i smrštio čelo
I briznuše suze, — ta srdce mu smjelo
I ljubav poznade, uz osvetni kiv.

A vojvode vele: „Da, junaci, podj'te!
„Operite tu nam nanešenu ljagu,
„Il s krasnom nam Zorom, il bez nje nedodj'te,
„Zamienite glave kad uzbude mrieti.
„Da, podj'te osvet'te, pokažite vragu,
„Da ruža u Senju za nj' procvala nije.
„Povratite Zoru; a Turčinu prije
„Da Senja se mane, daj olovo svjet!“

II.

I krenula četa i narod ju prati
I klikteći smjelost joj, osvetu budi
A oni mi idu, ko kićeni svati,
I ne ko na pokolj, već reko bi čast.
Pripievajuć viernomu pobru si Budi,
Mlad Vladko mi pjeva o davnih junacih,
Odpievaju braća mu, hrabri vršnjaci:
U boju im život, u boju im vlast.

I žurno se četa Velebita hvata
I Stolac i Plješine prevali žurno;
Kad pod Huk, al silna oluja zavlata,
I obara na nje i triesak i grom.
Oblačinom podbi mu čelo se burno.
Oblačine lome i nebom se gone,
I bujicom niz brieg se kukovi rone,
I niz brieg je hrašća zapraštio lom.

A četa mi stupa, nje mi brige nije,
Što gromi se ore, što gora se lomi,
Tek oružje svietlo kabanicam krije,
Da skisnuv neizda u ograšja tren.
Dobjesnila bura, dotutnjeli gromi
Pa mitili Rajinac veliki, mali;
I pod Kozjak skoro oddušak pali,
Divokoze mame na lovski gaja plien.

Junaku je lov, što je djevojci kolo;
Al danas mi družbi ni do lova nije,
Njoj gnjevom je srdce to kinulo 'holo
Za turskom ju krvi obladala žedj.
Prem dubrava pjeva i nebo se smije
I košuta spieši na hladno je vrelo,
I koza preskakuje klisure smjelo,
Njoj srdce je hladno i ponikla vedj.

Prenabili puške, ponategli mače,
Pokriepili hranom otrudnjelo tielo,
Pa trgoše; Zora dok sužnjicom plače,
Počivati neda im osveta, jad.
Te napried! kroz klance, kroz uvale smjelo,
Oj žurno, već sunce nam za goru sjeda,
A za glavu, da se krvopiji ne da,
Da zamakne s plienom u kameni grad.

III.

Prižeglo je sunce sa vedroga neba,
Prevalili Turci te Bužimske strane,
Odmorit se putu na zalaz im treba,
Na zalaz da Vladko im ne stigne trag.
Gdje bukovlje gusto izpreplelo grane,
Počivat, hladovat Turadija stala
I med njimi, janje med vukove, pala
Već premrla Zora na kićeni sag.

Razpalili čibuk, pripirili kavi,
Al svietla je šara još svakom u ruci,
Da iznenad ljuti se potjernik javi,
Nek pozdravi namah ga olovo, prah.
Kraj Zorice aga u nemiloj muci,
Nit čibuka pije, nit kavom se sladi,
Tek bône joj grudi ublažiti radi,
Izliečiti ranu, što sâm joj ju dà.

„Sevdisanje*) moje, razvedri mi lice,
„U zavičaj ti povratka nema,
„U zaborav daj ga, — a druge će ptice
„Milopojkom nov ti oblietati dom! —
„Da prava ti sreća tek sada se sprema
„Jest, dženeta slasti ćeš sada uživat,

*) Sevdisanje — milovanje

„U odajah divnih ko vila prebivat,
„Ko carica vladati u srcu mom.“

Primaknuv joj aga se poseže rukom,
Potegnut ju hćede na požudne grudi,
Al djevojka planu nad tolikom brukom
I nevino srdce joj obuze grust.
„Ta bezumlje to je, što srdce ti žudi. —
„Znaj, prije ćeš u njedrih guju odhranit,
„Neg ubojit iz srdca mrz mi odstranit.
„Na zator ti, život pregorjet ću pust! —

„Da, vodi me, vodi u dvorane biele,
„Da smjesti me, smjesti u ložnicu svoju,
„Pa jarnô si zubljom u dvorove biele,
„Pa rinuo u srdce svoje si nož!
„U najtamnju sapni me tamnicu tvoju,
„Plam, gvoždje, il otrov ma i tu ću naći,
„Ta osveti sladkoj mi ne ćeš umaći,
„Tek ubij me sad — pa se spasiti mož'.“

Kad doreče, aga se grohotom smije:
„U harem ćeš zlato, u tamnicu ne ćeš.
„Šta gvoždje, plam, otrov? — za dieve to nije,
„Za ljubav su one, za osvetu ne. —
„Po haremu Vladko kad čuje da šećeš,
„Preboljet će“ — druga će tješit ga dieva
„A silom“ — al' zape, jer — u grmlju sieva,
I grmi, i Turke već olovo žuje!

IV.

Poskakala Turad, i napried će biesna,
Al' s lieve im ruke već oganj se prosu,
Okrenula lievo, al' zadade s desna:
Zaskočio Uskok je svaki već kraj.
I turskom se krvi već poprište osu,
A Senjana jošte ni na oko nije.

U nevidu, strahu ih stotinu mnije,
A Turci ih znade, da svaki je zmaj.

Na uzmak već plaho Turadija nagnu:
Ta Omer i Selim već ranjeni jako
A Tair i Jusuf i glavom već sagnu,
Što sami bi često održali boj.
Dok najprvi oganj pregrmio tako,
Arslambeg se muči u dvostrukoj muci:
Bi l' pred četu hrabreć ju sabljom u ruci,
Bi l' iznio biegom plien ubavi svoj.

Pa k junačkoj hrabro mu srdce prevagnu,
I trže s' od bedre krvopija ljuta,
A Turad, što plaha već bježati nagnu,
Oživljela, opet joj kinula krv.
I srnula nožem — al' u polak puta
Već oštrim će nožem ju Senjanin sretat,
I gvoždje se vrtlat, i gvoždje zveketat,
I na zemlju padat za strvinom strv.

Arslambeg i Vladko prekrstili mače
I udarac zvekće i varnica sieva,
Nit postupi koji, nit uzmicat zače:
Na premca se premac baš namjeri svog,
Zamahnuo Vladko u prekipu gnjeva,
Al puče mu sablja od siona maha, —
A Zorica ciknu od užasna straha:
Ta pogibe dragi, neizbavi l' bog! —

Dok trenu, već ljubav plahoću joj svlada,
Prileti, i biele si podnese grudi
Da izbavi Vladka — već udarac pada, —
Kud ne misli, ne hti Arslambeg ljut. —
Sam pogubi sliepo, toliko što žudi; —
Al i njem je balčak već Vladkov sred čela, —
Polećela duša iz kršnoga tiela,
I tražila cvieleć za Zoricom put. — — —

V.

Razpršili s' Turci, kad pogibe aga.
Pristupili k Vladku si Senjani tužno.
U naručju mrtva mu djevojka draga,
U grudih mu boli i srčbe je vâr. — — —
„Što j' Turc sve, život nam ovaj dužno! —
„Bez Zore nam u Senj već povratka nije;
„Zakun'mo se, braćo! dok srdce nam bije,
„Osvetiti Zoru nam jedini már! —

„To jedini már, — a da Ture ga ćuti,
„U zelenu sad nam se odmetnut goru. —
„U nepovrat idu ti hajdučki puti,
„A krvca i požar im kazuje trag!" — — —
I u raku hladnu položili Zoru,
Pa u okrug Turke za vječite straže,
A glasnika šalju, u Senju da kaže,
Što učini biesan u sljepilu vrag.

To sačuo Vuče, i srdce mu puče,
Pa i njega Vladko na Turadi sveti,
I žari i pali, i sieče i tuče,
I Turkom daleko je trepet i strah. —
Al brzo mu viernoj glas izgin'o četi,
U pepelu, krvi joj nestali trazi. —
Brzopleto vrieme sve na brzo srazi;
Al Senjkin se grob eno danas još zna. —

„Vienac" 1875.

Ustaj, pomagaj!

Hrvatski mladjan sine, ustani, ustaj!
Pomagaj! — Braća ginu! — Kletnji čini kraj! —
„Ili slobodu zlatnu; il junačku smrt!“
Ne dajmo gazit više, ne dajmo ih trt.
Tudjoj slobodi bili stoljećî smo štit,
Sad za slobodu braće hajd' se, hajde bit!

Hrvatski mladjan sine, ustani, ustaj!
Pomagaj! — Braća ginu! — Kletnji čini kraj! —
Hrvatska krvca stara u kom jošte vri,
Oružje, bojna slava najmilji mu sni.
Ciče već zora eno, bieli puca dan,
Ustani, hrabri sine, liep se izbi san! —

Hrvatski mladjan sine, ustani, ustaj!
Pomagaj! — Braća ginu! — Kletnji čini kraj! —
Prigrli pušku, sablju, u boj pohitaj.
Ne ćeš li — Hrvatska ti brani ogrljaj;
Bratom te ne nazvao Hrvat nikad brat;
Mužkiem imenom se odsle ne smieš zvat. —

Hrvatki mladjan sine, ustani, ustaj!
Pomagaj! — Braća ginu! — Kletnji čini kraj! —
Hrvat se koji zoveš, pa te smrti strah,
Kune te pradjedova tvojih slavnih prah,
Kosti će kukavici izmetnut ti grob;
Slavni gdje s' borci stane, ne počiva rob! —

Hrvatski mladjan sine, ustani, ustaj!
Pomagaj! — Braća ginu! — Kletnji čini kraj! —
Hrvatska blagoslovi majko sinka svog,
U boj ga spremaj sveti, kud ga zove Bog.
Makar ti srdce puklo, šalj' ga u boj taj,
Umre li za slobodu, sastat će vas raj.

Sioni aga ote ju majci,
  Od jada umire majka,
Sioni aga okovi težkim'
  Ljubljena sape joj Rajka.

Aga se kini laskavom rieči
  Oporu da svlada dievu,
Ona se silnu opire agi,
  Smjela u preziru, gnjevu.

U to se žamor ču ne naleko —
  Za čas — uz pucnjavu graja —
Konakom trka — borba žestoka —
  Za čas — u haremu raja! — —

Divan je harem Husein age,
  Srebrom i zlatom se sjaji;
Al' još je ljepše oružje svietlo —
  U ruci osvetnoj raji. —

Raji na čelu, sabljom u ruci,
  Izbavnik Rajko mi banu.
Radosti rajskom Ljubica sinu —
  Aga pobliedje — planu.

Sinulo gnjevom agino oko,
  Raju gdje haremom gleda, —
Demesku trže — dočeka Rajko —
  Na kom je sade da preda?

Varnicu prosu od nada ljuta:
  Oba junaka su dobra. —
Pravedan bože, pravicu brani!
  Aga — u dženet se pobra. —

Mrtav na ćilim aga mi pada; —
  Ljuba na Rajkove grudi. — —
Bog jošte živi, pravdu još kroji:
  Braći mi zorica rudi! —

„Vienac“ 1876.

Tri posmrtne pjesme.

Što je istina.

Zaludu pitaš, što je istina?
Izkazat ti je neće ljudski glasi,
Dok strast il' strava srca žar ti gasi,
I duha lietu dok uzpreže mah.

Zaludu pitaš, što je istina?
Dok tebi samu teku tvoji časi,
Dok željš samo tvoj da čim se spasi,
A bezbroj drugih krši bure strah.

Sokoli srce, nadvladaj se sam,
Prioni dušom cio sviet uz cieli,
Pak istine ti zorica zabieli!
Kad čovječtva ti ljubve plane plam,
Dubine srca tvoga će razsinut,
A sa dna srca istina se vinut.

„Vienac“ 1879.

Kod Solferina.

Bovojevah! — sudjene mi evo! —
Tudju zemlju mlada krvca kvasi,
Mladu vieku luč se evo gasi:
S bogom dome! S bogom rode moj!
Rana žari, čekića i reže —
Bih li plako, bože, bih li pjevo?
Čujem evo, evo zadnji čas:
Mučeniku bliži mi se spas! —

Vruć je danak, ljut je bio boj,
Mnogi bratac, mnogi dušman leže,
Brat i dušman, jedan kraj drugog;
Prehujala, pregrmila bura,
Dovriskao „en avant!“ i „hurra!“
Jednim drugim sad već sudi bog.
Rana žari, čekića i reže —
Aj! Gle onog, što me oborio!
Pavši sam ga zemljom sastavio,
Te preživljeh ubojicu svog.
Mili bože, što bijasmo krivi
Jedan drugom, da ko lavi ljuti
Srnusmo se s glasa ukinuti!?
Na krajini moja zibka stala,
Francezka je njemu život dala,
A Talija obadvama — grob.
Možda tamo na obali Seine
I za njime mlado srce vene,
Možda strepeć zlu mu sluti kob.
Oj, a moja ostarjela mati
Moli boga da joj sinka vrati;
A mi evo mrtve braće sglob. —
Što nas ponie sa milog ognjišta?
Što nas skobi sred krvna bojišta?
Koji rodu s naše smrti prid? —
Bože, bože, ako jesi, gdje si?
U to zviezda na nebu zakriesi,
Mučenika prenie smrti brid.

1879.

Zadnja pjesma.

Na pustome sjedio sam žalu,
A srdce mi kruti čemer paro
Te se s pustim morem razgovarah.
Vajme majko, što me na sviet rodi!
Sinje more koli si golemo
Tako moji golemi su jadi;
Već me primi ti u svoje krilo,
Pa će prestat mučenje nemilo.
Rod hrvatski, ljubav srca moga,
U tamnilu i gnjilobi bludi;
Moje srce pomoći mu žudi,
Al mi neda, neda udes hudi.
Odlećele moje slavuj-ptice,
Gdje bje slavuj, sad su kukavice.
Kukavice kobno zakukale,
Moje srce zmije sapinjale;
Rad bi jadu pjesmom da odolim
Al nemogu već plačem i molim,
Tužan molim vječnomu se bogu:
Daj da s svieta premrloga mogu
Dolje saći na dno groba tavna,
Da negledam roda negda slavna,
Lišena sad slave i slobode,
Uz pogrde i uz ruglo svieta
U pogrdnu bezćutstvu sapeta,
Nepazeća duh vremena budni,
Neloveća bogom dane zgode.

— — — — — — — — — — — — — — —

Rad bih rod svoj probudio pjesmom,
Rado bih ga izbavio mačem,
Rado bih ga poučio umom,

Rado bih ga pomogao trudom,
Al nemogu pomoć mu, nemogu!
Za mač neimam mišice ocielne,
Glas mi slab a neuka sam uma,
Trudu mojem neima blagoslova;
Pomoći mu biedan vaj nemogu,
Već se molim jadom sapet bogu:
Daj, da s ovog tromog svieta mogu
Dolje saći na dno groba tavna,
Smrt u crno nek me primi krilo,
Nek prestane mučenje nemilo.

„Vienac“ 1879.

PREVEDENE PJESME.

Putnik.

Putniku se krok spotiče
Na uzkome pješčeniku,
Kroz razraslu pavitinu
Uzlazećem vrh snežniku.
Nad bujicom mostić drhće;
Bujica se tutnjeć ori,
I panjeve i klisure
Ruši dolje u ponore.

Čim uzajde, noć razprša
Ogranula sunca sila;
A uz hridi osniežene
Leži prodol čarno-mila;
Šumska sasa, vladisavka
Liepo 'e lišće razavila,
Tuj alpinsku ružu obkoli
Trava svietla kano svila.

Al ta čarna slika ode
Kano sanak u svitanje,
A staza se uzka vere
Kroza stiene i kroz granje.

Tu se groze razvaline
  Na bliedilu mjesečnome,
Ostanci su reć bi ovo
  Njekom svietu propalome.

Gdje se žarka striela radja,
  Urvina se odtud ori,
Vijuć krila nad oblake
  Vran i oro klikće gori.
Muklim tutnjem kano pakô
  Što s' u ždrielu Etne vari,
Tako uz gorsko krši vrelo,
  Lednjak dom se mrzli stari.

Tu se ponor magli crni,
  Gdje nezene cvietak sjajni,
Tuj užasni prolom krije
  Svedjer kaos, tamni, tajni.
Sve strašnije te strašnije
  Provija se staza gore,
Iz ponora reć bi svakog
  Upirine grdne sbore.

Mrliem dahom grob zijeva,
  Gdje strašeći granit visi.
U visoke zdna gomile
  Nad ponore gdje se klisi.
Pjeneće se rieke ruše
  Izpod mostnih trulih greda,
Ciča zima tuda diše,
  Ko sjevernog posred leda.

Krv putniku već se ledi,
  Dah se u snieg preobraća,
Tad zvonjenje muklo, tiho
  Stuženo mu uho shvaća.

Prolom već se niže skuca
A on vesel izmed hridi
Crni krov od samostana
S bielim na njem krovom vidi.

1859. Po Mathissonu.

Tuge pastirove.

Na briežak gore stanem
Te u dô gledam doli,
Na štaki skrstim ruke,
A srdce boli, boli.

Stado mi samsov čuva,
Za stadom i ja slazim,
Tlapeć i u dô sadjem,
Prenuv se u njem pazim:

Livada tuj se širi,
Mirisno po njoj cvieće;
Brô bi ga, ali nejmam
Kom bi ga dao veće.

Oluja i dažd hrupi,
A ja se pod dub sklonim,
Zaprta njena vrata
Pazeći suze ronim.

Izašla eno duga
Vrh one kolibice,
Al nije veće tamo
Žudjene djevojčice;

U tudje ode kraje,
Morda i prieko mora;
Ovčice hajte, hajte,
A pastir stradat mora.

Goethe.

Nalog.

Sladki drugovi, kad se ja prestavim,
Za žrtvenikom liru mi hranite,
Oudje na zid, gdje preminule
Djevice mnoge s' vienci viju.

Tronkiem će glasom tada kazivati
Putnikom mežnjar liru sa rumenim
Vrpcami, što titrajući
Vise niz zlaćene žice dolje.

Reć će u čudu: Često u sutone
Čusmo žice same zazujiše,
Romon čuše djeca na groblju,
Vidješ' od mila gdje vienci drhću.

Po Hölty-u 1859.

S českoga

Kukavica ptica
  Tužno skukala,
Javi mi se, gdje si,
  Javi, premila,
Ti si, samo ti jedina
Srdce moje izranila,
  Jav' se premila!

Slavulj ptica mala
  Tužno pjevala;
Da je ljubav naša
  Za viek prestala
Ti da 'š poći za drugoga,
Ja do groba ostat moga
  Jadan za tobom.

Uzgojih golubče
  Pak mi odleti,
A što za njim plačem,
  To ga ne muti;
U zelen se lužak svrati,
K men' se više ne povrati,
  Ah ne povrati.

* * *

Goro, goro previsoko,
A ti ljubo crnooko,
Daleko l' si za gorami,
Čezne ljubav medju nami.

Čezne, vehne, dok ne svehne,
Oj a bez nje jadna mene,
Bez nje neću naći lieka
Za to srdce svega vieka.

* * *

Ah! neni tu neni.

Ah nejma, nejma tu
Što želi srdašce,
Ah nejma, nejma tu
Već radosti.
Sve, što sam željela,
Voda m' je odniela,
Ah nejma, nejma tu
Već radosti.

Uviek mi davaju
Što srdce nepita,
Uviek mi davaju
Što za me nij':
Daju mi udovca,
Udovca s pô srdca;
Prva mu uze pô,
Men' osta pô.

Nejma ti proljeća
Bez žarkog sunašca,
Nejma ti proljeća
Bez cvijeća:
A nejma radosti,
A nejma ljubavi,
A nejma ljubavi
Bez mladića.

Slavulju!

Slavice tužna, pjesmica tvoja
  Milo li zuji tihi kroz gaj;
Slavice tužna, duša se moja
  Smuti tvoj srčni slušajuć vaj.

Kom sreće svake nesta na svietu,
  Taj pjesmu, tužnu čuti će rad.
A ja već svome posliednjem cvietu
  Vidjeh kó žiće prekinu jad.

Jakobi.

Moja radost bila ruža.

Moja radost bila ruža,
  Al' joj odcvà jaoh cviet,
Pa mi nada osta pusta
  I opustje cio sviet.

Što bje radost, sad je tuga,
  Što bje sreća, sad je jad;
Ruža odcva te mi osta
  Samo golo trnje sad.

Svibanj sve će vratit ruže,
  Samo ruže moje ne —
Dieve cvatu kano ruže,
  Al' ko ruža moja ne.

Hofmann v. Fallersleben.

Junak u boj polazeć.

Prva seka konjica vodila,
Druga seka oružje nosila,
A treća je bratca upitala:
Kad ćeš, bratče, iz vojnice doći?
Uzmi šaku pjeska bijeloga,
Pa ga pospi po klisuri tvrdoj,
Zaljevaj ga suzam iz očica:
  Kad zasije zvijezda danica,
  Pak, sestrice, kad ti pjesak nikne,
Vratit će se bratac iz vojnice.

Rusinska. S njemačkoga.

Noćne misli.

Već za suncem dan otide,
Spokoji se zemlja, more,
Samo od sgare zviezde gore
Kano svietle izkrice.

Pokoj pade po livadah,
A od sna se gora prenu,
Ona danu nečuvenu
Pjesan noći žuberi.

Ah i ja bi, što mi danom
Tebi nije kazat moći,
Sve kazao u 'voj noći,
Dodji djevo, dodji, čuj!

Srce j' moje kao tiha, mrkla noć,
Tu s' u dubju šumeć čuje vihâr moć.
Veličanstvom tada mjesec odkrije
Lice svê
Kroz oblake — i sva gora utihne.

Mjesec bieli, to si moja ljubo ti;
Ah pozrij me milostivo, ah pozrij!
Mio pogled oka tvoga možan je:
Srce mê
Iz oluja kê ga mòre — spasit će.

Lieri mio mi miris liju,
Gorica se cviećem kiti,
Prosto zrakom sanak hiti
U naresu divnomu.

I kud okom bajniem trene,
Tu ružice ponikuju,
Tu se glasi već ne čuju
Slavice ni vjetrica.

Ah i meni srce stiša
Noć ta puna sve miline,
Srce gnjevna miso mine,
Tiha ljubav vraća se.

Reć bi ozgo s neba blaga
Tihi glasak k meni prši,
Te govori: Skrši, skrši
Mržnje led i osvete.

Em. Geibel 1859.

Kralj Lear

(od W. Shakespeare-a).

(Ulomčić.)

ČIN III.

Pustara, oluja, grmljavina i bliesak. Kent i jedan vitez sretaju se.

KENT. Hej! tko si tuj uz oluju?
VITEZ. Tko s njom sam išta uzrujana srdca.
KENT. Poznamo se, gdje kralj?
VITEZ. U prieporu sa jarom življâ; hoće
Da vjetar zemlju strovali u morje,
Il bibavica nadbuja nad žalo,
Te bude svietu kraj il' preobražaj.
Sjedine skube što ih u bezcjenu
Sliep, silan, gnjevan, biesan, vihor mota,
I slabi čovjek uze prkositi
Gdje škropac s burom boreć natežu se:
U 'vaku noć i medvjedica k mladim
I lav i gladan vuk na suho lieže,
A on gologlav leti svemu propast
Zazivajuć.
KENT. A tko je s njime?
VITEZ. Nitko
Neg ludjak, radeć ne bi l' prevario
Pretežke njeg've na srdcu ujede.
KENT. A pod vjeru ti kažem, zavadnja je
Med Kornval i Albanom, prem joj lice
Još pretvorica krije. Kako svakom,
Kog sretna zviezda na visoko popne,
Na izlik vjerni sluge im Francuzu
Jih izdaju, a motre sve i znadu
Što j' kod nas, spaze l' varku il omražnju
Knezova, težko l' breme što ga starcu
Natovariše kralju; il što gorjeg

Što tek se sprema. — Neg' istina j' ciela,
Da Francuz s vojskom ide u razsutu
Nam kraljevinu, mudar s nehaja nam
Već tajno j' izkrco se u najboljoj
Toj kojoj luci i tek što nije javno
Barjake razavio. — Sada čuj me:
Imadeš li koliko vjere u me,
Da pohitiš u Dover, nać ćeš tamo
Tko za istinu zahvalan ti bude,
Nenaravske i obezumljujuće
Kad muke kažeš što nam kralj s njih plače
Po krvi i po odgoju sam plemić,
A znajuć Vas i vjerujuć Vam nudim
Vam ovu službu.

VITEZ. O tom drugog puta.

KENT. Ne, već da znadeš da sam mnogo više
Neg halja kaže, uzmi što j' u kesi.
Kordeliju kad vidiš, (znam da hoćeš)
Pokaži joj taj prsten, kazat će ti
Tko j' onaj koga za sad nepoznaš. *(Grmljavina.)*
Oluje klete! Idem tražit kralja.

VITEZ. Porukujmo se. Ima l' jošte što godj'?

KENT. Rieč, dvie; u stvari više nego do sad;
Vi pomičte se tuda, ja ovuda;
Tko prvi kralja spazi, drugom ôkri.

DRUGI PRIZOR.

Drugi kraj pustare — oluja neprestano.

Lear i ludjak.

LEAR. Naduhni s' vjetre da ti lica prasnu.
Pobiesni, duvaj! prolijte s' oblaci,
Potonte tornje i pietle na tornjih!
Vi sumporite misli brzih munjâ,
Vi priedhodnice dubolomca trieska,
Opal'te sjedine mi! Sve potresni,
Razplosni grome silni okrüg svieta,

Razkrhaj tvorila, zatari klice,
Čim stvara priroda neharni narod!

LUDJAK. Oj kume, dvorska blagoslovljena voda u suhoj kući bolja je neg sva kapnica pred vrati. Dragi kume, udji, pa moli blagoslov od tvojih kćeri! Ovo je noć, što se nesmilova ni pametnu ni ludjaku.

LEAR. Naurlaj do sita se! Prospi oganj!
Dažd prolij! Dažd ni vjetar, grom ni bliesak
Mi nije kćer. Ne okrivljujem življe
Ko naopake. Ne dadoh im krune,
Njih nezvah djecom, ne duže se pismom.
Pa strašna Vam se godi! Na vam roba,
Prezrena, bolna, slaba siromaka!
Pa opet robske nazivljem vas sluge
U svezi sa dvie zatornice kćeri,
Što neborodnim silam udariste
Na glavu staru, siedu, ko što moja.
Oj! naopako!

LUDJAK. Tko ima kuću da ukloni glavu, taj ima dobru glavu.

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Pjesmice.

Duh vlada jedan, a miris mu
Kroz more i zrak sad oddiše;
Gdje lica ruje, i on je tu;
Gdje s' usne ljube, tu i on je.

Miris je cvietni njem' oddisaj,
Trepteć oko mu lotov cviet,
Kad tiha vjetra uzdisaj
Kroza nj okrene lahki liet.

Slava ti, slava, ognju ti
Ljubavi duše, slava ti!
Mjeseca sjaj je za te čas,
Al ljepši nikad neg kod nas.

Moore.

Šta bi mi, šta bi, svietli raju,
Ako u tebi radostî nije?
Što bolje slade, što dulje traju
Od zemne ljubve radostî svijeh!

Šta bi mi hurij' slovuće oči?
Nikad jih, nikad ne želim zrieti,
Ako j' i u njih ovake moći,
S kê srdce vjerno morade mrieti.

Ah! nitko ovdje ljubav spoznavši,
Njezine máme i njene vaje,
Lje ne poželje, u raj došavši,
Da krutu opet i tu spoznaje.

Sahare putnik od žedje mreći
Prizračna vrela koji je gledo,
Radje će smrti u krilo leći
Neg da ga mori to zlobno čedo.

Moore.

— — — — — — — —

Danak minu — omanovo*) more
Tamno je i mirno, a nebom gore
Natisla se strahoplodna lonja
Razmedjujuć zemlju i nebesa.
Poput grive poplašena konja,
Što bojištem pobiedjeno plesa,
Motaju se sinje oblačine —
Grom zaori, tries ognjeni sine,
A crne se oblačine sbiju,
Ko da tries ognjeni u seb' kriju,
A dalje se opet razkidaju
Ko da s' jasno nebo razpolilo,
I na zemlju ognjem udarilo.

Moore.

Po Puškinu.

Tamo gdje carstvuje Venecija ta zlata,
Samac u gondoli na valih s' noćnik ljulja.
Sgar bliedi mjesec sja; ko mili glas slavulja
Noćnikov poje glas s tihe vječnog Torquata.
Godi mu srdcu spiev, on poje srdca radi;
Za spievom srdce gre, nenadaje s' nagradi;
Za slavu nemari, za strah i sladke nade:
Njeg vodi oganj svet morem kroz noćne hlade.
Na žića talasih, gdje biesne bure buče,
Gdje 'e smeća, huka, dim, gdje talas čunak tuče —
Bez odziva ko on, bez bola i ja pojem
I tajne stihove u duhu smišljam mojem.

* * *

*) Fata morgana. Perzijski zatok.

Ljuvena osveta.

(S njemačkoga.)

Tko s' uvlači? — Klobuk na oči j' namakô,
Trzajućom rukom nož je gô iztakô,
Ni da bi oddisô — na prstih — polako,
Nečujno s' uvlači — sjene hode tako —
Lice mu je bliedo, oko samo gori
Ko zlokobna zviezda na nebeskoj tmori.

Sad ujde — sutamne bliede zrake lije
Viseća svjetiljka po prostorih tijeh,
Sjene milmirisna cvieća se tresu
Po sobi, a ptica u zlatnu kavezu
Šušuri se pospana, krioca šireći
Ljuljka se i tiho žubori ko sneći.

Stupi — pa s' ukoči kao ledna stiena,
Samo pogled vreba oka upaljena:
Tako ćuli gladna pustošna hijena,
Prevrću se oči, strepi griva njena,
Kada noćju vjetar do njenih nosdrva
Iz pustare nosi željen vonj od strva.

Tako stoji, vreba, pa gle — trže rukom:
Oko plamno, vješto presladkom obukom
Najde i pogodi: — gle! na svilnu logu
Razgalivši prsi, da se hladit mogu,
Pokriveniem na pô tielom prebielijem
Eno žena spava slična andjelijem.

Ah! on ju poznaje. — Nikad nij' ljepota
Usta obsievala milija neg ota.
Ponosno hodjaše; crnih žar očiju
Reć bi harač iska od mladićev sviju,

Krunicu je zlatu na pramih nosila,
Jere ah znala je da j' carica bila.

I njegova bješe. Od svieh klanjatelja
Njega jedinoga njena obra želja.
Samohoćna njemu krunu k nogam metnu,
Pokloni mu tiela svog ljepotu cvietnu,
Pokloni mu srdce ni šta neželeća
Nego: bit' mu ljuba, bit' mu druga sreća.

A tonuć u slasti, što sama obreče,
Sad joj je kô lanci da na njojzi zveče:
U ljepote krotkoj stana nejma vjeri;
Od ljubavi posta čama i čemeri —
I zametnu njega; a sad da će ini
Počivat na rukuh, na grudih njezini!?

Ne, ne, ne će ini! Tako se je, netom
Što g' ona oduri, kletvom kleo svetom.
A srdce brečeće od ljubavi prije
Sad je puno jeda ko jedovne zmije.
Proti njoj je gnjev taj, što m' u oku bljeska,
I taj nož je za nju, što m' u ruci ljeska.

Sve bliže, te bliže — tik do nje primiče
Osbiljno i mûkom otaj nesretniče;
Sladko sniva ona — ptić žuberi u snu —
Ah na sladki glas taj mal' mu gnjev ne usnu.
Sladko sniva ona, ko lahor proljetni
Nje oddisaj teče preko ustan cvietnih . . .

Nut zamahnu nožem — ah! ovo su kose,
Kim si ljubeći ju njegda pokrivo se;
Ah! ovo je čelo, ovo prsi slastne,
Na koje s' pritisko ti cjelove strastne;
Vrat je ovo, koji slika tva resaše;
To je srdce, na kô tebe privijaše . . .

Nut zamahnu nožem — o sliko te noći,
Kad ju najpre vidje u cieloj ljepoći;
    Kada najpre sladke ti prepun bojazni
    Smjede razkošiti na tieh udih krasnih;
Kad nje ruka mehka najpre te oklopi,
Kad u med nje cjelov najprv se utopi!...

I brzo da svrši toga eknjenja muku,
Da udari naglo, podigo je ruku. —
    A sad — vajmeh sada od sna da se prene!
    Da to oko, u kom raj cijeli zene,
Sad u groznoj stravi pred njima s' ukoči
Sad da krvca njena sladku postelj smoči!...

Stoji — misli — ona blago sniva —
A velika težka suza mu zaliva
    Oko kreseće se od zlokobna plama;
    Nemoćno mu jaka desnica se slama,
Rukam pokri lice, šuljajuć s' otidje
I nikada ni tko više ga nevidje. —

Ustani, ustani! veće jutro svanu,
Ptica već zapojâ. — Kneginja se stanu.
    Plačući je lice u ruke sklonila,
    U glavi joj trza, biesni krv po žilah.
Ah, da l' se u sanji nemiloj prenula?
Da l' se je od sjene kobne prepanula?

Naše gore list 1861.

Leonora.*)

Lenori noćcu prespati
  Ne dadu grozni sanci
Da l' mrtav, kad se ne vrati,
  Il Vilme nevjeran si?
U vojsci pojde kraljevoj
Pod zlati Prag u ljuti boj;
  Pa nebje glasa više,
  Je l' umro il još diše.

A kralj se već i carica
  Nagnjevili su gnjeva,
I srdca se utažila,
  Pa dugi rat dospieva.
I puk za pukom, brate moj,
Uz bubnja zveku, pjesme poj,
  Sad cviećem ti se kiti
  Te u dom mili hiti.

Pa kuda gledneš, svud i svud
  Po razpućih, po putih,
I staro, mlado odsvakud
  Njih teče susretnuti.
I Boga hvali čedo, mat',
I dragim dragi grli vrat;
  Lenoru mori tuga
  Nedočekala druga.

---

*) Prievod je pisao pokojnik u Beču 1862. god. Jedva da je tad znao za prievod Preradovićev i Prešernov. Tad je već živo naginjao stopom jezika Kurelčeva.

I što je vojske, svakoga
  Za nj pitala je veće,
Al' nitko glas nedonaša,
  Da l' doći će il neće.
Pa kad sve čete prodjoše,
Tu vranu kosu zaskube,
  Na tle se plačuć slama
  I biele ruke lama.

Mah brižna mati priteče:
  „Ah, Bože premiljeni!
„Vaj, diete drago, što ti bje?
  De prijdi k majci, k meni!"
„„O majko, majko, nij' ga nij',
O, propo sad i sviet i svi,
  Jer ni sam Bog na nebi
  Milostiv meni ne bi.""

„O Bože, Bože smiluj se!
  „O, moli Boga, diete!
„Što Bog pošilja, dobro je;
  On jedin tješit će te!"
„„Oj zahman, majko, sve zahman;
Bog meni bje nepravedan.
  Ah, zašto moljah prije?
  Od pomoći mi je nije.""

„Ah, bog ti prosti! svak zna to:
  Svojim je dobar bože.
Otajstvo tebi presveto
  Izvidat srdce može."
„„O majko! nij' otajstva tog,
Da mene rieši jada mog;
    Otajstvo, ah, nijedno
    Nij' mrtve sbudit vriedno.""

„Al, kćerko, možda vojno tvoj
Već nevjerom je posto;
U ravnoj tamo Ugarskoj
Uz drugu dievu osto?
Ta prodji se, nemari za nj!
Povratit će se jad tvoj na nj:
Kad bude izdisao,
Tad bit će mu te žao.“

„„O, majko, majko! nij' ga nij';
Sve propade mi s njime.
Sad umriet, umriet daj mi ti!
Ah čemu rodi ti me?
Ah, skončaj, skončaj život moj!
U tmini volim bit groznoj:
Jer ni sâm bog na nebi
Milostiv meni ne bi!““

„Oprosti, bože! Stvor nemoj
Na sud još težki zvati!
Što veli, ne zna; nemoj njoj
Još za grieh kazni dati!
O diete, zábi zemni vaj,
A sjet' se da je Bog i raj;
Iz tiela duh kad pojde,
Da k zaručniku dojde.“

„„O majko, što je spas, što raj?
O majko, što je pakô?
Ah! s njime, s njime bit' je raj,
A bez njega je pakô!
Ah skončaj, skončaj život moj!
U tmini volim bit groznoj:
Bez njeg nit ovdje, niti
Ću gore sretna biti!““

Bô ljuta tako trzaše
  Kroz mozak joj, kroz tiełо;
Sa sudom pravde božije
  Protívljaše se smjelo;
I bije prsi od zore
I plače, dokle za gore
  To jasno sunce zadje,
  A mjesec blied izadje.

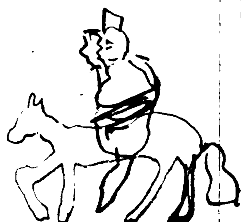
Čuj! vani nešto lupnu sad,
  Ko konj da nogom kopa.
Sa konja skoči vitez mlad
  Te gore hrlo dopà.
I polagahno malenim
Zabrenca zvoncem cim ci lim,
  Zabrenca i zazove
  Sa dvora rieči ove:

„Hej, draga! hej, otvori mi!
  Da l' snješ, da li bdiješ?
Da l' još si meni vjerna ti?
  Da l' plačeš, da l' se smiješ?"
„„Ah Vilme ti! pa sada tek?
Ah! plakala sam, bdila viek;
  Ah! težke podnih jade.
  Ma odkud ti mi sade?""

„O ponoći jezdimo mi
  'Z daleka, s českih strana,
A kasno već se odpravih
  Do mog te povest stana."
„„Ah brže, Vilme, u sobu!
Čuj! vjetar vije u glogu.
  O, dojd' u moje krilo!
  Ugrij se, momče milo!""

„Nek vije vjetar u glogu!
Kad hoće, neka vije!
Čuj vranca strug, čuj ostrugu!
Gle: meni stanka nije.
Hajd', oprav' se! zaskoči se
Na vranca moga pred mene:
Stô milja nam je preći,
Pa tad u krevet leći."

„„Ah ti bi rada do sto milj
Do dvora sa mnom jati;
A zvono buči sveudilj
Jedanajst odbiv sati.""
„Gle, dušo! evo mjesec sja;
Letimo hitro smrt i ja:
Pre nego cikne zora
Nas eto u sred dvora."

„„Daj kaži, gdje su dvori ti,
Gdje postelja nam pirna?""
„Daleko. Dvori maleni,
Šest dasâk, kuća mirna."
„„Imadem mjesta?"" „Ja i ti.
„Daj oprav' se, pak usjedi!
Izgledaju nas svati
Na dvora našeg vratih."

I draga brzo s' opasa,
Na vranca tad se hita
I grli momka dragoga
Ko jablan loza vita.
Cim skoči, vranac zagrabi
Nit oko stiglo nebi njih;
I konj i konjik hripa,
A kremen iskre sipa.

Al' s lieva, ali sa desna
  Ledîna, pôlja nestaje;
I leti sve pred očima,
  A mosta buka staje!
„Je l' strah te mrtvih? Mjesec sja,
Letimo hitro smrt i ja.
  „Je l' strah te, ljubo moja?"
  „„Ah mrtvim daj pokoja.""

Gle gore! gle pod vješali,
  Gdje cigani se kese;
Pri mjesečini, gledaj ti,
  Gdje izvode si plese!
„Hej cigančadi, sa mnom haj!
U trk se s vrancem mojiem daj:
  Kolo ćeš zaigrati
  Kad pojdemo mi spati."

I brže bolje izmet vas
  Za njim ko munja sama.
Od vihra takav čut je glas,
  Kad suhom lieskom lama.
A vranac biesno zagrabi,
Nit' oko stiglo nebi njih,
  I konjik i konj hripa
  A kremen iskre sipa.

I sve što mjesec razsvietli,
  Se gubi u daljini,
I zviezde, nebo izpred njih
  Sve juri: to se čini.
A vranac biesno zagrabi,
Nit oko stiglo nebi njih,
  I konjik i konj hripa,
  A kremen iskre sipa.

„Hej vranče, pjetô poje već
Sad čas će nam izteći:
Hej, vranče, zora cika već,
Hej, grabi korak veći.
Na mjestu sad nas eto na
Sried našeg odra pirnoga.
Je l'? mrtvi brzo jašu?
Na! vidi kuću našu.“

Što poje to, što to zvoni,
Što kliktaju gavrani?
To sprovod poje, zvoni, zvon
Da mrtvac se sahrani.
I sprovod pred njih dolazi
I lies mrtvački donosi,
A njino j' popjevanje
Ko žablje kreketanje.

„Za pô noći pust' posô taj,
Spiev, zvonbu, žalovanje,
Sad vodim ljubu kući; haj
Sa mnom na pirovanje!
Hajd', sakristane, zapjevaj
Pjesmu mi pirnu, zagrgljaj,
Ti blagoslovi pope,
Pre nego li nas sklope.“

I netom reče, prestade
Popjevanje, nij' liesa,
Za njim uzastop nastade
Sva pratnja puna biesa,
A konjić biesno zagrabi,
Nit' oko stiglo nebi njih;
I konjik i konj hripa,
A kremen iskre sipa.

Al' s lieva lete i s desna
  I bregovi i liesi!
Al' s lieva lete i s desna
  I gradovi i vesi!
A vranac biesno zagrabi,
Nit' oko stiglo nebi njih;
  I konjik i konj hripa,
  A kremen iskre sipa.

Na vrata hrlo željezna
  Pohiti, uzdu hita,
I mandalo i rezena
  Pred njime se razlita.
I vrata širom s' otvore,
Preskače vranac grobove,
  A naoko se skriele
  U mjesečini biele.

Te gle, ah gle, u tinji čas
  Grozote! što se sbiva:
I pút i oklop, vitez vas,
  Se razpade ko gljiva.
U lub bez kože, bez vlasi,
U lub se glava obrati,
  U okostnicu tielo
  Te bridku kòsu uzelo.

A konj se prope, zahrza,
  Iz nosa plam mu ljeznu.
Pod njime japnu — nesta ga,
  U tinji čas izčeznu.
Zavija zrakom odozgo,
Iz groba cvili odozdo,
  A srdce u Lenori
  Pregrozna strava mori.

Pri mjesečini utvore
U kolo se hvataju,
Okolo groba plešu, te
Tu pjesan grozno laju:
„Nosi, što bog ti pošilja,
Ne kori suda njegova.
Pokoja prah ti našo
K Bogu ti duh uzašo!“

Bürger.

Prodj' se.

Prodj' se, prodji mi sudbine ljute,
Dokle mladjan još pjeva ti viek;
Na nje spomen nebesa se mute,
Paklom trese preužasan jek.
Skočih mladjan na branik si domu,
Zalih izranjen krvlju se vas,
Pa tek iztrgoh dušmanu zlomu
Biednu glavu i pošteni glas.

Zaman tolike nade mi divne,
Zaman srdcu mi mladjanu žar,
Kruta ruka mi sudbine kivne
Sguli vieku vaskoliki čar.
Iza tolikih ljutih bojeva
Što mi lovorom kićahu vlas,
Slomljen, krvav, oj što izvojevah,
Do lih glavu i pošteni glas?

U Americi bilo mi sjati,
A u Poljskoj mi omrznu sviet.
Nebud mar ti mog imena znati,
Jer sam junak što spreman je mrieti.
Sve pregorjeh, tek jad mi još jedan
Što ti, dome, potamnio kras;
To mi jad moj, dok u raku biedan
Sklonim glavu i pošteni glas.

Hölty. 1863.

Pod oknom.

Mjesec sije,
Zvono bije
Trudne kasne čase već,
Pre neznane
Srdca rane
Meni brane mirno leć.

Ti si kriva,
Ljubezniva
Djevojčice nemila!
Pokoj prodje,
Žalost dodje
Meni s' oka tvojega.

Tvoje lice
Vasdanice
Pred očima trepti mi
A čeznuće,
Srdce vruće
Sve uza te bit želi.

*

Zviezde dajte
Pogledajte,
Da l' mi spava ljubica;
Da li sluša,
Da l' me kuša,
Da li ljubi drugoga.

Ako snije,
Nebudi je,
Moja tiha pjesmice;
Ak' preljubi,
Kad nju izgubi,
Srdce će mi smirit se.

Prešern.

San.

Na pripeci, u dolu Dagestana,
Zrnom u grudih ležah ranjen ja;
Duboka jošte dimila mi rana,
A kapimice krv se ciedila.

A nigdje nikog: samcat ja u dolu,
A oko mene puste klisure;
Pripeklo sunce po njih vrhu golu —
Pak smrtni sanak i men' obuze.

I prisni mi se dvorana presjajna
U zavičaju puna krasnih žén;
Miriši cvieće, teku slova bajna,
I radošću je svatko zanešen.

No jedna samo razgovarat neće:
  Spustivši glavu sjetna sjedi tu;
Ko na plač lice, oko joj snatreće —
  Ah, tužan san joj rani dušicu.

Ukaza joj se dràga Dagestana,
  I junak znan u drazi ležeć toj;
Duboka se na grudih crni rana;
  Oko njeg' krv, a po njem smrtni znoj.

Lermontov.

Odmetnik.

Što se onomad sbi u Iranu,
  Svietu ću kazati cielu:
Eno se na svom báši divanu
  Paša u haremu bielu.

Grkinje poju, poju Čerkezke,
  Plesaju kćerke Kirgisa;
Jednim su oči modre nebeske,
  Osoje drugim Eblisa.

Pašina misô — kamo li brodi?
  Očma pod sarukom buvi,
Driemajuć kima, čibuk mu godi,
  U oblak dima se uvi,

Al' se na vratih cík uztalasa; —
  Sluge postupiše kraju —
S hadumom crnim pristupi krasa,
  Hadumu oči se sjaju.

„Svietlosti!“ kliče, „takove moći
Pó medju zviezdam divana,
Kakve u kriesu zviezdate noći
Sievak je aldeborana.“

„Sini mi, sini, zviezdo divana,
Dobra sam glasu tumáčem:
U posluh vjetar iz Lehistana
Novim te pozna haračem.

Padišah nije takoga cvieta
Nigda u dvoru si zrio;
Ona je ćerka ledena svieta,
Koj' ti je srdcu mio.“

Koprenu, što joj ljepotu skriva,
Mače — a dvorani âknu;
Glednu ju paša, što li mu biva? —
Čibuk mu ruci izmakne.

Smače se čalma; posrnu nice; —
Priteku; — čudom se dive:
Sinjava usta, sbliedjelo lice —
Odmetnik paša nežive.

Po Mickiewiću. 1865.

D u b u.

Požućeo si, dube,
I stresaš lišća kras.
Oj svem' što ljudi ljube
Ma kad će prestat glas.

Vrhunac brežuljka obsinu
Kô sjeta sa zapada sjaj,
Oj to mu je ljeta, što minu,
U cjelovu oproštaj.

Oj, jad mi srdce steže
Da ciknem u plač ljut,
Ta ovo je ono, kad te
Za sliednji grlih put. —

Oprostit nam se bilo
A znadoh vieka ti kraj —
Ja bih na izmaku ljeto,
A ti na umoru gaj.

Heine.

Linda trighena.

Oj dušo, dievo,
Sve milje moje!
Ah život što je,
Gdje niesi ti?

U grobu kad mi
Se tielo stani,
Na grob moj pani,
Pa moli ti.

Na grobu, vječni
Gdje pokoj vlada,
Gdje nesta jada
Muka nam svih,

Tiem sjenam bliedim
I cielu svietu
Ti ljubav svetu
Pripovjedi!

Meksikanska pjesma. 1869.

Zator Pomorana.

Češki spjevao E. Vocel.

I.

Brod do broda po burnome moru
Kano jato zmajeva se krili;
Lonja crna zagrnula nebo,
U njoj vjetar naduo se, cvili.
Sto tisuća oštrih danskih mača
Nose morski zmaji strahoviti,
Sto tisuća danskih će jih šaka
Na slovjenske prsi povaditi. —
Kopnom amo opet vojska druga
Nebrojena niz planinu slazi,
Poplinula sve pomorje ravno,
U kom Dubin tvrdi grad se pazi
Henrik saski silnu vojsku svoju
Na bodrički slavni Dubin digô,
Henrik lav taj, s koga srdca krvna
Mnogo slavsko pleme zator stigô.
Njemački su biskupi i knezi
Čete divlje k njemu u skup sveli,
Vojaci se krsta boga glase,
A na razboj oružje su snieli.
Zid željezni štita i oklopa
Sedlenicih na gojnih se ziba,

Sulicami zid se načičkao,
Stieg oholi vjetra dah prigiba. — —
Čuj — rogobor! — Ko da more šumno
Silom bure penje se uz skalje:
Takvom vikom njemačka vam vojska
Pozdrav danskim bojnim brodom šalje.
S danskih broda biesno, zaglušice
Ljudstvo Niemca pozdravu odzdravlja.
O štit bruse mače Vikinkovci,
Svaka ruka k borbi se pripravlja. —
Ali gledaj! — S iztoka se suncu
Silno jato sokolova diže:
S Tetislavom to je vojska vanska,
Bodričanom što u pomoć stiže.

* * *

Na sokolu brodu svome
  Tetislav se osovi.
Soko leti, dmu se jadra,
  Pljušteć pjene valovi.
„Leti, slavski moj sokole!"
  Tetislav mu dozivlje,
„Leti kljunom mjedenime,
  Raztjeraj mi zmajeve!"

„Jadrila mu pritegnite,
  „Nek se sokô pokloni,
„Pa nek silom božjeg groma
  „O brod danski udari."
Sunuše mi slavski brodi
  Ter o danske tresnuše,
I u zoru junačkome
  Trista zmaja probiše.

Acer, vodja danskih ladja,
  Nagnu bježat s korabljom,

A oko njeg ljudstvo pada
  Pod sulicom slovjenskom.
Krv dušmana piju biesi,
  Ocrveni more s nje;
A dobitnik na sokolu
  Ranski vodja dičan gre.

I zaori davorenje
  Sa Dubina bijelog,
Ko kad sive klisurine
  Strielom bije Perun bog.
„Hajde, hajde k slavnoj sječi,
  „Dušmanina sieci, kolji!
„Hajde, mačem o štit zveči,
  „Hajde, tko je junak bolji!"

I izpade bojna četa
  Iz Dubina bijelog,
A pred četom poigrava
  Mlad junače šarca svog —
Svatovide, ranski bože,
  Krvnoj sječi hiti tač
Zlatnim štitom bliskajući,
  Razmahujuć svietli mač.

Bodričanski veleslavni
  Hrabri Niklot kralj je to,
Koj već dugo, ljutac kamen,
  Tudjinom se opiro.
A pred četam slovjenskimi
  Blišti sveta stanica —
Od nje dušman strepi, bjega
  Kamo sunce zapada.

* * *

I na kopnu i na moru
Smlavi silu dušmansku:
Tetislav na burnu moru,
Hrabri Niklot na kopnu.

II.

Na ognjištu žar se razgorio
I šarene obasjao zide
I prekrasnu obasjao ženu.
Krasna žena ukraj ognja sjedi;
Niz obraze gorke suze roni;
Zlatnom šibkom po pepelu šara,
Pa prezajuć ote crte sbraja.
Sbrojila jih, pa je zakukala:
„Opet liho! — Opet zloudesno! —
„Nado moja, oj nevjero crna!
„Rugevid se od nas odvratio,
„Crnobog nam sreću pomutio;
„Vojna moga i vladara moga,
„Štit posljednji roda bodričkoga
„Možda već je sila pogubila,
„Zviezda moja već se ugasila.“
Pa mi žena pogledala nebo,
Pogledala, pa se skamenila:
Jere eno po modrome nebu
Rumen plamen na tri mjesta liznu,
Groza pakla ko da mačem plamnim
Tri je nebu zaparala rane.

* * *

Stade žamor pod bedemom grada,
Most se spusti na verigah težkih.
Bahat, topot i zveket oružja
U oboru zamka oživio.
Tu i tamo blisne kroz noć tamnu
Odsjev ognja sa šljema il štita; —

Pak mi junak u dvoranu stupi,
Silan junak u oružju sjajnu.
Za junakom glasan sbor ulazi:
Načelnici bodričkog plemena. —
K oknu stupa Niklot i govori
Siev požara gledajući nebom:
„Dubin, Zvjerin i Ilova eno
„Plamenom su ožarili nebo;
„To je pismo krvavo i grozno,
„Što osvetu na nebesa piše.
„Štijte pismo, bozi roda moga!
„Pismo groze, jada nebrojena.
„Plamen oti budi glasnik vam:
„Obranit ću zadnji Slave hram!"
Opet gradu otvoriše vrata.
Udje vitez u ociel-odori
Glase noseć od saskoga vodje,
Tere ušav naprasito sbori:
„Čuj Niklote! Henrik, saski kneže,
„I njemački vojvode i grofi,
„Koje križa svetoga znamenje
„U baltički slavski kraj dovelo,
„Hoće vele: neka pleme svoje
„Časa ovog saskom predaš knezu,
„Komu glava kršćanskoga svieta
„Svu tu zemlju pod leno je dala,
„Što ju Balta pirkaju talasi.
„Kraljevanje dospjelo je tvoje:
„Bezbrojne su čete pravovjernih
„U sve tvoje uljezle gradove.
„Veće proli ljudske krvi dosta;
„Sada Niemcu na milost se predaj!"
Niklot njemu gorko: „Na milost li
„Svog naroda da se predam vragu? —
„Ta znadem li, moj oholi brajne,

„Ta himbena što je milost vaša? —
„Gle to ti je milost njemška bila:
„U Lukinu kadno i na Pani
„Sa sto tisuć slovjenskih tjelesa
„Luge svete okrvarili ste.
„Pak i to je milost vaša dala,
„Da je naših tri'est vojevoda
„Na sramotnoj izdajničkoj gostbi,
„Gero poklô, saska psina biesna!“
Poslanik mu gnjevan preuzeo:
„Slavski narod, kršeć veze mira
„I primirja i zadanu vjeru,
„Osvetu je sâm digao na se.“
Niklot njemu: „Diže na se jade,
„Jer u rodnoj, nezavisnoj zemlji
„Na slobodi sretan živijaše.
„Pod izlikam pako vjere svete
„Vi digoste na nas biesa zlosti,
„Da sramotnoj vašoj lakomosti
„Liepo naše dobijete blago.
„Da b' i češće mač nam razćerao
„Vojske vaše kano pod Dubinom,
„Uviek novu skupili bi vojsku
„I na nas bi opet udarili:
„Jer Slovjena krotkost golubinja
„I bogatstvo njihovih zemalja
„Davno veće Niemca na se mami,
„Da jih svadja medju se, pa davi —
„Takim Henrik, otaj lav krvavi,
„Junačtvom se i dobićem slavi.“
Sas će opet: „Usta neznabožca
„Ime vodje oskvrnuti neće,
„Koje jasno sja u svjetlu križa.
„Izdajice, suncem si se kleo
„Prisižući kralju Valdemaru,

„Da na miru sa Danci ćeš živjet:
„Pa si ipak mnogi brod kršćanski
„Oplienio, oplieniv razbio.
„Za nevjeru i vuhvenstvo tvoje
„S tog te oštra, skora kazna čeka!“
Niklot trne — muči — usne grize —
Pa vojaku križa odgovara:
„Jest — priznajem, da plienio jesam;
„Ali ti se bogom groma kunem:
„Tiem u ratno činio sam samo,
„Što u mirno vi činite vrieme,
„Palikuće kada sakupljate,
„Gonite jih, da sa čista mira
„Puk slovjenski do otražka pliene
„I nevinu prolievaju krvcu.
„A i kralja danskog, kršćanina,
„Da nebudeš sada spominjao! —
„Sjeti, brate, svoga gospodara,
„Da za mirnog doba Danac biesni
„Na Slovjene navalio bješe.
„Pa nek Henrik lav se i tog sjeti,
„Da je Egil, Vikinkovac biesni,
„Krv slovjensku, vruću jošte, pio;
„Krv dimeću vinom pomiešanu
„U gnjusno je lievao si grlo,
„Da ukroti žedju svoju njome.
„Oj vragovi, žrtava li dosti
„Nepoklaste biesom okrutnosti?
„Eto, kralje i žrece nam kolju
„I plemena ciela već nam meću
„Mači vaši na žrtvenik groze!
„Goromisla i Stojnjeva kralja
„Krvava ste kraljevska tjelesa
„Nataknuli krvnici na koplja,
„A oko njih kolo glava bilo

„Na sulicah — iz njih krv je tekla,
„Ko jezero oko njih se slegla.
„Tieh je glâvâ sedamdeset bilo,
„A sve glâvâ slavnih nam junaka;
„Njih su za to Niemci pogubili,
„Svomu kralju što su vjerni bili. —
„Al vam ni to jošter nije dosti,
„Ja vam ostah — koj jedini jošter
„Neodvislost u prsiju čuvam. —
„Hajd nek bude! — pripravan sam boju! —
„Kaž' objestnim vragom volju moju.“

* * *

Poslanik je pljesnuo po maču,
Očma strign'o, ùmako na vratih,
A kralj svojoj obraća se družbi:
„Vjero moja! hajte dok je kade
„Posjedajte oko stola družna.
„Dok smo, živ'mo; sutrašnja je božja!
„Amo jela! — amo medovinu!
„Niklot danas družbu časti vjernu.“ — —
Niklot sjedi stolu u začelju
I župane ponukuje svoje,
Neka piju, neka popjevaju.
Al se harna pjesma neodzivlje,
Samo čaša potihano kôla. —
Mnogo oko na nebo pogleda,
Gdjeno plamti plamen onaj grozni;
Pa i Niklot podbočiv si glavu
Zaboravlja i čašu i goste
I u tužne utonuo misli,
A suze mu licem potekoše. —
I sve stiša: ni trkanje čaša
Po veseloj nečuje se družbi.
Svaki junak svoga vodju pazi,

Kojeg süza velo more javlja
Nutrnjega smrtonosna jada.

Zvuk se mili u to prosu zrakom:
Žena blieda pokraj ognja sjedi
I prebire žice miloglasne
I pripjeva grlom vilinjijem. —
Trže s' Niklot, nasmija se bôno
I miloj će prosboriti ljubi:
„Tetvo mila, često pjesan tvoja
„Duh je meni obajala milo,
„Blažila mi i hrabrila srdce.
„Daj zapjevaj narodnu popievku
„I žalostnu čast nam razveseli!“
Zlatne žice Tetva opet dira
I glas mili zrakom se prostira. — —

Pjesma.

Sveto cvieće dieva brala
Pod tom sivom klisurom,
Cvieće brala, vience vila
Žrtveniku Ladinom.

Pod Arkonom talas šumi,
Talas šumi žalostno:
Zahman cvieće! dragi ti je
U more utonuo.

Dieva trne, dieva sluša,
Nad more se nadniela,
Nebi l' dragog, želju živu,
Mrtva barem vidjela.

Od jada joj srdce puče,
U more se svalila;
Grobnicu joj — more sinje —
Bura cviećem osula.

„Prodj' se cvieća, ljubavi se prodji,"
Veli Niklot, „drugu pjevaj, drugu!
„Borislave! razveseli goste,
„Zapjevaj nam sada pjesmu svoju,
„Duh djedova u kôj blagosiva
„Unučad, što za rod krvcu lieva." —
Pa iz glasa pjesmu zaorio:

Davorija.

Braćo, o štit gromko udarajte,
Mač u šake, hrabrost sred njedara,
K slavi put nam Morana otvara,
Vjerne duše bogom spasom dajte!

Slava onim, što za narod panu!
Radogost jih u vječnosti prima,
Zviezdâ krunu plete Živa njima,
U spomenu slavnu viek ostanu.

A Morana ruhom tamnim krije,
Kog neslavna primu ruke njene.
Krvava mi lipa neuvehne,
Rod na koju vjerne suze lije.

I naš će nam spomen zalievati
Harna suza vjekova budućih,
Pomoranskih junaka slovućih
Svietom će se ime raznašati.

Hman će dušman zatirat nam pleme,
Omladinu zahman će nam klati,
Iz groba će krvnog pronicati
Tarovidom opet naše sjeme;

Pronicat će, svietu da svjedoči
Slavske jade i hrabrost slavjansku,
A na krutu bezstidnost dušmansku
Sa nebesa da osvetu roči.

S toga o štit gromko udarajte,
Mač u šake, hrabrost sred njedara,
K slavi put nam Morana otvara,
Vjerne duše bogom spasom dajte.

Doče pjesmu, a sav sbor junački
Planu silno te ustade bučno.
Sa Dubina pjesma zaorila
Ko da bura klisurine bije:
„Hajde, hajde, hrabrost sred njedara!
„K slavi put nam Morana otvara,
Vjerne duše bogom spasom dajte!“

I zazveči o srebreni štit
Ljutim mačem kralj i glas podiže:
„Silu u grud Svatovit će lit,
„Slava sprema gostbu u vječnosti!
„Što je život? — kratak san! —
„Tamo — vječni slavni dan! —
„Doba već je: trgnite, vojnici,
„Mač osvete k najposljednoj bitci!“ — —

Izidjoše. — Veće svietlost blieda
Navješćuje skori osvjet dana,
I za vojskom kraljevom se sada
A za najzad zatvorila vrata. — — —

III.

Plamenom se grad stvorio cieli;
Sve se ruši; — dim se k nebu mota; —
Prasak svuda; — lomoz grozni svuda: —
Biesovi se svuda pomamili. — — —

A do grada na zelenu humu
Gle! lomača upaljena stoji.
Plamen žrtve i dim pogorišta

Vjetar goni k moru baltičkomu;
More šumi, kano da bi vali
Za plemenom jadnim naricali. —
O lomaču lelek odjekuje. — — —

Tetva žice žalostno prebire
I bugari blieda, iznemogla,
Ko da duši obumiru sile.
Duh ljubavi gorko eto plače
Nada grobom nade usmrćene:
„Buro ljuta, ti pomuti more
„I zašumi osvetnim si glasom,

„Pripoviedaj o bjesnoći saskoj!
„Savi svietu neprebolne rane
„Jezikom nam i mačem zadane.“

„Po planinah biesno kad zahujiš,
„Nek od groze srdca jim utrnu,
„Nek žrtava čuju hropac svojih.“

„Jasnom zorom, kada Jutrobože
„Nebo, zemlju i more obsine,
„Strašno jim se prikazalo more
„Kano more krvi prolivene.
„A kad tamnih vjetrovi u šumah
„O ponoći grozno tulit stanu,
„Smijeh im se pričuo bjesova,
„Koji duše otaca im muče!“ . . .

„Dajte, braćo, Morani darove,
„Dušam mrtvih vječnu hranu dajte,
„A u požar svega dobra svoga
„Gorke svoje suze prolievajte!
„Suze ronte nad vašim porodom,
„Štono sliep će vojevati s rodom,
„Što će majci srdce izčupati.“

* * *

Pa k lomači ljudi pristupili
I bez glave tielo donosili
Vezenijem pokrovom zastrto;
Na lomaču tielo položili . . .
U oganj se Tetva zagledala . . .
Prašti oganj — plamen bukti silno . . .

Pa u žice opet udarila,
Nad junakom mrtvim bugarila:
„Glavu su ti s tielom razstavili,
„Da netužiš bogu osvetniku,
„Kako su ti srdce krvoloci
„Mukom svakom ljuto izmučili.
„Al evo me, ja ću tužit bogu
„Krv, nepravdu, nevjeru sramotnu!
„Govorit će pravica mi sveta! . . .
„Neplane li božja tad osveta,
„Nek u jedno sveto i prokleto
„Na uviek se smete u propasti!“ . . .

Tako Tetva . . . i u oganj ljuti
Ide živa za mrtvim si drugom,
A Svaroha plamen nad objema
Prašteći se, harajući sklapa.

„Vienac“ 1870.

Vojvoda.

(Poljski spjevao Mickiewicz.)

Sumnja srce mu truje, pa da vidi, da čuje,
Starac vojvoda banu u dvore,
Zastor ložnice dignu, okom okolo strignu:
Kamo ljuba? — Oj, nevjerni stvore!

Starac ljuto se smrče — s gnjeva piesti se grče,
Suče brke a gnjevom se bori;
Pa od ložnice skoči, pa mu sievnuše oči;
Zove slugu, pa sluzi si sbori:

„Čuj! nekazah li svima, netom suton se prima,
Pse odvezat, pozatvarat vrata? —
Daj mi dvocievku amo, tebi šára ta tamo,
Skoči, kletog da tražimo tata!“

Uzmu puške te podju, pa u perivoj dodju,
Gdje su drvlja tik dvora dva reda;
Tu na mehkoj busienci, a u zaklonoj sienci
Eno ljuba mu sjetna i blieda.

Crni prami se viju, crne oči joj kriju,
Bielo ruho joj pokriva grudi;
Junak pred njom je mladi, ruku dobit joj radi,
Nedat blizu mu ona se trudi.

On se preda nju slomi, biesno srdce si tomi,
Kliče: „Sve mi, oj sve sada propa!
Cjelov ustana tvojih, grljaj rućica tvojih,
Sve to bogata vojvode dopa.

Prem nas toliko ljeta ljubav vezala sveta,
Ljubit, plakat mi odsad na sámi;
On nit ljubi nit znade, samo novca imade,
Pa ti novcem i srdce primami.

On će večer ti svaki na pavuljicah lakih
  Siedu glavu u krilu sakrivat,
I na ustieh ti sladkih i na licih ti gladkih
  Meni nesudjen raj će uživat.

Na konjicu ću vjernom a pri sierku večernom
  Tud ja bludjet po sloti i sniegu;
Suzna oka ću doći, suzna oka ću poći,
  Željet milje i sladku ti njegu.“

Ona srdcem se bori a on sladko joj sbori,
  Pa joj izbraja srdca si jade,
Dok joj ljubav nekinu, dok se k njemu nevînu
  Te mu drhtom u naručaj pade.

Stari vojvoda s slugom u to domače lugom,
  Pa se mašaju naboja ljuta;
Pa ga zubima trgnu, pa ga u cievi vrgnu,
  Pa još svrh njega dva zrna kruta.

Sad se kozak uplete: „Eto, bies li me tmete?
  Bogme danas ja neshvatih mlade!
Kada oganj natezah, nek'va predje me jeza,
  I na valicu suza mi pade.“

„„Šuti, sine hajduči, vrag te plakat sad uči!
  Na ti prah, pazi, kremen uredi!
Sada dobro podpraši! gospe, čuj, nepromaši,
  Il' ti probijem glavu po sriedi.

Više! — Desno! — Polako! — Dok se moja ovako
  Onom gosi golobradu javi! — —
Kozak cilja — odape; — istom vojvoda nape,
  Već ga pružio kozak po travi! —

Bjelovar 1871.

Poljskoj majci.

Spjevao A. Mickiewicz god. 1830.

Majko mi poljska! veseliš se sinu:
Velika duša u oko mu sjaje;
Vitežtvom, sbiljom u misli i činu
Junačka u njem krvca se poznaje;

Minu ga rano mlado nestašenje,
Starčevu željan bugarkinju sluša,
Minula vieka slavu i poštenje
Slušajuć mlada uživa mu duša.

Majko mi poljska, zlo će sin ti eno! —
Pred majku klekni od sedam žalosti,
Noževi srce gle joj probodeno:
Vrag će i tvoje nožem izprebosti.

Makar se smiri sav sviet zemlje ove,
Makar se sljubi sprotak koli ljuti,
Neslavan sudba u boj sina zove;
Na muke poć će, neće uzkrsnuti!

Spasitelj svieta, za djetinstva svoga,
Djelao krste težku sudbu svoju,
Majko mi poljska, uči sina tvoga
Igrajuć viknut sudjenomu boju.

Za mlada ruke okovi mu steži,
Tačke namakni, nek ih stenjuć vuče,
Lecnut se neće, krvnik li zareži,
Čuje li, da mu konopac se suče.

Nije mu poći ko junakom davnim
U zemlju svetu ubrat slave hvoju,
Nit mu je novim ko vojakom slavnim
Služeć slobodi krvcu lievat svoju;

Njega će na boj izdajica zvati,
S njim će se biti sudac krivorotni,
Za boj tek tajno sudište će znati,
Junačtvo sudit krvnik neukrotni.

Koj mu spomenik? Kleta ruka tamo
Eno nad grobom vješala mu sadi!
Koja mu slava? Šapat braće samo,
Jecanje djece, umiruće s gladi!

„Vienac“ 1872.

Kozačka ljuljanka.

Spjev. Lermontov.

Snivaj sladko, diete krasno,
Sladki sinko moj!
Mjesec tihi svietli jasno
Na uzglavak tvoj.
Bajat ću ti bajalice,
Zapjevati, oj, —
Sklopi samo trepavice,
Sladki sinko moj!

Terek pljušti o kamenje,
Šumom ječi kraj,
Čečen kliše uza stienje,
Nožu ljut mu sjaj; —
Al' je babo vojak stari,
Viko na ljut boj —
Spavaj sinko, ništ' nemari,
Spavaj sinko moj!

Dok dorasteš, sam ćeš znati,
Što je ljuti rat;
Oružje ćeš opasati,
Pa se na put dat;
Sag ću izvezt svilom tanko
Na konjica tvog —
Nani sinko, nani ranko —
Čuvao te Bog!

Okom bit ćeš soko sivi,
Srdcem kozak, zmaj;
Pratit ću te, Bog nas živi,
Do na sela kraj.
Šta l' će suza krišem teći
Za tobom mi, oj!
Titnjaj, rasti sladko sneći,
Hrano, sinko moj!

Za tobom će srdce sjeći
Težak uzdisaj;
Molitva mi k bogu teći:
„Vrati sinka, daj!“
Sunce, zviezde pitati ću:
„Gdje mi sinak, oj?“
Tamo brige! — spavaj ptiću,
Spavaj sinko moj!

Na put će ti moći svete
Stara majka dat,
Kad te skrbi, tuge slete,
Kriepit ćeš se znat.
U boj jureć preopasni
Sjeti me se, oj —
Spavaj, snivaj, sinko krasni,
Sladki sinko moj!

„Vienac“ 1874.

Heine-ove pjesme.

Tihan, miljan, sladjan uj
Mojom dušom struji.
Vesne pjesmo čuj se, čuj,
Sitna u dalj zuji!

Zuji do pred onaj dom,
Gdjeno cvieće mavi,
Desiš li mi ružicu,
Pozdravlje joj javi.

„Vienac“ 1874.

Ti si mi poput cvieta
Nevina, krasna, mila;
Gledajuć tebe sjeta
Srdce mi predobila.

Došla mi, da ti ruke
Na glavu metnem časnu,
Moleć da Bog te čuva
Nevinu, milu, krasnu.

PREVEDENA DRAMA.

FRANKA RIMINKA.

Spjevao

SILVIO PELLICO.

FRANCESKA DA RAMINI.

Noi leggevamo un giorno per diletto,
Di Lancillotto come amor lo strinse;
Soli eravamo e senza alcun sospetto.
Per più fiate gli occhi ci sospinse
Quella lettura e scolorocci il viso,
Ma solo un punto fu quel che ci vinse,
Quando leggemmo il desiato viso,
Esser baciato da cotanto amante,
Questi che mai da me non fia diviso,
La bocca mi baciò tutto tremante.

Dante, Inferno, Canto V.

OSOBLJE:

Lančot, gospodar Riminu.
Pavao, brat mu.
Gvido, Raveni gospodar.
Franka, kći mu, za Lančotom.
Plemče.
Straže.

Činu je mjesto u Riminu, u kneževskom dvoru.

ČIN PRVI.

PRIZOR PRVI.

LANČOT *(sreta Gvida, koj uprav banu; grle se svesrdice).*

GVIDO. Zaželjela me vidjet? S ovih stopa
Zaputih amo; nepregorjeh kćeri,
Da sva mi carstva svega svieta dadeš!

LANČOT. A gle, u kakve sada udje dvore,
A kakve vidje vjenčanog mi dana!
Po riminskih je ulicah sad mûk,
A onda bila igra, pjesma, ples.
Oj, onda reklo sve u jedan glas:
Ta igdje l' kneza, kom' se sreća smije
Ko Lančotu? A sve italske krune
Nenavidješe sreću moju tad —
Okrenula se sreća, sad me žale
Sva srdca zanie Franka dragošću,
Po nježnoj sjeti slična angjelu.
Odbijo sjetu svak, što duša joj
Za otčinskim si krovom uzdiše;
Što djevojčica, s božje ruke sva,
Od braka, krune, slavlja zazire. —
I malo bilo, sjeta provedrila,
I Franka preda mnom neponicala,
Samoća više joj negodila.
I tad ju ponie srdca milokrv,
Da tješilica bude nesretnikom,
Da u mene im bude zagovorom.
Oj, često bi mi tada rekla . . . ljubim,
Oj, ljubim te; ta, blag si, pravedan si.

GVIDO. Gle, gdje mi nagna suze! — A kad mislim
Djetinjstva viek joj, pustu nestaš, smieh,
Ko samo cvieće da joj posu put.
A u kog' upri živiem očicami,
Tom sini lice vienom radosti.
Pa tko bi rekô? Pústi jedan čas
Ugasio je radosti joj sjaj,
Ugasio ga prvi zaduh jada.
U boju predrag pogibe joj brat! . . .
Oj spomene mi crne! . . . A kako je
Neprestajući molila se Bogu
Za ljubljenoga vojujućeg brata . . .

LANČOT. I nikad ga pregorjet nemože,
A ubilac joj krvav pred očima;
I kol' je blaga, mrzi živ mu glas!
Zaludu kažem: zavojštiše otci,
Pa brat moj Pavô ubi brata tvoga,
Al u sječi, i težko mu je žô.
Ta, u njega je dobra, mila ćud;
Ta, on je vitez srdcem plemenit.
Dok ime Pavlu čuje, sgraža se;
A meni muka: meni mio brat.
Kad dodje glas, da k zavičaju kreće,
Od radosti mi srdce uzigra,
Pa kazah ljubi viest i zaklinjah ju,
Da brata liepo primi, kada dodje;
A ona ciknu: eto ga! i zamrie.
Neznadem, bi l' ti kazo? Mislio sam,
Da izdahnu, i zakleh ja se biesan
Osvetiti ju, a . . . na bratu svom!

GVIDO. A kako, jadan, može! . . .

LANČOT. Neka bog mi
Bezzakone te kletve nečuje!
Kad ona ču, što rekoh, protrnu
Te sklopi ruke, pa me zaklinjaše:
„O daj mi vjeru, da ga ljubiš! — Kada
Već nebude ti mene, on jedinac
Na svietu bit će prijatelj ti mio . . .“
Ja nek ga ljubim, a ona ga mrzi
Okrutnica! I u Ravenu hoće,
U otčev dvor, nepodnoseć joj oko
Bratòvljeva da gleda ubojicu.

GVIDO. Dok tvoja knjiga stiže, prepadoh se
Da boluje; a kako mi je draga,
To i sam znaš! I sve me uviek strah
Preživjet ju . . . razumieš . . .

LANČOT. Negovori!

Ta i ja, kad ju gledam spavajuću . . .
Na bliedu licu, oku sklopljenu
Životu nigdje znaka, sav u stravi
Nadnesem ustne svoje nad njezine,
Da čujem, diše li. Nam isti strah. —
Namakoh igre, časti — domori joj;
Namakoh zlato, biser, vlast — zaludu:
Zahvaljuje mi, k srdcu neprima.
Bogomoljna je; posagradih crkve.
Po vasdanice mole tuj djevojke,
A za nju, svoju milu zaštitnicu.
Poznade sama, da joj sve ugadjam,
I kaže sama, pa joj suze briznu. —
Gdje i gdje mi se sumnja namiče . . .
Nenagnu l' srdcem drugamo? al kako?
Ta, odkud mraka čistom srdcu tom!? . . .
Nut' evo je!

PRIZOR DRUGI.

Franka i prvanji.

GVIDO. Daj zagrli me, kćeri!
Gle dogjoh . . .
FRANKA. Otče! . . . ruke da t' izljubim!
GVIDO. Ne! . . . amo, srdce na srdcu nek kuca . . .
I kneže . . . djeca ste mi obodvoje:
Pa oboj' amo . . . Bog vas blagoslovi!
Počivaste ovako onog dana,
Kad zaručnici biste.
FRANKA. Oj, tog' dana! . . .
Bijaše sretan, otče!
LANČOT. Što ti nose
Te rieči. On li sretan, ti nesretna?
FRANKA. Da, pravo mi je kazo srdca slut:
Zla hvala drugu mom' moj vječni plač.
Nekazah li ti otče, braku da se

Nerodih, nehtjedoh li zaduvnit se?
A ti mi reče, osim braka mog
Da neznaš sreće . . . pa te poslušah.

GVIDO. Nezahvalnice, zaduvnit se htjede
Jedinica budući otcu svomu?
Pa može l' srdce tvoje otcu siedom
Uzkratit radost, da na koljenu
Od kćeri svoje sinka pošika?

FRANKA. Ja sebe nekajem. Ta Bog mi je
Pretežak jad navezo na srdce;
Pod priegor, evo, ja ga podnosim.
Oj! jednako bih dane suzami
Napajala u pustoj stanici
Ko mèd svietom. Al nebi nikoga
Pokraj sebe raztuzila! . . . pa proste
Bi k Bogu tekle suze, uzdasi,
Da smiluje se jadnom stvoru svom',
Da izbavi ga suzne doline! . . .
A sada nesmiem željet ni smrti:
Plemenit druže! živuć te žalostim;
A neka umrem, žalost još ljuća.

LANČOT. Oj milokrvna ti okrutnice!
Žalosti me, ojadi tren mi svaki,
Al' živi!

FRANKA. Eto! previše me ljubiš,
Pa strah me, da se ljubav mržnjom stvori . . .
Da kazan primim . . . griehu, ne mojemu . . .
Samohoćnu bar ne . . .

LANČOT. Ta kakvu griehu?

FRANKA. Prionuh slabo k tebi . . .

LANČOT. Pa to ćutiš?
Nerekoh nikad ovog, da se sada
Neote srdcu! Ljubit bi me rada
Al, jao! neda srdce.

FRANKA. Šta to misliš?

LANČOT. Nemislim, da si kriva . . . ćuti su nam
Kad i kad nametnice . . .
FRANKA. Pa što?
LANČOT. Prosti!
I opet velim, neokrivljujem te . . .
Al bóla tvoja . . . nije l' možda borba . . .
Sa jakom dušom . . . ljubve prevarene?
FRANKA. *(Padajuć u naručaj otcu.)*
Oj otče, čast mi spasi! Povjedi mu —
A vjera ti, da u tvom krilu življah
Bez poroka, a njemu ljubom buduć
Ni mräke sumnji još mu ne dadoh.
LANČOT. Oprosti: ljubav i sumnji je majka. —
Premišljah često: nježnu možda djevu
Zanielo srdce čisto za drugim
Te mûkom sad mu uspomenu čuva,
A starija joj dužnost od njega:
Pa zašto bi joj ljutu vriedjo ranu
Iztražujuć joj tajnu? Svega vieka
Nek u čistom ju srdcu svome skriva!
Al reć ti moram, pomače mi sumnju,
Kad jednom svoga uzeh hvalit brata,
A nebih li te utješio time,
A tebi kinu srdce pa uzkliknu:
Oj prijatelju tajni srdca moga,
Kud ode, kud, o daj povrati se,
Da ugledam te prije nego umrem!
FRANKA. Da rekoh ja?
LANČOT. Lje nemisleći brata.
FRANKA. Pa i u bunilu ste dakle radi
Uhodit misli biedniem. Biedni su,
Al vam to nije dost; i bezčastni
Moradu bit. Prot njinom bolnom srdcu
Svak urotnik . . . svak mrzeć . . . sućut hini —
Ta ne saćuti vaše, grob si žele . . .

Pa kad mi snosit već nebudeš moći,
Otvori grob! oj u nj ću rado saći,
Oj rado, tek da . . . svieta negledam!

GVIDO. Ti trabuniš? oj kćeri . . .

LANČOT. Mrzko li me
Sad okom strieljaš. Što t' učinih ja?

FRANKA. Što mi učini: povodnik li niesi
Svem' jadu mom? . . . Ta ti l' me neodkide,
Od zemlje, što mi majci kosti krije?
Zatomilo bi vrieme bol mi ondje;
A ovdje sve ju budi, sve ponavlja . . .
Na svaki korak sjetim . . . Evo šenuh!
Izvan sebe sam. Nevjerujte . . .

LANČOT. . . . Dobro!
Ti hajde u Ravènu s roditeljem *(polazi)*.

GVIDO. Ne — stani, kneže!

LANČOT. Puštam svoje pravo.
Od doma tvog te odvest neću doći:
A kad sam tako grozan, prem ti drug
I prem te ljubim, vidjet već me nećeš,
Van ako kajna smiluješ se negda
I povratiš se k tvomu jadnom drugu . . .
A možda već ga čemer preobrazi,
Pa ni prepoznat već ga nećeš moći!
A men' će kazat srdce, da si došla,
I praštajuć poteć ću ti u krilo.

FRANKA. Baš plačeš, Lančote!

GVIDO. Oj kćerce!

FRANKA. Otče!
Je l' ikad vidje kćeri grešnije,
Je l' ikad ljube nezahvalnije?
Uteku mi u tuzi griešne rieči,
Al' jezik samo sbori.

GVIDO. Oj neskraćuj
Svom' otcu vieka; nezaludjuj vojnu

Svieh krieposti, što s njih je vriedan ljube
Obožavane, kakvu Bog mu dade!
Na grobu laglja će mi zemlja biti,
Kad jednom na nju klekneš i prisegneš,
Da vojna svoga obradova čedom
I ljubavi.

FRANKA. Pa ja da viek ti skratim?
Ne! Kćer i ljuba želim bit; nek Bog mi
Dâ snage za to! Mol'te mu se sa mnom!

GVIDO. Povrati pokoj kćeri!

LANČOT. Ljubi mojoj!

PRIZOR TREĆI.

(Plemče i prvanji.)

PLEMČE. Inòstran vitez neki želi k tebi.

FRANKA. *(Gvidu)* Počitka trebaš, u sobu hajdemo!

PRIZOR ČETVRTI.

(Lančot i plemče.)

LANČOT. A kogović je?

PLEMČE. Nije mi se kazô,
Al ja bih mu se skoro dosjetio:
U dvoranu kad udje, uzruja se;
Na zidu gledeć starinsko oružje
Od radosti mu zažari se oko,
A štit i koplje otca ti poznade.

LANČOT. Oj Pavle, brate!

PLEMČE. Evo ga, gdje ide.

PRIZOR PETI.

(Lančot i Pavao poteku si u susret, ogrle se i tako ostanu dugo.)

LANČOT. Pa jesi l' ti?

PAVAO. Lančote, brate, pusti
U sladkih suzah da oblakšam srdcu!

LANČOT. Jedinče prijatelju mladih ljeta!
Vaj! dugo l' bismo jedan bez drugoga.

PAVAO. Baš ovdje ogrlih te zadnji put . . .
A još sam jednog ogrlio tad;
On osta plačuć . . . Nevidjeh ga više.

LANČOT. Oj otče!

PAVAO. Ti mu sklopi mrtvu oči.
Spomenu l' išto mene?

LANČOT. Umirući
Dozivao je sina na daleku.

PAVAO. A blagoslovi l' mene? — Raduje se
Na skupu s neba sad nas gledajući,
A od sad doviek ostat ćemo skupa.
Dosadila mi tašte slave sjena.
Prolievah krvcu za tudjina priestô,
Jurišah grade, meni ništa krive,
I velikim me zvalo, svakom časti
Preòbasu me care milostivni.
Al sve mi slavlje veće dodijalo;
Napajah krvlju mač, a de, za koga?
Za tudjicu! A da li nejmam doma,
Kom sveta mora biti krv sinova?
Oj za te, za te, ti junaka majko,
Povuć ću mač, kad u te zloba dirne.
Ta niesi l' plemenita, ko ma koja?
Ta nije l' prah tvoj prah junaka slavnih?
Praotcem mojim dom i slavu dade,
U tebi sve je, što mi srdcu drago!

LANČOT. Oj vidjet, čut te, pa neljubit tebe
Nesmože čovjek. — Neka, Bogu hvala,
Ni ona lje te mrzit neće moći.

PAVAO. A tko?

LANČOT. Neznadeš da u podpun sreći
Još jedan nježan uvjet amo treba.

PAVAO. Zar ljubiš?

LANČOT. Da li ljubim! Ženu ljubim
Andjelske ćudi . . . sreće prežalostne.

PAVAO. Gle i ja ljubim; daj, te zamjenice
Sad povjerimo jedan drugom jade!

LANČOT. Zakaza otac u oči si smrti
Rad stalna mira da se vjenčat imam;
Pokorih mu se.

PAVAO. Ti si vjenčô dragu?
Pa milo ti? a koja j'? Da l' te ljubi?

LANČOT. Sagriešio bih rekav, da neljubi.
A da bi tebe tako! Ti joj brata
U boju pogubi, pa j' na te kivna
I živu na oči ti neda doći.

PAVAO. Ta kaži, koja j'?

LANČOT. Vidjô si ju veće,
Na Gvidov dvor . . .

PAVAO. Što ona . . . *(nedajuć srdcu maha.)*

LANČOT. Gvidu kćer.

PAVAO. Pa ljubi? Pa je tvoja? — Eh, ta da što,
Ta brata . . . ubih joj . . .

LANČOT. Nepriebolna joj
Ta rana. Čula, da si na povratku,
Pa odtad su joj crni ovi dvori,
Te ni vidjet se u njih.

PAVAO *(jednako tomeći srdce).* Ni vidjeti,
Ma ni vidjeti mene? — Sretno htjedoh
Poživjet s bratom . . . Eto odoh opet . . .
I doviek vieka nevidiš me, dome.

LANČOT. Nek ista bude sreća obadvama
Pod oviem krovom. Već razstanka nejma.

PAVAO. Na miru živi; čovjeku je ljuba
Nadà sve . . . Ljubi ju . . . Mač ovaj primi,
A tvoj mi daj, za vječnu uspomenu!

(Žurno i ljubezno mienja mače.)

LANČOT. O brate . . .
PAVAO. Kad se opet ugledamo,
Doživem li . . . Ohladjet će nam krvca . . .
A vrieme, što sve gasi . . . sgasiti će . . .
I Franki mržnju . . . bratom će me zvati.
LANČOT. Baš plačeš?
PAVAO. Ljubio sam! Na tom svietu
Jedinica je srdcu mome bila . . .
A nije, vjera, nije mrzila me.
LANČOT. Pa te uminu?
PAVAO. Ote mi ju nebo.
LANČOT. Nek bratska ljubav okrepa ti bude!
Dok vidi tebe, način tvoj plemenit,
Ublažit će se srdce Franki. Hajde . . .
PAVAO. Pa kamo? . . . Franki . . Nikada me tamo!

(Konac prvomu činu.)

ČIN DRUGI.

PRIZOR PRVI.

(Gvido i Franka.)

FRANKA. Ovuda j' . . . svježji zrak.
GVIDO. Što prezaš?
FRANKA. Otče!
Bi l' i tebi, ko glas da čuješ . . . Pavlov?
GVIDO. Nesukobiš ga, nemaj strah! nedodje
Ti na oči, dok ti nerečeš sama.
FRANKA. Je l' kazaste mu, kako mi je . . . grozan?
Pa njemu žao?
GVIDO. Ljuto mu je žao.
Otići htjede, ustavi ga Lančot.
FRANKA. Otići htjede?

GVIDO. Mirnija si sada,
Te Lančot misli, da ti danas oči
Podnieti mogu Pavla.

FRANKA. Mili otče!
Oj poslušaj . . . taj dolazak . . . gle kako
Uzbibo mi je grudi! — Rimini mi
Bijahu pusti; grobom ovi dvori;
A sad . . . — Oj otče, već me neostavljaj!
Jer s tobom samo pjevat smiem i plakat;
Ti niesi zlobnik moj . . . Ti jedan
Bi žalio me, kad bi . . .

GVIDO. Šta?

FRANKA. Da znadeš . . .
Oj, kako j' gorko živjeti mi samoj!
Ti sva mi utjeha! . . . A drugi su mi
Svi za strah, pred svim mi je srdce tomit.
Pritajit neznam srdca; razigra se
I razplače se lahko, al pokazat
Nit smiedem radost, niti smiedem jad,
Jer odat bi se mogla. Težko meni,
Da pred drugim mi izmakne se rieč!
Ti sam . . . bi gledao milostiv jade
Jedinice . . . da dodje u pogibelj,
Milostivom bi spasio ju rukom.

GVIDO. Ne, preda mnom netaji srdca svoga!
Najtajnije ti misli neka niesu
Već tajne, kad si s otcem ljubezniem.

FRANKA. Sve . . . sve bih rad izkazat . . . Al što rekoh?
Oj, da se skrijem! Oj da zine bezdan
I pokrije mi rugu!

GVIDO. Daj govori;
Nadahnuo te Bog, u otca s' uzdaj!
Grehota ti je hinit.

FRANKA. Duznost hinit
I dužnost mi je mučat; grieh mi tražit

Gdje utjehe i grieh opakost taku
Kazivat otcu, koj je kćeri vojna
Prevriedna dô . . . al' uza nj sreću pustu.

GVIDO. Ta jadna mene! Krvnik sam ti dakle?

FRANKA. Ne, otče dobri, niesi . . . Koleba se
Gle! moja kriepost slaba. — Strašan napor,
Al potreban je to. Oj ti me spasi,
Priteci ti! U predugoj sam borbi
Nadvladala sve do sad; ali sada,
Na izmak vieka porazi me strah.
Pomozi, otče, viek da svršim častno!
Jest, pravo Lančot sumnja, al' mu niesam
Ja kriva; vjerna sam mu ljuba, vjerna
Bih rad mu ostat . . . — Otče, znoj ti čelo
Gle probi . . . zazireš . . . kameniš se . . .

GVIDO. Nemari, kćeri . . . samo propoviedaj . . .

FRANKA. O Bože moj! I u prsih te davi.

GVIDO. Ta nije ništa! — Zaboli me ovdje . . .
U glavi . . . — Sladko li je otcu starcu
Obočit bolna uda na svoj porod,
Kad neharan mu nije!

FRANKA. Istina je.
Zaslužih ukor; neharna sam kći.
Pedepsaj me . . .

GVIDO. A koji bezbožnik
Upalio ti srdce griešnim plamom?

FRANKA. Ne, nije bezbožnik; ta on ni nezna,
Da njega ljubim; a i neljubi me.

GVIDO. Pa gdje je? Nehtjede li u Ravenu
Da njega vidiš?

FRANKA. Da s' uklonim njemu.

GVIDO. Pa gdje je, kaži, gdje, gdje je?

FRANKA. Ta milostiv
Mi reče bit; negnjevi mi se dakle!
U Riminu je . . .

GVIDO. Tko to ide?

PRIZOR DRUGI.

Lančot i prvanji.

LANČOT. Što ste
Uzrujali se? . . . Sad si bila mirna.

GVIDO. Zaputit ćemo sutra, Franko.

LANČOT. Kako?
Što veliš?

GVIDO. Franka želi.

FRANKA Otče!

GVIDO. Da se
Neusudiš! . . . *(prietećim pogledom odlazi.)*

PRIZOR TREĆI.

(Lančot i Franka.)

FRANKA. Nemiliji od svieh si,
Moj otče, ti!

LANČOT. Ostavljat nehtjede me,
Pa mišljah, da te ganu moja tuga.
A ić nemariš, da se kloniš Pavla,
Jer ide sam.

FRANKA. On ide?

LANČOT. Jadan žitak
Pod otčevim mu krovom, gdje se pred njim
Sgražavaju.

FRANKA. Toliko žali?

LANČOT. Zahman
Ustavljah ga; priseže, da odlazi.

FRANKA. Pa tako li te ljubi?

LANČOT. Blago mu je,
Plemenito mu srdce. Slabo ljubit
Nit znade on nit ja, a jednako smo
Obojica postradali uz ljubav.

FRANKA. Postradao uz ljubav?

LANČOT. Jest, i nebi
Odoljelo ti srdce, da ga čuješ . . .
FRANKA. Pa na što dodje amo? Misli možda,
Da još mi koji brat je za pogubu? . . .
Oj nesreća ga moja samo dove!
LANČOT. Nepravednice! Pred polazkom moli,
Da samo časom čuješ ga i vidiš.
Ta misli samo, djever ti je! misli,
Na dalek put se iznovice sprema,
A vidjet ga il' igda il' već nigda!
Spomen' se duše! Da mi zlotvor ljuti
Na polazku je preko sinjeg mora,
Te pre rukovat da se sa mnom dodje,
Od draga srdca stisn'o bih mu ruku,
Jer gôd je srdcu praštat.
FRANKA. Stani veće! . . .
Sramote moje!
LANČOT. Rekô bih, tko znade,
Da l' neće ovo more svega vieka
Od ovoga me lučit umrloga?
Po ovom vieku samo, na nebesih . . .
A sviem nam tamo . . . razstajanja nema.
Tuj ni ti brata nêš mi mrzit moći!
FRANKA. Oj druže, čuj . . . oj prosti! . . .
LANČOT. Amo brate!
FRANKA. O bože! *(pada Lančotu u naručaj.)*

PRIZOR ČETVRTI.

(Pavao i prvanji.)

PAVAO. — Franka! . . . evo . . . ista ona!
LANČOT. Pristupi, Pavle.
PAVAO. Sada reci, što ćeš? —
Pa ti si to? — Al kad me vidjet neće.
Bi l' htjela čut me? Bolje mi otići,

Da njojzi manje krvav budem. — Brate,
Da praštam, kazi, mržnji njenoj, da sam
Nezaslužan je. Smakô sam joj brata,
Al nehote. Pobiešnje, gdje mu čete
Uzmakoše, te na moj mač se zagna;
Uložio bih svoju bio glavu —

FRANKA. *(Uriek drugu u naručju, bojeć se podignuti glavu.)*
Da l' ode, druže? Ode l' Pavao . . . Netko
Tuj plače, tko je?

PAVAO. Franko, ja gle plačem.
Je l' igdje sreće crnije od moje?
Počitka nejmam ni pod svojim krovom!
Zar nebi do sad srdcu dosti rana?
Zar nebi dost' izgubit . . . ljubovnicu
Obožavanu? te još brata i dom
Izgubit moram!

FRANKA. Neću da odbjegne,
A s mene, brata brat; ti ostani,
Ja odoh. Prijatelja Lančot treba.

PAVAO. Gle ti ga ljubiš! . . . Pravo ga je ljubit.
I ja ga ljubim . . . U daleku svietu
Junakujuć . . . od biesnih dobitnika
Izbavljajući biedne poraznike
I ljube njine i djevojke njine
Na glasu hrabar, al' i milokrvan
Spomen'o bi se rado brata dragog
I povratka i s mene mu ponosa
I kako će mi Italija ciela
I krasne njene sladko izgovarat
Neokaljano ime — nesretna mi
I slavstvovanja i junačtva moga!

FRANKA. U svietu dakle tamo vojujući
Milostiv kazo bi se poraznikom?
Izbavljo ljube i djevojke njine?
A ugledo si valjda i tu tamo

Što srdcem tvojim vlada? — Oj što rekoh?
Mahnitam! — Bježi, bježi: mrzak si mi!

PAVAO. *(Odrješito.)* Pa sbogom, brate! — Franko . . .

FRANKA. *(Čujuć, gdje podje, pogleda ga nehotice. — Pavao rad progovorit silno se uzbuni, te bježi u strahu, da se neoda.)*

LANČOT. Pavle, stani!

PRIZOR PETI.

(Lančot i Franka.)

FRANKA. Ta Pavle! . . . jadna li sam!

LANČOT. Žao ti ga,
Ti srdce kruto, il' se gradiš tako?
Što briznu plakat sad, kad svieh nas usta
Unesrećiti? Razlog daj mi čudnih
Tih tvojih misli; već ih nepodnesoh!

FRANKA. A ni ja nepodnesoh ukora ti
Nepravedna. I pokoj nadjem samo
Kad gledat nebudem već — ovog svieta.

(Konac činu drugomu.)

ČIN TREĆI.

PRIZOR PRVI.

PAVAO. Još sad ju vidi, pa već nikad više!
Oglušio sam s ljubavi na dužnost,
Jer sveta dužnost bila bi otići
I nikad više na oči joj nedoć! . . .
Al' kako bih? — Oj pogleda mi onog!
Povisila je tuga joj krasotu.
Jest, ljepša mi se čini, više rajska!
I minu mene! Lančot mi ju ote!
Prekiplje srdce! . . . Neljubim li brata?

Ta on je sretnik . . . pa i vjekuj sretnik!
Al nije l' mogo sretnikom se nazvat
Van bratu svomu odkinuvši srdce?

PRIZOR DRUGI.

(Franka napreduje, nevideći Pavla.)

FRANKA. Kud dospi otac? Znao bi mi kazat,
Je l' ovdje još . . . moj djever! Dvori ovi
Mom' srdcu omilješe za sve vieke —
Oj ovdje, ovdje dušu ću izdahnut;
Posvetila mu suza mjesto ovo! . . .
Bezzakonice, goni takve misli;
Ta ljuba si! . . .

PAVAO. Gle, sbori sobom sama
I uzdiše.

FRANKA. Ukloniti se moram
Iz ovog dvora, jer je prepun njega.
A kućnom moram svetom žrtveniku
Pristupiti . . . i klečeć bez ustanka
Pred mojim Bogom molit mu se vruće,
Da oprostnik mi griehu momu bude;
Da neuztegne ruke svoje posve
On, jedini mi, biednoj, utočište! *(Polazi.)*

PAVAO. *(Pristupir)*
O Franko . . .

FRANKA. Ti li to! — Gospodine . . .
Što želiš?

PAVAO. Razgovora časak jošte.

FRANKA. Još razgovora? — Ajme, sama sam! . . .
Što ostavi me samu, otče? Gdje si! . .
Priteci kćeri! — Još uteći mogu.

PAVAO. Uteći, kamo?

FRANKA. Ne, gospodine . . .
Ti nemoj za mnom! volju moju poštuj!

Pred domaći žrtvenik klečat idem,
Jer u Boga je nesretnikom pomoć.

PAVAO. Pred domaći žrtvenik ja ću s tobom:
Ta čija sreća crnja je od moje?
Nek uzpored nam molitva se vine.
Ti, gospo, smrt ćeš zazivati na me,
Na omraznika svoga . . . ja ću molit,
Nek usliša te Bog i mrz ti prosti,
Nek srdcu dade radost, vječnu mladost
I vječnu liepost licu, sve na svietu,
Što god si željiš . . . pa i ljubav vojna . . .
I djetcu s njime sretnu! —

FRANKA. Pavle, nemoj! —
Što rekoh? — Nemoj plakat! Smrti tvoje
Neželim.

PAVAO. Al' me mrziš . . .

FRANKA. I to ti stalo,
Da moram mrzit? . . . Negorčim ti vieka;
Već mene sutra ovdje biti neće,
A ti bit bratu milim razgovorom.
Pa ti ga tješi za moj izgubitak;
Kad proplače . . . On jedan proplakat će
U Riminih, kad sazna! . . . Čuj me! Za sad
Nekazuj njemu. Samo ti nek znadeš . . .
U Rimine se neću već povratit:
Umorit će me pečal. Kad mi vojno
To sazna, ti ga tješi; i ti . . . rad njeg' . . .
Bar jednu prolij suzu.

PAVAO. Franko, pitaš,
Što marim, gdje me mrziš? — mržnja tvoja
Da negorči mi vieka? — Pa te rieči
Što zlokobne ih reče? . . . — Krasna, angjel,
Što božjeg milja najživlji ga zanos
Prikaza svietu . . . svakom srdcu draga . . .
U braku sretna . . . pa o smrti sboriš?

To meni pristoji, za pustom slavom
Koj odoh od svog doma na daleko,
Pa izgubih . . . vaj, jadan! roditelja —
A sve se nadah ogrlit ga opet.
Razevielio me nebi, da mu budem
Izkazo srdce . . . dao bi mi onu . . .
Što sad je nesta za me za sve vieke.

FRANKA. Što kaniš reći? O ljubovci sboriš . . .
A bez nje viek tvoj čemeran ti tako?
Pa preteže l' ti tako srdcem ljubav?
Ta hrabra srdca vitezu zapremit
Nesmiede ljubav; mil mu mač i slava.
Otako j' pregnut pravo. Tom' se podaj;
A ljubav nek ti neponizi srdca.

PAVAO. Što reče? Bi l' se smilovala meni?
Bi l' ikoliko minula ti mržnja,
Da mačem svoju slavu još povisim?
Lih jedna rieč mi dosti: Kaži mjesto,
Zakaži rok, pa odoh na kraj svieta;
Što teži podhvat, što pogibelj veća,
To meni draža, dok joj Franka povod.
Kad čast i smjelost ruci snage daše,
Gdje nebi tvoje predrago mi ime?
Za vlašću gramza neskvrne mi slave,
Van lovora spletena tvojom rukom.
Sve krune su mi pod ništa, tvoj mig,
Osmiešak, pogled oka, rieč . . .

FRANKA. O Bože!
Što ć' ovo reći?

PAVAO. Franko, da te ljubim,
Te s ljubavi sam očajnik.

FRANKA. Što reče?
Netrabunim li? reče l' . . .

PAVAO. Da te ljubim!

FRANKA. Usudjuješ se? Muči! Čut bi mogli . . .

Ti ljubiš? pa ti tako iznevarce
Dogorje srdcu? Znaš li, snaha sam ti?
Pregorje l' tako u čas prvu ljubu? . . .
Oj jadne mene! . . . pusti moju ruku . . .
Bezzakonje su poljubci ti.

PAVAO. Nije
Iznevarce dogorjelo mi srdcu.
Izgubih ljubu — tebe! — O tebi sam
Govorio, i tebe oplakivo,
I ljubio te, i sada te ljubim,
I ljubit ću te do smrtnoga časa.
Pa vječne muke mučio u paklu
S bezzakone mi ljubavi, bez konca
Uzljubit ću te sve više i više!

FRANKA. Moguće li je, da si me ljubio?

PAVAO. Kad ono dodjoh u Ravenu kano
Poslànik otčev, ugledah te proći
I s tobom tužnu pratnju njekim triemom
I pokleknut na jednom novom grobu
Te sklapat ruke, jecajući težko.
Upitah ondje, tko si? — Gvidu kćerka,
Bi odgovor. — A čija ruka ona?
Nje odgoje. — Oj kako mi se smili
Ta razcviljena kćerka! . . . Kako srdce
Smetèno mi uzbukti! . . . Pod koprenom
Bijaše, Franko; nevidjeh ti oka,
Al od tog dana ljubio sam tebe.

FRANKA. Oj muči! . . . ljubio me?

PAVAO. Pritajivah
Za neko doba žar moj, kad u jednom
Mi bi, ko da si vidjela mi srdce.
Iz ložnice pošeta djevojačke
U tajni vrt. Pokràj jezera ležeć
U prozore ti uzdišući piljah,
A ti kad banu, zadrhtah i klisih;

Uprievši oči u njekakvu knjigu
Nemòže vidjeti me; na knjigu ti
Tad suza kanu ... Ganut k tebi pridjoh
Obojici nam mutile se rieči.
Tad dodade mi knjigu te uzesmo
Obojica ju čitat. Čitali smo
„O Lančilotu, koga ljubav svlada“,
A na ôsàmi bez opreza bismo ...
To čitajući sretoše se oči ...
Pobliedje lice ... teb' drhat stade ...
Umàče žurno.

FRANKA. Dana toga! Tebi
U ruku osta knjiga

PAVAO. Te počiva
Sad u njedrih mi. Sretan bijah njome
U svietu dalekom. Gle evo knjige;
Gle evo lista, što smo čitali ga;
Gle evo, gdje ti suza kanu tadaj.

FRANKA. Oj zaklinjem te, bjež1, na drugo se
Već nesmiem sjećat, do na mrtva brata.

PAVAO. Te krvce tada još prolio nisam.
Prokletstvo naše, ratovi domaći!
Zaprosit nesmjedoh te. U Oziju
Vojevat odoh. Živjela mi nada
Povratiti se skoro; ublaženu
Zateći tebe, te zadobit tebe.

FRANKA. Oj zaklinjem te, bježi! Tugu moju
I kriepost moju poštuj! — Odkle snage
Da odolim?

PAVAO. Gle, ti mi stisnu ruku.
Oj radosti mi! Što mi stisnu ruku?
Govori!

FRANKA. Pavle!

PAVAO. Pa ti niesam mrzak?
Da l' niesam mrzak?

FRANKA. Morala bi mrzit.
PAVAO. Pa nemožeš?
FRANKA. Nemogu.
PAVAO. Sladke rieči!
Ponovi mi ju! Gospe, nemrziš me?
FRANKA. I preveć kazah! Okrutniče, nije l'
Već dosti! Bježi, pusti me!
PAVAO. Dovrši!
Nepustih, dok mi neizkažeš svega.
FRANKA. Nerekoh li ti . . . da te ljubim? — Jaoh
Izmače mi se rieč bezzakonica . . .
Jest, ljubim, i ta ljubav smrt mi daje.
Al umriet želim čista: smiluj mi se!
PAVAO. Pa ti me ljubiš, ti! . . . I nesreću mi
Svu groznu vidiš. Evo očajnik sam;
Al radost što mi sada žilam planu
Uz očajnički bies, oj to je radost
Što ljudski govor nezna ju izkazat.
Moguće li je: ljubila si mene? . . .
Izgubih te!
FRANKA. Ta sam si odbjego me.
Nemogoh mislit, da me ljubiš. — Bježi!
Nek ovo bude zadnji krat . . .
PAVAO. Ne, nigda
Neostavih te. Svagdanice barem
Nek oči glede! . . .
FRANKA Pa nas nek izdadu?
Nepravednu nek sumnju uzrokuju
Mom drugu? Meni okaljaju ime?
Ukloni mi se, ljubavi ti naše!
PAVAO. Neukrotna mi sudbo! Ime tvoje
Okaljat ja? Ne! — Drugomu si ljuba.
Umrieti valja meni. Spomen na me
Ugasi u srdcu; na miru živi.
Što mir ti smetoh — prosti. — Plakat nemoj!

Neljubi! — Jadan! što reče? oj ljubi;
Oplakuj ljuti udes moj . . . Gle, Lančot
Gdje ide. Bože, daj mi sada snage! —
(Zoruć:) Hod' amo, brate!

PRIZOR TREĆI.

Lančot, Gvido i prvanji.

PAVAO. Za najzad je ovo,
Poljubi me!

LANČOT. Badava . . .

PAVAO.. Ma ni rieči,
Nesuprotni! Crn udes ide sa mnom;
U zô čas, kad bi! . . .

LANČOT. Kakov je to govor?
Zakriesilo ti oko gnjevom!

PAVAO. — Niesmo,
Oj niesmo mi, van sudbina je kriva. —
Sad ostaj s Bogom, Franko!

FRANKA *(cikne kano izvan sebe).*
Pavle . . . stani!

LANČOT. Šta to!

GVIDO *(priskoči joj).* Gle! odisaj joj stade.

PAVAO *(polazeći).* Franko . . .

FRANKA. On ode . . . a ja mrem!
(Onesviesti se na ruku Gvidu.)

PAVAO. O Franko . . . Oči!
Već negledale! . . . Dajte, pomagajte.

GVIDO. O kćeri! . . . *(Franku nose u ložnicu joj.)*

PRIZOR ČETVRTI.

Lančot i Pavao.

LANČOT. Pavle! . . . Što to bi? Strahovit
Mi razgna bljesak izpred oka maglu.

PAVAO. Ti okrutniče! Sad ti eno goda;
Izdahnula je . . . daj, da i ja umrem;
Ukloni mi se. *(Odlazi.)*

PRIZOR PETI.

Lančot.

LANČOT. Može l' igda biti,
Da njega ljubi, pa se utvaraše?
Oj ne, tu miso udahne mi djavo . . .
Al vjendar . . . Pavlu izlazak iz dvora
Zabraniti ću; silom mu zabranit. —
Oj krvna kopreno, daj razpadaj se!

(Konac činu trećemu.)

ČIN ČETVRTI.

PRIZOR PRVI.

Lančot i plemče.

LANČOT. Pa tako Gvido odlazkom se žuri?
Al svakojako želim vidjet Franku.
Nek preda me i onaj dodje . . . Pavô.
PLEMČE. Da l' brat ti? . . .
LANČOT. Jest, moj . . . brat.

PRIZOR DRUGI.

Lančot.

— Moj brat! Jest, brat mi;
Užasnije mu bezzakonje time. —
A mrz joj! — Laž! A vjerovah joj mrzu.
Daleko on: to bila njojzi rana.
Na povratak u Rimini ga sama

Može bit pozva tajno. — Miruj srdce;
Prekipljet ćeš, i sjetit ćeš me mača! . . .
Sav strepim!

PRIZOR TREĆI.

Gvido i Lančot.

LANČOT. Nakana ti kći je valjda
Uteći meni, a bez znanja moga!
Povladjuješ joj . . .

GVIDO. Druge nije!

LANČOT. Kriva
Ti dakle kći!

GVIDO. Oj nije! Grozna sudba
Dosudila nam svjema vječne suze.

LANČOT. Pod krivicu joj nedaš, a bezzakon
Uvriežio se u srdcu joj plamen?

GVIDO I s tog joj srdce puca. Zaklinje nas
Da j' uklonimo njemu. — Dok se dozva,
Onako gnjevan i obružen ljuto
Izpred tebe ju trgoh; svrgoh s uma
Da j' diete moje, pred priliku svetu
Potegoh ju, pa nad njom mač razmahnuh,
Zagroziv joj se, klat ju il' prokleti,
Neizkaže li istine mi ciele.
Procvilje ljuto, pa mi kaza jadna.

LANČOT. A što ti kaza?

GVIDO. Plač me evo guši.
Ta, diete mi je . . . — Podmetnu se maču,
A suzno oko njeno susrete se
Sa krvavijem mojim. — Jesi l' kriva?
Odgovaraj mi, ciknuh, jesi l' kriva? . . .
Od groze rieči nemože izustit . . .
I ote mi se srdce; da j' negledam,
Odvrnuh lice, i oćutih gdje mi

Obuze noge i poniknuv nikom
Na umor glasom izjecala jedva:
Oj otče, nevina sam. — Kuni mi se. —
I kunem ti se! . . . Mukom otrh oči —
A ona triput „nevina sam“ reče . . .
Pobacih mač i digoh ju i k srdcu
Privinuh ju — prem nesretnik sam otac
I uvriedjen, al' otac sam.

LANČOT. Nesvisni! —
Preljubnica, a nevinom se gradi?
Gdje dosizat mi oko nebude ih,
Tu ljepšoj sreći od Pavla se nada;
Al' tašta nada! Za njom u Ravenu
Obećô j' možda . . . Gledaj izdajica! —
Al' još ste u šakah mi.

GVIDO. Sjedine ti
Poštivat moje valja. Men' je sada
Nju izbaviti . . . tebi nevidjet ju
Za ovog vieka. *(Odlazi.)*

PRIZOR ČETVRTI.

Lančot i Pavao.

LANČOT. Nesretniče, napried!

PAVAO. Ne obikoh još otom glasu oštrom,
A drugom težko, da me tako sreti.
Al' u tebi gospodstvo otca svoga
Uztrpljiv — štujem. Govoriš li s bratom,
Il' s podanikom?

LANČOT. . . . S bratom. — Kaži de mi:
Da j' ona tvoja, te ti tko premami
Nje srdce, pa da j' prvi pobratim ti . . .
Da j' čovjek, kog' si sladje brata k srdcu
Privijô, dok je nevjeru ti snovô . . .
De misli, — što bi od njeg'? —

PAVAO. Ćutim, da ti
Golèma muka nedat srdcu maha.

LANČOT. Pa ćutiš, brate? Ćutiš kakva j' muka? —
Spoménu otca. Blag je s nama bio
I onda, kad nas krivce znadijaše.

PAVAO. A ti mu jedan nasljednik si vriedan.
Eh, što ću? Svu si srazio mi smjelost;
Pomišljah kadkad na srdcu, da i ja
Sam velik: ali tebi ravan niesam.

LANČOT. Govori: da je tvoja vjerenica?

PAVAO. Što, Franka? I sjenu bi preljubnika
Progonio.

LANČOT. A da se drzne brat tvoj
Uzljubit ju?

PAVAO. Brat mi nebi više!
Da, težko svakom, koj mi nju uzljubi!
Jest, vjera, težko svakom! sudio bi
Moj nož mu, pa ma bio tko mu drago.

LANČOT. S tom krvnom i ja nagonim se misli,
I jedva ruku sustežem od mača;
Jest, vjera, jedva suztežem. Pa smiješ
I priznat grieh svoj? Smiješ tudju ljubu
Premamit, ljubu bratu.

PAVAO Prosta krv ti,
Probodi me tim mačem — tog mi nemoj
Govorit! Nitkov niesam. Božji stvor
Najčišći da zamamim? Nedaj bože!
Tko Franku ljubi, otaj nitkov nije.
A nek je bio prije, prestati će
To biti nju uzljubiv; srdce svako
Uzvisuje se, u kom ona živé.
I za to, gdje nju ljubim, pregnuo sam
Bit čovječan i pobožan i hrabar;
I nadvrgô sam skoro u tom mnoge
I viteze i kneze.

LANČOT. Nadvrgo si
Nesramom svakog. Postupaš se jošte
Tom ljubavi se hvastat i preda mnom.
PAVAO. Da j' griešna ljubav moja, znô bih mučat;
Al' čista j' evo, koli neizmjerna,
Po sto bi puta volio umrieti
Neg nju oskvrnut. — Nego ipak vidim . . .
Za nevolju je otić. — Radi ljube
Odreći svog se brata . . . da, za na viek.
LANČOT. Da nije griešna ljubav ti? I s tebe
Da niesam za viek postô nesretnikom? . . .
Zaboravit ću, da sam imô brata,
Al hoću l' Franki iz srdca ga moći
Izčupati? A pošo, kamo bilo.
Neodnosiš li srdca njena sobom? . . .
Uz njeno krilo živjet ću joj mrzak;
S milosrdja mi toga reći neće;
Al evo ćutim, ćutim da me mrzi,
A ti, ti huljo, ti si uzrok tomu.
PAVAO. Izpoviedam ti, ja ju ljubim . . . ali
O Franki, tako t' Boga, neposumnjaj!
LANČOT. I prevarit me kušaš? Pronikoh te!
Pobojavaš se, da se trgnem svetit
Na njojzi, Franki, ljubovnici tvojoj;
Pa uprav sad me ponie za tim želja.
Imadem za što smaknuti vas. Ja sam
Gospodar vam, iznevjeren sam drug
I knez uvriedjen. Sviet o meni neka
Pripovieda, što hoće; od vas reć će,
Da na vjeri me prevariste sramno.
PAVAO. Pripoviedit će: Šta li sgrieši Pavô
Gdje u Ravènu poslali ga mlada,
Pa mladac planu za najljepšim stvorom,
Što raj bi zemlji? Odkle tebi na nju
Ma kakvo pravo? Nevidje te nikad,

Izprosila ju državna ti mudrost.
A nedade li narav ljudsko srdce
I kneževskijem sinovom? Bijaše
Porazgledat joj ponajprije srdce,
Pa onda ju osvojit.

LANČOT. Postupaš se
Sve rug mi na rug bacati u obraz?
Nesvladah više. *(Trga mač.)*

PRIZOR PETI.

(Gvido, Franka i prvanji.)

FRANKA. *(pred čim će izaći)*. Otče, pognaše se
Na mačeve!

GVIDO. *(radi najprije suzdržat Franku, onda razstavlja Pavla i Lančota)*. O stante, de, mirujte,
Vi razjarena, vi nebratska srdca!

PAVAO. Što držah glave draže, uzô si mi;
Pa evo glave, mala za nju briga!

FRANKA. Na evo moje glave, uzmite ju . . .
Sakrivih samo ja.

GVIDO. O kćeri!

LANČOT. Obraz
Tvog otca mi je svet, o nesretnice,
Zahvali Bogu, on te sada čuva.
Neodmiči se od njeg; ostavi l' te,
Tad jaoh po te! Svrgnuti ću s uma
Kneževski rod i držat ću te gore
Neg robinju. Sramota ti je ljubav,
Sramotnija je žena preljubnica
Neg robinja! . . . Pobjesnjeh s ote rieči!
Oj, ja te tako ljubit, obožavat,
A ti me prezirati! Ponosita
Sam srdca, znaš li, strašno ponosita;
A uvreda je, koje viek nepraštam.

Ne podnosi mi čast . . . Oj čast? Što rekoh?
Ču l' ikad ovu rieč?

GVIDO. Daj prestani!

LANČOT. Razumiem ja svesilni časti glas;
Nit dok on sbori drugog čujem glasa,
A mačem siečem, kud on sjeći reče.

FRANKA. Gle otče, on me neće da ubije,
Daj ti me ubij, otče!

LANČOT. Trabunim li? . . .
Nezgrozite l' se? . . . Gvido, kad posiedim
Ko i ti, kad mi prošlost bude život,
Hladnokrv kad razmišljo budem stare
I krieposti i zloće . . . i tad opet
Uzbuktjet će mi bies moj očajani,
Dok pomislim na ljubu milu toli,
A nevjernicu. Smrt ću zakljinati,
Nek me kosi, nek mi jade nosi.
Al nejma toga. Sad me evo u grob
Bezzakonica ruši; srdcu god joj
Moj skori grob; a po njem potabati
Njoj slast . . . i jošte nekom! . . .

FRANKA. Bože sveti,
Pokriepi me, da odgovor mu dadem! —
Oglušila se niesam na poštenje . . .
Uzljubih Pavla, al ljubavi čistom:
Italski knez i hrabar vitez, drugo
Mi nebi nigda; krune i narodi
Slavljahu ga. Još niesam tvojom bila . . .
Ma čemu rieči? Pravedan je gnjev tvoj;
Nemogoh nigda iz srdca izčupat
Te prve ljubavi! A radila sam
Izčupat ju . . . S tom tajnom, prisižem ti,
I u grob legoh da nedodje Pavô.

PAVAO. Oj jadna li si!

FRANKA. Njemu samo prosti,
Ne ljubovniku mom', već bratu svomu.

LANČOT. Za Pavla moliš? Naopaka li si!
Iz ovog dvora mislite izići?
Pa sdružiti se, to ste dogovorni.
A neobreče li ti, i od otca
Oteti te? . . .

PAVAO. O, tako nitkov misli!

LANČOT. Ja nitkov? — Jest, otić će bezbožnica;
Al nikad više tebe vidjet neće. —
Stražari! Uhvat' te ga! Van iz dvora
Ma ni koraka da mi neučini.

PAVAO. Nepravdi takvoj živ ja nedam na se
Pod otčeviem krovom. *(Stane se braniti)*

LANČOT. Buntovniče!
Poglavar sam ti; oružje položi!

PAVAO. *(Svladaše ga straže.)* O brate! . . . mač mi otet? . . .
kakov dodje! . . .

FRANKA. O smiluj mu se! . . . Pavle! . . .

PAVAO. Franko!

LANČOT. Ženo!

GVIDO. Hajdemo! Bježi od njegova biesa!

(Konac činu četvrtomu.)

ČIN PETI.

(U dvorani svietli svietiljka.)

PRIZOR PRVI.

Franka i Gvido.

FRANKA. Oj jesi li ublažio ga gnjevna?

GVIDO. *(Dolazeć iz Lančotove ložnice.)*
Dok vidje mene, u prepasti skoči
Sa loga svog — te zajada: o Bože
Milosrdni, da l' svanu crni danak

A razstanak mi s njom? . . . Predomišljam se,
Ne živjeh bez nje. — U to suze gorke
U prestig briznu licem; čas pobiesni
Spomenuv ime tvoje, čas te opet
U napun milja žali. Izplaka se
Na mojieh grudih. Ublažih ga najzad,
Dokazah mu, da razstanak nam laglji
Bez oproštaja bude. Hajdmo dakle.

FRANKA. Moj otče, nemoj tako! Nevidmo se
Još sad, pa već se nevidjesmo više.
Zlosrdnuo se na me, pa bih rada
Za cielo znati, da mi prašta biednoj.

GVIDO. Umiri srdce, prostio je veće;
A obreko je prostiti i Pavlu.

FRANKA. Oj blago meni! Neg, u čas taj sveti,
Nespominji ga, otče, zaklinjem te!
Zaboravit ga moram — ustah na to,
I slabije ga već u srdcu čujem;
A u njem kriepost opet progovara
I pokajanje i uspomen sama
Na vjerna druga, kog mi, otče, dade,
A ljubit ga neumjeh. — Željna sam ti
Još jednom s njim govorit. Ljut mi nebud'!
Izprosi mi tu milost! Okajat ću
Neharnost prošlu pred njim; poklečke ću
Umoliti ga, nek me neprezire.
Oj hodi, reci! nekaže l' se meni,
Tad čini mi se, neprosti mi ni Bog.

GVIDO. Navalila si; dovest ću ga amo.

PRIZOR DRUGI.

Franka.

Za posve odoh iz vas, premili mi
Oj Rimini, al' po me kobni grade!
Vi dvori s Bogom, zlosretni al' mili!

Vi zibko mila . . . ovieh knezova . . .
Što rekoh? — Bože vječni, molim ti se
Za ovu kuću, a za najzad sada.
Prem griešna usta mole, usliše me!
Ta ništa za se, za tu braću molim:
Svemogućom ih desnicom okrili . . .
Tko je ovo?

PRIZOR TREĆI.

Franka i Pavao.

PAVAO (*srne unutra ko van sebe, mač mu u ruci*)
Radosti nebeska! Evo
Još jednom da ju oči moje vide. —
O stoj; jer ako 'š bježat, za tobom ću.
FRANKA. Drzovit li si! jadna ja! A odkud
Ti mač?
PAVAO. Podvalih stražu moju zlatom.
FRANKA. O Bože, zločin novi! . . .
PAVAO. Dodjoh amo
Preteći zločin. Sa mnom neutiša
Bies sumnje svoje brat moj; i tebe će
Pogubit. Grozan užas goni m' amo. —
Polùsan sklopi pred čas oči moje,
Pa u snu vidjeh krvavu prikazu!
U krvi greznut, izdisat te gledah;
Pritekoh da te spasim . . . ime moje
Još dahnu, pa izdahnu! — Sna mi sdvojna!
I prenem se, al' zahman: san mi grozan
Pred očima i sada. Gledaj znoja
Gdje leden probi čelo, dok spomenuh
Taj san.
FRANKA. Umiri se . . .
PAVAO Pobiešnjeh, klisih,
Podmitih podle sluge; mač potegoh . . .
A strah me bilo, ni nenać tė žive!

Pa nadjoh, blago meni! . . . Zapoviedaj!
I srdcu si i maču carica mi:
Umrieti želim za te.

FRANKA. Pameti se
Dozovi! Čovjek, koga ružiš, taj je
Oprostio nam. Bježi, što se uhvaš?

PAVAO. Dok s otcem zdrava prag nepriedješ ovaj,
Neostavih te! Strašna, zlokobna me,
A s tebe, slutnja muči. — Neljubiš me!
Pregorjela si . . .

FRANKA. Jere nije druge.

PAVAO. A kaži, hoćemo l' se ugledati
Ma ikad opet?

FRANRA. Prestane l' na zemlji . . .
Bezzakona nam ljubav . . .

PAVAO. Nikad, nikad! . . .
To dakle nam se nevidjeti nikad! —
Oj, Franko, metni ruku na srdce mi!
A kad na svoje opet metneš srdce
Tu ruku, sjet' se na udarce moga:
Žestoki su, dugovieki lje nisu!

FRANKA. O ljubavi!

PAVAO. Da, obožavao bi te
I svednevice tražio bi samo
U prilog što bi činio ti sreći . . .
A ti bi bila — o, čarobne misli! —
Učinila me otcem porodice
Na majku nalike; naučio bi
Ja sinove, da za Bogom te prvu
Poštivaju, a ljube mojim žarom!

FRANKA. I čuti rieči tvoje, grieh je veće . . .

PAVAO. Al moj lje nije! . . .

FRANKA. Negovori više!
Za vieka svog ću znati, što sam drûgu
I žrtvam njegvim plemenitim dužna.

Pred licem božjim čuj mi kletvu sada:
Preživem li ga udesa nepravdom,
Do groba crno nositi ću ruho;
A tebe ljubit neću, van da mûče,
Da nevriedjam mu svete uspomene.

PAVAO. Razumieš krivo; ja neslutim na zlo:
Nek žive brat moj, a nek smakne mene;
Nek samo gnjev mu tebe nedohvaća.
Pa živi, pa me mûče samo ljubi! . . .
Na tužnu snu ćeš vidjeti me često,
A sretna sjena kraj tebe ću viekom
Lebdeći obožavat tebe.

FRANKA Pavle!

PAVAO I Bog i ljudi za nas kamen tvrdi!

FRANKA. O miruj! Jaoh meni, upropasti
Nas obodvoje . . . Otče! *(zove.)*

PAVAO. Nejma otac
Na diete prava, kada ga tiranskoj
Prodade hlepnji. Tko je u jad vječni
Utopio ti mladih ljeta cvietak?
A tko je vrućicu ti groznu otu,
U kojoj sgaraš, nametnô? A tko je
Na rub te groba potisnô? . . . Tvoj otac!

FRANKA Bezzakonje ti rieči! . . . Čujem bahat.

PAVAO Iz mojih, tko ce, nek te trgnu ruku!

PRIZOR POSLJEDNJI.

Lančot, Gvido i prvanji.

LANČOT. Šta to? — Ti, Pavle? . . . Izdaše me straže . . .
Od gnjeva strepim! Na to li me, Gvido,
Prizovnu, da sam svjedok tomu ruglu?
Baš nahvalice poslala te k meni.
Il' pobjeć htješe, il' mi dignut bunu.
Pa obadvoje neka gine sada!
(Trgne mač i navali na Pavla.)

FRANKA. Oj zlobne sumnje!

GVIDO. Kćeri naopaka,
Sad nije druge, sada — proklinjem te!

PAVAO. Nek sviem si zazor, Franko, ja te branim.

FRANKA. Umirite se, braćo! Medju vaše
Usrnuh mače. Ja sam samo kriva.

LANČOT. Pa mrij! *(probode ju.)*

GVIDO. Oj jadna mene!

LANČOT. Nitkoviću!
Na branik!

PAVAO. Udri! *(baci mač i namakne se, te ga Lančot probode.)*

GVIDO. Što učini jadan!

LANČOT. O Bože, šta li krvi!

PAVAO. Franko . . . .

FRANKA. Otče! . . .
Prokletstvo tvoje . . . na meni je . . . otče . . .

GVIDO. Nek prosto ti je!

PAVAO. Prosti . . . Franko . . . kriv sam,
Što poginu.

FRANKA. *(Umiruć.)* U paklu . . . vječna muka . . .
Nas čeka.

PAVAO. *(Umiruć.)* Pa nam vječna budi ljubav! . . .
Izdahnula je . . . 'mrem . . .

LANČOT. Izdahnula je! —
Oj Pavle, tvoj darovni mač je ovo;
Pa nek me smakne!

GVIDO. Nemoj! — Ta i ovo
Sve tvoja krv; a dost je da od groze
Pomrča sunce, dokle na nju sine.

Konac.

„Vienac“ 1872.

IZVORNE PRIPOVIEDKE I CRTE

IZ KRAJIŠKOGA ŽIVOTA.

*

HAJDUK RADE.

I.

Jesi li kad slušala, krasna štilice, o čudnih sgodah Rinalda Rinaldina i ostalih takovih delija u šumah papalinskih i napuljskih?

Pa kako ti bi, to slušajući? — Sad bi te srsi prolazili i groza te hvatala na njihova nečovječja, sad bi se opet zabrinula, kad bi ti taj junak u škripac došô, a napokon bi ti žao bilo, kad bi ga stigla njegova djela.

Pa nije li ti se kad namakla želja: da ti je gdje iz prikrajka ugledat takva krvava junaka?

Da mi budeš blizu ovieh dana, krasoto moja, čudne mi sreće: bio bih ti draga srdca želju izpunio.

Dva reda imao sam ti takva deliju u mojih šakah.

Čula si valjda, kako ovdje u kršnoj Lici i Krbavi nikad ne nestaje tih šumskih junaka, što im, vele, kosovica zapovieda. Jedan se smakne, drugi se namakne!

Proljetos naš pukovnik čudnu im mrežu spleo, pa izginuli svi do ciglog jednoga, a bilo ih je, koji su već podobro u drugi desetak hajdukovali; ali, nelezi vraže!

nebi za dugo, opet ti se sastala četa, da kamo li veća neg. prva.

Jedan počini kakav zločin, pa da negnjije u tamnici ili još lošije sreće nedopane, odmahni u šumu; drugi se ni za što, već što mu je milo nosit skrletne dolame i svietlo oružje, odvrlji u stranu.

A i čudna ti je ta hajdučka odora. Ječerma na prsieh ništa van srebrena ilika do ilike, a po ilikah klepeću srebrene toke, što bi se iz njih lahko rujna vinca napio. Na ječermu oblače pokovan, a na njem opet toke. Na glavi mu crven-kapa, a na kapi cvancika do cvancike, kano da je sva od srebra salivena, a svilena mu kita po plećih lepršc. Na njem su ti turske dimlije, a na nogu lahki opanci, kud god može srebrenim novcem izkićeni.

O pojasu po dvie male i handžar, bikan, i srednji pô vola vriedan.

Puške su mu srebrom izšarane, gdje god prstom uprieti možeš, pa i na kajišu od puške srebren novac do novca.

Da ga pogledati smiješ, pa da ga pravo razgledaš, onda ti Rinaldo i drugovi ostadoše za viek vieka — fukara, prnjavci.

II.

Sad da ti pripoviedam. Nenadaj se ni noveli ni romanu, — samo sgoloj pripoviedci: kako je bilo i kako se je svršilo. Čuknuo major na kordunu, da je hajdučki harambaša Rade Kantar, što već četiri godine Turčinu strah zadavao, ovamo prešao.

Namače ti major brže bolje šerežkoga harambašu sa šerežani; oni obteku kuću, gdje se bijaše hajduk svratio, da večera i da obuću osuši; ti drž' na vrata, ti drž' na prozor, ti na badžu, pa kad svaki svoje mjesto uhvatio, zovi hajduka, da se preda.

Nitko se nenado, da će hajduk poslušati; ali neće ni hajduk na nikoga iz nenada, iz potaje, šašinski opaliti puške.

Kud poziv, tud i odgovor, a odgovor prahom i olovom. Vrže se Rade, i da sreće nebi, šerežki harambaša leže.

Na to će Rade kući na pod izaći, pa dozivati: je li tu g. kapetan B.? g. nadporučnik V.?

Jest, vele mu, i da je na tebi stotina glava, danas neumače. Evo se je slegao čovjek do čovjeka.

Bilo to dobrahno prije dana.

U to će Rade zapjevati:

„Noći moja, u čemu mi prodje!"

„Jadna majko, nenadnih svatova!"

pa će uzet plosku s rakijom i poviknuti: „zdrav harambašo M.", te se napiti. Kad se napio, a on hodaj amo, hodaj tamo po podu, pa ti se zamislio, a malo bi, sadje dolje med kućnu čeljad, uze štuc i male i bikana, pa sa sviem skupa kroz prozor, i onda čeljadi: „evo me sad, vežte me!"

Koje mu se misli mozgom prevrgle, što ga je prinukalo, da se preda, nitko toga nezna, nikomu toga kazao nije.

Puška ga nikad ne izdala — da je došlo do juriša, lje trojica izuše opanke.

Vidio je, da mu smrti odmaka neima.

Je li mislio, da bi pri puškaranju i koje pravo kućno čeljade, žena ili diete, zaglaviti moglo? — —

Ta hajduk, pa takve misli!

Svezaše ga i predaše straži.

III.

O podne ga dovedu ovamo, u Lapac.

Kapetan mi otišao u tjeračinu za hajduci, a sretno baš dvojicu ulovio; druga braća i tako po službi, te za-

palo mene i poručnika Ć. da budemo pred stražom kod Rade.

U jednu mi i nebijaše drago; četiri je puta Rade turskoj straži utjecao, pa svaki put izza njega pustih kapa ostajalo. U drugu bio je čuven hajduk, pa rekoh: da vidimo, je li takov, kakva ga glase. Moraš i to znati, da kod nas na kordunu još neima takovih zatvora kao kod drugih kultiviranih naroda, jer nam ih — netreba. Sjednemo ti dakle Radu u jednu sobu u pisarni, namaknemo oko njega 14 momaka navrnutom bôdom i nabijenom otragušom, skinemo s njega konope, izvučemo gvoždja, što, hvala Bogu, kod nas već tri godine hrdjala, te na nj.

Ako je hajduk, i čovjek je. Djelom zna mu se plaća: prah i olovo; al dok budu sudjena, nevalja ga zlostaviti bez prieke nužde.

To čini kukavica, a kukavica uviek gori od hajduka.

Kad smo ga smjestili, kako nam je dužnost bila, rečemo mu doniet večeru.

Povečerav zahvali nam liepo, pa će onda:

„Ej lahka ti su ova vaša gvoždja, gospodo!“

„„A jer to, Rade?“ “

U to će on odgaliti vrat:

„Evo vidte!“

Pogledali mi, ali njemu oko vrata na četiri prsta kao da si mu nožem izrezao, pa opet kožu priljubio.

„„A od šta ti to?“ “

„Ovo su vam turska gvoždja. To ti mi je halka izglodala, a na njoj bio sindžir od 70 oka, i njim su me bili za zid prikovali.“

„„E pa kako si ovamo dospio, kad su te tako bili pritvrdili?“ “

IV

Zamuknu Rade.

Odkrilile se misli u prošle godine, godine uspomena i krvavih i milih, i zlopakih i ljudskih.

Mlad vam je momak, dvadeset mu i šest godina, visok, snage da se traži, smedje kose, brk jedva ponio, po licu nikad hajduka u njem nepoznade. Na njem modar koporan i modre čakšire, po ječermi ilike kao orasi, a toke kolik jabuke, pa još veli: eh žao mi je, da sam ovako fukarli odjeven. Da sam znao, da će mi doći svatovi, bio bih se drugčije odio.

„„A ne š' li nam kazivati, Rade?"“

„Ej hoću valaj!“

I podiže glavu. Opet bistro gleda, opet mu lice mirno i, velju vam, prijazno.

„Ej hoću valaj! Zašto sam se odmetnuo u hajduke, nije me sram. Što sam ovdje, božja je volja. Bog svakomu sudi; ti umriet ovako, ti onako. Ja znam, kako ću ja, pa — hvalim Bogu. Poginut ću od svoje braće, a neće mi se Ture svetiti, pa me evo vesela, gospodo! Vjeru vam zadajem, a vjera je istina, a istina je Bog. Umrlog mi dana, gospodo, nisam se za sramotu odmetnuo. Nit sam ukrao vola, nit sam upalio. Nisam mogao gledati, da mi drugi stara otca i staru majku mrcvari: pa za to — evo me ovdje!

„Odagnala nas nužda i nevolja iz ove zemlje.

„Davno je bilo, meni jedva četiri godine. Ništa od ovud netuvim, nikoga nepoznam, tek to vam tuvim, da sam se preko vode prevezao. Nastanili smo se tamo preko medje. Liepo smo se pomogli. Bogu hvala! Dobili nešto zemljice na zirat, pa se bavili svojom sirotinjom. Sve bilo mirno i liepo, i ja navršio 22 godinu.

„Da mi tad bude došao pošten čovjek, pa rekao: ajde, ti si carev, pa se hvataj carske puške — u dobar čas po me!“

„„Pa bi li bio rad soldat?““

„Eh, da je Bog reko! A valjao bih. Hodao sam četiri godine; bio sam u sgodah: znam se.“

Na to će nastaviti:

„Bio u nas naopak komšija. Bili nam kukuruzi pod kućom, a on, što je u Boga dana, svaki dan nazorice ureni goveda u kukuruze.

„Mi moli, mi zaklinji — nepomaže.

„Neima, gospodo, tamo suda, neima pravične gospode kao ovdje. Tuži Bogu!

„Jednom će opet ugnati, a nam dodijalo.

„Izadje otac da će izagnati, a njih devet, to mužka, to ženska svrh njega, pa ušicama od sjekira udri de! Otac leže. Stara mati, bolestna, diže se od vatre, stade je pomaganja, a ja bio više kuće, sjekao nešto šume. U mene sikira, a mala mi za pasom.

„U koj mah ja sletit dolje, a jedan ti jadnu mi majku sjekirom po ruci, a ruka se objesi. Prilećeh branit stara otca i staru mater. A tko to nebi, gospodo, koga nije vučica zadojila?“

„„Eh, bi svaki pošten čovjek.““

„Prilećeh; i onaj dočeka, pak zamah', i mene sjekirom po ruci. Evo se zna.“

Odvrati rukav, zna se.

„E, što bih gospodo? Otac neznam živ li je, mrtav li; stoji piska stare mi majke; mene zalila krv; smrče mi se: trgoh malu te onoga uzeh po pasu; on se sleže, drugi pobjegoše.

„Unesoh otca i majku jedva žive.

„Niesam se bojao suda; ta branio sam stara otca i staru majku. Niesam pošao u tudje, bio sam na svom.

„Odoh k sudu, da se izpovjedim, što i kako, da tražim pravicu. Kad li ja tamo, al' ono sa mnom u haps; bili oni drugi pretekli.

„Dugo sam tu čamio. Metnuli mi halku oko vrata, na njoj sindžir od 70 oka. Svaki smrad sve kaplje i

gmiže, nemo'š se braniti; zajelo se gvoždje u meso, pocrnio od nevolje kao crna zemlja.

„U to bi mi sud. Da kakov sud, Bog ih nek pita!

„Podvalili dušmani.

„Sud bio kao u subotu, a u ponedjeljak da će me posjeći. Posjeći, što sam branio svoje.

„Branio stara otca i staru majku. Ja jedan; a njih devet! —

„Pozvali mi dušmane: ej u ponedjeljak dodjte, da vidite! Posjeći ga, ništa van posjeći!“ —

V

„Sudili oni mojoj glavi, al' u dobri čas po me sudio i ja njihovoj halki.

„Dobri prijatelji dobacili mi nekako turpiju.

„Bilo im me žao, gdje prav zdrav muke podnašam.

„Kad mi sudiše, bio i ja već baš na mjeru propilio halku.

„Poslie suda pustit će me k vodi, da se operem: smrad me bio već sasvim preuzeo.

„Uza me cigli jedan stražanin.

„Sagnuo se ja k vodi, dok se stražanin malo osigurio, a sve ga motrim izpod oka. Kad vidjeh, da se Ture nešto zamislilo, a ja pretrgnem halku, Turčina u vodu, pa bjež!

„Jedva ja nešto odmakao, al ti stade graja na sve strane: drž, pobježe kaurin! drž, pobježe kaurin, drž!

„Da je majka, zelena gora, blizu, lahko meni; al ja moram bježati preko polja, a za mnom zadalo iz pušaka. Nego, srećom, pucaju da nemož' gore.

„Što sam ja, da je dan oranja, jedva bi koj shvatio.

„U to uđjem u sitnogoricu i nekako im zametem trag, pa se uvučem u kukrik, dok oni okrenuli na drugu stranu.

„Kad to bi, meni odlanulo. Dobro sam odmako. Ovuda me nitko nepoznaje, te ću polagano kao miran čovjek dalje, dok se uhvatim lista.

„Ali od dugoga tamnovanja i od smrada nisam bio ni prilika čovjeku. Valjalo mi se je najprije oprati, jer onakva svak me živ poznade.

„Bila blizu voda. Kad ja stupit iz grma da ću k vodi, ali ti njih pet šest čuče i čekaju uprav na me. Tu voda duboka, a poviše je prielaz.

„Dok ja banuh, a oni skočiše. Polećeh, al u onom zoru udarim glavom o liticu, što se nad vodom ponadvila, i padnem u vodu. Prvi Turčin, što poleće za mnom udari, te pade i on.

Tu je okuč, te dok nas malo voda poniela — a oba smo kao mrtvi — nevidi već drugi, što će od nas biti. Tu je voda brinu podlizala, te srećom mojom poniet će mene uprav pod onu striehu, a Turčina nosi maticom. Razabrao sam se u toliko, te sam čuo, gdje oni ostali preko mene prebahtiše, gdje viču: što bi od psa?

„Ja se uhvatio za korienje, pa ni živ se nečinim.

„Odoše oni tražeć me niz vodu, a ja se izvukoh, te poteci te ponesi, nebih li se dočepao majke, zelene gore.

„Ja već taman da ću zamaknuti u goru, al' ti se opet diže hajka za mnom.

„Odronio se, ubio se, mokar, bos, eh, duša već hoće da izadje: a ja se uvučem u prvu kukriku, licem na uznak, pa što bi, bi.

„Za mali čas, eto i Turaka.

„Čujem ih, gdje šuškaju po grmu, gdje me traže.

„Njih dvojica dodjoše, te mi stadoše uprav povrh glave. Gledam u nje kao sad u vas, a oni mene nevide.

„Jedan će ih reći: Valaj uteče pas!

„A drugi: Pa, bolan, neka je! Ta naopako su mu i sudili. Da ti se tko maši babe, ta bolan i ti bi ga strieljao ko psa.

„Ej, gospodo, da mi se je bilo dignuti, ljubio bih ga ko da me je rodio.

„Kad me nemogli naći, vrate se.

„Dok oni otišli, a ja se dignem, pa ću k jednoj vlaškoj kući, što je blizu bila.

„Ja pred kuću, a njih dva pred kućom.

„Sgledasmo se u isti čas. Ja nagnuh bježat, a jedan opali i shvati uprav u pleće. Nego nije dohvatila balota, već samo čep — a košulja planu.

„Otrgnem vatru, pa bježi. U to Bog i sreća, sjaji bajuneta u mjesečini; vaša je pošta.

„Kad me opazio soldat, zove drugove: amo, braćo, što je ovo? čovjek li je, medjed li je, vrag li je, što li je?

„A ja im se odzovnem: čovjek sam, braćo, gone Turci, pomagaj!

„Ja rekoh, a sinuše desetak bajuneta: Nazad Turci, medja je!

„Odoše Turci, a ja odahnuh."

VI.

„„Pa jer nepredje k nam?""

„Tko radji nego ja? Ali mi rekoše, da bi me opet Turčinu predali, pa nisam smio.

„K vam nesmijem, kući nesmijem. Kod vas me predadoše Turkom, pa me posjekoše; kod kuće me uhvatiše, pa posjekoše.

„Zadjoh u šumu, a puti nazad zarastoše."

„„Pa koliko si hodao?""

„Četiri godine."

I opet se zamislio, pa će onda:

„Da čovjek znade, što je život hajdučki, nikad hajduka nebi. Neima zla pod suncem, što ga hajduk nepodnese. Koliko bih puta crkavao po više dana, da nebih zalogaja u usta metnuo, koliko bih puta gnječio prlad, da se iz prladi vode napijem!

„Sto puta me obteci Turci s mojim družtvom gdje u kući, a mi udri iz pušaka, samo da zamienimo glave — dok bi fišek teko.

„Zadnjim fišekom u maličh, nožem u zubih zaleti se onda medju nje: ostao, propao.

„Mnogoga li sam druga tako izgubio, često i sám bosonog utekao!

„Jedan Turčin mi osobito ušao u tragove.

„Ja misli te misli, kako bi se ja i on na samu ogledali.

„Jednom mi dokažu, da je baš kod kosaca, a uza nj nitko od njegova družtva.

„Nastanem ja s mojim družtvom, pa uprav k njemu izmed sve môbe. Pokažem moje družtvo, pa reknem: mir svak u nas, te i mi u svakoga! Pa uprav k onomu. Moje družtvo stane u kraj.

„Ustao si tražit Radu. Evo ti ga!

„U njega štuc, skinem i ja svoj.

„Eto ti, rekoh, puštam, pali prvi, a ja ti stojim.

„Opali — neshvati.

„Prinesem ja k oku.

„Planu — a on pade — a ja s mojim družtvom pjevajući dalje.

„Od svega naroda nitko nereče ni Bog mu prostio. Svakoga je već bio ujeo.

„Daleko sam odlazio. Dolazio do Kostajnice i do Mostara. I na Grahovu sam bio.

„Svagdje su me znali, svagdje me se bojali.

„„A u to godina bilo je i drugih djela?““

„Dok je čovjek živ, mora jesti i piti. Dobre volje nitko ništa neda. Pa kad stegne glad, otmi; poćera li — ubij ti mene ili ja tebe.

„Kad čovjek s pravoga puta zadje, tko bi mu stigao staze.

„Kako bilo, bilo. Otišao sam radi otca svoga, pa što sam činio, Bog će sudit, a svi ćemo preda nj. Jedan prije, jedan kašnje, a ja evo najprije.

„Bogu hvala, da nisam u turske ruke dopao, samo da mi se gad nesveti.

„Mojoj se glavi znade račun; al' Boga vam, gospodo, nedajte mi otca u turske ruke. Služio je vašega cara 12 godina. Odćerala ga je nevolja. Sada je k vam prebjegao; uzdržite ga pod carskim krilom! Nedajte, da mu se Turci svete!"

VII.

Svanuo dan, kada će Rade na Udbinu, da mu prieki sud sudi.

Javiše mi: došao mu je otac, da ga vidi za posljednji put.

Dadoh ga po prepisu pretražiti, pa ga uvedoh k sinu.

Kad ga vidje okovana, obkoljena stražom, pade starac, pa zaplaka gorko.

Rade se nemiče, ali mu se je smrklo lice.

Gleda otca mučeć, pa onda će:

„Ej otče, ako si tako mislio, da mi nebudeš ni dolazio! Ta znao si, kuda sam pošao, da mi je ovamo doći.

„„Sinko moj, koga se je bojala sva turska krajina — pa gdje si mi sad!""

„Ej junak je bio i Kraljević Marko, pa gdje je sad? Gdje ću i ja sutra."

Izvadio starac nešto novaca, da bude sinu za poputinu.

„Eh, meni netreba novaca. Ja sam pojeo svoj kruh. Dok sam, doteći će mi svega za me. Za te novce uzmi tri dupliera, pa ih metni u našu crkvu; jedan budi pred tvoju, jedan pred majkinu, a jedan pred moju dušu".

Udario starac opet plakati.

„Ej što plačeš! Gospodo, i ja sam imao jedino diete; jedinca sina. Pa ga samo tri put vidjeh, a svaki sam put glavu u torbi nosio.

Bog ga opet uze; hvala mu i slava."

U to dodje straža, da Radu na Udbinu vodi.

Prije polazka zamoli, da vidi dupliere.

Donesoše ih. Kad ih vidio, poljubi otca u ruku pa u čelo, pa pozdravi sav narod, što se tuj bio sjatio.

U pozdravi toj nešto čudna, neopisiva.

Bi reći pozdrav iz liesa, na rubu groba.

Sud mu je sudio.

Dokazaše mu tri robije na našoj strani i — strieljaše ga. —

„Vienac" 1871.

RIEČ

na povratku presv. gospodina IVANA viteza TRNSKOGA, upravitelja župa- nije bjelolovarske, iz Budima u sjedište županije.*

Da Te i nezna narod naš već od onda, kada nam počela svitati ustavna zora; da mi ne budeš kosnuo se srdca s Tvojega mara, s Tvojega žara za hrvatsku slavu, za hrvatski napredak: evo Ti vidje u ovo vrieme, što si na čelu ovoj županiji, živu želju, srdce razkucano za narodni boljak, za narodni sjaj, pa Te evo ljubi jednakiem žarom i onaj, tko Te spoznade tek sad, i onaj, što ti se je i od prije klanjao imenu slavnu.

A kako Te ljubio ne bi?!

U jednoj Ti je cigloj i srdce i duša, a ta Ti je jedna sa božje ruke; ta Ti jedna umah ote svako srdce, u kom još ma iskra ljudska tinja; ta Ti jedna odolje svemu, što se ikad drznulo proti njoj — ta Ti jedna „poštenje“.

I tu si jednu napisao na barjak svoj, poda nj si nas prikupio, na nj si nas zavjerio, zakleo.

A poštenje nam hoće, da smo vjerni kralju, vjerni mu onom vjerom, što nam ju namrli djedovi naši, našom hrvatskom vjerom; da smo vjerni zakonu, tomu uvjetu

* Trnski je ipak ožujka 1872, kako je poznato, sa županstva dignut; nu nekoliko se je dana mislilo, da će se i viši krugi prikloniti jednodušnu vapaju naroda za prvim mu županom.

svakoga napredka, za kojim uzdiše narod naš, narod, komu vriedi prolivena krvca, da ga već ogrije sunce ustavne slobode.

I kaka si nam prionuo duši, i kako se gražasmo pri pomisli, kamo bi bez Tebe djelo ovako liepo zasnovano, kamo bi bez Tebe zlatna sjetva posijana sretnicom Ti rukom, ošinu nas ovo dana grom, kada se prosu zlokobnik glas „izgubismo Te!“

Ne bilo nam žao nas, jer da podje Ti, lje ni nas cigli ne osta; već nam bilo žao naroda, jedva nastupivšega stazu k ustavnoj slobodi, stazu i sklizku i vrletnu, gdje mu treba i otca i brata, i vodje i obrane.

A velimo Ti svi u glas: težko narodu, neupute li ga ustavnoj slobodi usta toli mila, toli vjerna, toli slavna, kao što su Tvoja.

Prodje nekoliko dana mrkih i žalostnih za ovu županiju, i bilo straha od mraza i srieži za premilu nam sjetvu; al evo nam opet sunca, evo nam opet Gjurgjeva danka slobodici našoj, gledajuć opet Tebe naša u kolu našem, Tebe slavna u slavnom ovom gradu.

Pa ovoga sretna i svetčana časa primi, presvietli gospodine, i opet junačku nam vjeru: evo nas Tvojieh, dok nas teklo bude, a poznaja nam „poštenje“ do posliednjega kucaja srdca!

Primi junačku vam vjeru, da mu je u nas crn obraz, da mu je mrtav glas, tko ne žive i ne mre za Tvoju, za poštenje.

A primi u jedan klik našoj duši izražaj:

Živio kralj naš Franjo Josip I.

Živio narod hrvatski, ogrijan ustavnom slobodom!

Živio jamac slavi našoj, napredku našem, živio nam na čelu županiji Ivan Trnski!

NA MEĆAVI.

Bilo vam to neke zime. Putovali s jednim drugom i jedniem trgovcem. Odtisnusmo se ranim jutrom, a kako ne bilo sniega na putu, što no riek, ni za opanak, a ni prilike, da bi moglo izvrnut kakovo vrieme, pa i onako u onieh vrletnih stranah sada te sreti snieg, sada opet poduga kopnica, uzesmo mjesto saonica kola.

Bijasmo dobre volje: pričasmo, gonetasmo, a u oblake i negledasmo, kad će ti na jednom naš kočijaš okrenuti se k nam.

„Vam je do smieha, gospodo, a eno se vrieme sprema!“

Pogledali mi, al' ono se za sbilja smrklo kolom na okolo, a već i po gdjekoja biela mušica treperi u zraku.

Bili smo blizo na pô puta, samo što do sad bila ravnica, a sad nam se je hvatat planine. Vremenu nemožeš uviek vjerovati, jer gdjekad se smrkne i skrkne, pa, što bi dlanom o dlan, natisne se protivni vjetar i opet sve razždene.

Bijasmo u neprilici: ako se vratimo, odkud smo pošli, a ono se razvedri, bude smieha i bockanja i prišivanja; reći će nam: Smiljaniću nesmije po kiši na vojsku; ako li se odtisnemo napried: sresti planina, naduti bura, zagrdjeti mećava, zasuti uvale, namesti namete, a mi gdje u nametu zaprieti, pa pogubiti glave.

Nebirasmo dugo.

„Napried! pa što Bog da i sreća junačka!“ kliksomo ja i drug mi pravo u jedan glas.

„Što vam, to i meni!“ reče trgovac i sleže rameni.

A da malo i kočijaša osokolimo, preuzeh ja:

„Tako valja, gospodaru! Kad bi se čovjek od svake trice bojao glavi, nebi glava ni vriedna bila, da ju junak nosi. Napried! pa što Bog da i sreća junačka!“

Dosjetio se kočijaš, da ja njega slobodim, pa će:

„Eh dobro, gospodo! vaša volja! hista hot! trista ti! — Nije meni, gospodo, za me, putovao sam ja i po te kakovu zlu! — Hiiiii! (pa ožeži bičem) al ja samo mislim, ako je nam nužda ginuti, nije gospodi. A nebi vas vuk ujio ni u gradu!“

To nabaci, jer mi drug imao u gradu zaručnicu. Ugodi nam ova doskočica, te uzesmo opet pričati, al nebi za dugo.

Nepogoda uprav nam došla na prietoč. Bilo prilike, da bi mogla i mimo nas, a ona čekala, dok se mašimo strane, pa uprav preda nas.

Nadula bura, brije i švijuče, a snieg zasuo te u čas sve prošarine obieljele.

Ne bi li što brže odmicali, sadjosmo nas dva s kola, a trgovca, poštena starca, smjestismo te umotasmo u šube i kabanice, pa gazi napried.

Naš kočijaš sašao i sam s kola, navuko šubaru na uši, uprô u stupac te goni.

Sad konje podragaj, sad im opet povragaj i pripali bičem, te hajde, pomiče se, pa ako nebude gorega, bit će dobro.

Prevalismo tako jednu trećinu puta, a bura sve to silnija, pa gdje god kakov grm ili kamen ukraj puta, ondje već nameti do koljena.

Srećom niesu još dosegli sasvim preko ceste, te kola upadaju samo s jedne strane: može se još prolazit, ali valja i nam uprieti u stupac.

Da je tako potrajalo, opet nebi zla bilo, al jedva mi tako odmakli nekoliko minuta i u poveću vrlet i šikaru ušli, gdje se cesta amo tamo krivuda, a strane i doline svaki čas mienjaju; da mi te je sad, pa da gledaš!

Ništa već namet do nameta kolom do trupina, a obkalat nikud nikamo.

Upremo u kola, ošinemo konje te hajd u prvi namet. Dok konji upali u snieg, nemogu već jednako da povuku. Stadoše se trgat i propinjat te jedva jedvice izvukosmo ili bolje reći prenesosmo kola.

Ali za našu sreću eto uprav čovjeka s volovskimi koli. I njega jutrenja provedrica izmamila jutros u šumu po drva, pa sad od bure i mećave bježi praznieh kola kući.

„Kako je, pobratime, tamo naprednije?“ upitam ga.

„„Kô i vrag, gospodo! Da je sto glava na vas, neprodrieste s konji. Dok okrenete mimo prve okuči, tu vam je bura, da nemožeš oka otvorit, i siplje snieg, da nevidiš na deset koraka!““

„Pa šta bi mi sad?“

Zamisli se moj čovjek malo, pa će onda:

„„Dobro, ako Bog da. Volovi sigurnije idu kroz snieg, konji se iztrgaju i preplaše, dok nemogu povući zajedno. Dajte da bacimo ova moja kola u grm, a da privremo volove pred konje!““

„Pošteno!“ klikosmo svi u jedan glas te se latismo posla. Izprežu i priprežu se volovi, uklanjaju se drvarska kola s puta, te kad bilo sve u redu, hajd' opet uz buru.

Sila vjetra ustavlja ti sapu, snieg ti neda prosto koračiti, od napora curi ti znoj niz lice i na bradi ti se od studena vjetra mrzne; sad upreš u kola, da ih lakše marha iz nameta izvuče, sad opet prihvatiš se kola, da te vjetar nepovali i tako ti putovasmo još blizu sat do prve sgrade, a ta sgrada bila stražbenica.

Malo utjehe u tom, pomislit ćeš; al nam bijaše svejedno, kao kad poslije mnogo i mnogo godina opet ugledaš otčinski dom.

Ta da nam bude još po sata putovati, obnemogosmo, i Bog zna, što bi od nas bilo.

Uklonismo se u stražarnicu, osušismo se, odkravismo se, te sjedosmo viećati, što bi dalje.

Bura namjesto da jenjava, sve to više goropadi, nameta imade već i preko hvata visokih, a uz cestu već neimamo na dva sata daljine nigdje ni kolibe, gdje bi pribjegli, da zlo stegne.

Onaj čovjek, što nas sreo i ponudio nam volove, sad će opet:

„Eh gospodo, bili smio ja jednu reći?“

„„Ta jer nebi čo'če? Poslušasmo te jednom, pa ćemo i drugi put, ako bude valjala?““

„Znate, gospodo, šta je? Ja sam se rodio u ovom kraju. Ja znam ovoj buri, kako joj džigerica stoji . . .

(Olovkom postrance napisano: Nastavak putovanja u ožujku 1869. — U straži na Stazi, u Podlapači, na Udbini.)

U ITALIJI.

eke zimske večeri sjedjah sam samcat u svom stanu prebiruć nekakovu knjigu i nakanjujuć se što godj čitati. Al kako sam se vas bogoviti dan mučio slažući i zaključujući godišnje račune, nikako mi se nedalo na čitanje.

Pust li je život neoženjena častnika u Krajini, a zimi osobito. U kakovoj sgradetini od 4—5 soba sjediš sam kao pustinjak; nemožeš na šetnju, neda snieg i bura: knjiga dodija, kad je bar od kad do kad ičim drugiem zamienit nemaš; a u krčmi sám sjedjeti ili se sa samim birtašem razgovarati, i to je jalova zabava.

Uprav ja ovako o našem životarenju razmišljao, kad — čuše se kola pred kućom, a tren mi za tim upade pobratim poručnik M. u sobu.

Tko radostniji od mene? Pobratim bio mi je uprav ono, što ta rieč nosi. Takovih je malo danas, a blago onomu, tko je za svog vieka i jednog samo pobratima steko!

Izgrlismo se, izljubismo se. Pogledah bratu u junačko oko, i kud veća mi radost videći, da danas radostnije sieva neg što je već poodavno sievalo.

„Sám mi te Bog donese danas! Uprav me bio nekakov nemir snašao, te si nikako nemogoh mjesta naći. Već evo dva sata prevrćem ove knjižurine, a niesam ni redka pročitao!“

„„A ja sam ti, brate, danas tako sretan, tako veseo, kakova me već davno niesi vidio!"" reče mi pobratim. „„Nehtjedoh nikomu kazivati veselja svoga prije nego tebi, jer znam, da u ničijem srdcu neće tako odjeknuti radost moja kao u tvom. I za to ti me evo kod tebe!""

Začudjen ga pogledah. Uprav je sinuo od radosti. Odkad se znamo, uviek mi je bio sentimentalan, al' odkad se je 1866. iz talijanskoga rata povratio, zatekoh ga često uprav snuždena. Iz prva bih ja uviek navalio na nj, da mi kaže, što ga na srdcu boli; al' uviek u zalud. Tad bi se silio da bude veseo, razrakolio bi se, razpripoviedao, razpjevao, ali ga oko moje ipak proziralo: vidio sam, da srdce plače, prem se usta smiju.

Žalio sam na nj a i korio sam ga; nego vidivši, da ga i sama boli, što svoju tajnu od mene krije, al da jest nešto, s čega mi ju kriti mora, prodjoh ga se.

Ogrli me i suza mu zablista u oku, kad mu rekoh: „pa neka ti tvoje tajne, samo da mi budeš, što si mi i do sada bio!"

„„Tvoj, brate, tvoj do motike, a dadne li Bog, te mi igdje zatinja iskrica nade, vjeruj mi, eto me k tebi, da se oslonim na pobratimstvo tvoje.""

Od tada već minule dvie godine, a sve jednako mi prijatelja mučila sjeta.

Kad u jesen dospjele vojničke vježbe, nagnah ga, da uzme dopust za Senj, Rieků, Karlovac i Zagreb, nebi li mu gradske zabave i gradska vreva oblak s čela raztjerala.

Uprav se evo vratio s dopusta, pa i nesvrativ se kući upopriečio k meni.

„Nebi li Bog dao, te se moja davna želja izpunila!" vrnuh mu ja. „Zaraste li na srdašcu rana?"

„„Zaraste, brate, za posve zaraste! a sad mi evo raj u srdcu!""

„U dobri čas, da Bog da!"

I uzesmo se opet grliti izljubiti, i bijasmo ti obadva sretna, radostna, kako još nigda.

„A sad, brate, sjedi, te mi pripoviedaj! Nesmogoh ti već želje, da čujem, što te je boljelo, što li te je izliečilo.

I pobratim sjede i uze pripoviedati.

II

„„Početkom svibnja 1859. podjosmo u Italiju, tko po drugi, tko po treći, a ja za prvi put.

Pratio si me. Sjećaš se divnoga onoga prizora. Ta ono se nezaboravlja! nigdje se neukazuje mila krv i ljudski duh naroda našega, kao u ovakovoj sgodi.

Oko nas slegao se narod sa svih strana. Uz nekoga došla ljuba, uz nekoga vjerenica, uz nekoga otac i stara majka, uz nekoga bratac i sestrica.

Ondje vojno preporuča ljubu i nejač svoju roditelju ili prijatelju; ondje se razstaje vjerenik i vjerenica. U svakom oku suza blista kao rosa u jutrnjoj travi, a opet nitko ne daje boli svojoj maha, da jedno drugo većma neraztuži.

Zabubaše bubnji, udari banda i mi krenusmo, a iz sto usta popratiše nas glasi:

„S Bogom pošli, braćo i drugovi!
„Bog vam dao sretno vojevati
„I sretno se opet povratiti!“*

Dodjosmo u Italiju te nas odmah pomiešaše s linijaši u brigade. Vojska naša objestna, naduta te misli, da joj se ni tući netreba: dok ju neprijatelj ugleda, odmah će preda nju kleknuti i od straha oružje položiti.

* U Lici g. 1866. čuo sam krasnu pjesmu pjevati, gdje je krajiški polazak na vojsku uzorito opjevan, ali se kašnje nikako nemogoh te pjesme dostati. Dopada mi se, da ju je 1848. gosp. preč. kanonik Marić Banovcem spjevao, te da je iste godine u „Danici“ štampana.

Pokaza nam Magenta, kako se prevariše naša premudra gospoda; al tad već bilo kasno dozivati se pameti.

Gonilo nas bez oduška do Solferina, a uz vojsku pristalo mnogo častničkih i činovničkih obitelji.

Zametnu se boj kod Solferina, a nam opet loša sreća. Naša četa imala udariti na juriš na Franceza, koji se bio na jednom brdašcu ogradio i silan oganj od tud na nas prosipao. Dobro se zaklonio, a triput ga više nego nas. Dočeka nas, prosu oganj na nas, i silno ljudstvo pade što mrtvo, što ranjeno, al naši jurišaju dalje; sad tekar planuše da braću osvete. Opet prosuše oganj, a za nesreću našu, poginu nam četnik uprav pred nami jašuć i četu sokoleć. Nered, metež, pa strah zavlada četom, neprijatelj zapazi zgodu te sad tekar udari kartači i silnim ognjem. Napredovasmo još nekoliko kano sliepi, al videći, da nas nijedan živ do vrha briegu doći nemože, krenemo natrag. Videć to neprijatelj natisnu se za nami, i vidjeh, kako nam navališe uprav na zastavu. Ustavim svoju satniju te ponovim juriš uprav na najveći i zastavi najbliži čopor neprijatelja. Zametnu se silno kreševo bodom i kundakom; nasrnuh na nekoga francezkoga častnika, a dok ja s njim krešem, prileti zuav sa strane te mi progna bajonetu skroz, a onaj me dohvati sabljom po glavi.

Slegoh se i onesviestih se!

Što bi dalje od mene, neznam.

Kad se osviestih i progledah, nadjoh se u lazaretu, u nekakvoj dvorani, a okolo sve ranjenik do ranjenika, sve mučenici kao i ja.

Bacih okom oko sebe i — ugledah, brate, ukraj sebe divno čudo.

Onako bunovan a i onako sentimentalan nemišljah u prvi čas, već da mi je smrtna udarila, te da je angjelak s neba po dušu mi sašao. Zlatnu kosu razpustila, lice joj sama milota, oko divno golubinje u dušu ti pro-

dire, a prosta modra joj odjeća činila mi se andjeoska krila.

Dok vidje, da sam oči otvorio, sagnu se k meni, pa probiljisa sladkim, od žalosti treptećim glasom:

„Bogu hvala, gospodine, pogledaste! oj čuti će mene Bog, neće vam ništa biti!“

Htjedoh govorit. Navrzlo mi se misli, navrzlo mi se pitanja, da jim se broja nezna; al mi ona sićahnu bielu ručicu na usta metnula:

„Negovorite, gospodine! Nesmijete govoriti. Vi ste još slabi, pa bi vam govor naudio!“

I uprieh svoje u one njezine mile modre oči, i učiniše mi se one oči kao modro nebo, a moja duša kao da leti, leti, kao da se krili gori na nebesa!

Bijah sretan, bijah blažen; al neznam, koliko je trajalo, što ja tako u nju gledah, što ona kraj kreveta mi stajaše.

Onesviestih se opet.

Kad opet k sebi dodjoh, prva mi bi: gdje je andjeo moj? al kraj kreveta neima je više.

Oko mene samo ranjenici ječe i uzdišu; izmed njih prolaze liječnici previjajuć rane te odredjujuć koga za ostanak, koga za bolovište.

Dok oni otišli, al će jedan zavezane glave i ruke na rubcu ustati te uprav k meni. — Zagledah se u nj, al to ti naš lovac, kupnik Gavre.

„Kako ste, gospodine? Žiga li vas?“ upita me, a vidim mu na licu, kako me žali.

„„Hvala ti, brate! Nije zla. Nego mi kaži, kako sam ovamo dospio?““

„Ej kako! Dok vi nagnuste, a onaj Francez primio, pa će vam uprav u glavu, al u to sé ja razmahnuh, pa po glavi tres! a moj ti Francez krake u vis. Onda ću što može grlo podnieti: „braćo! pogibe nam lajtman, udri da ga osvetimo!“ a ono ti, gospodine moj, sve planu kano žeravica, sve zasliepi. Zagnasmo se na Franceza kao

vihor. Bogo moj, da vam je stati pa gledati što se tu radi! Za malo, bogme, al to se Francez pokolebao te dao ledja, a mi za njim ponesi poreni, dok ga dognali u obkope. U to naša četa prihvatila zaklonicu, a mi polagahno sve puškarajuć natrag. Došli do vas, ja se pognuo, da ću vas podignuti, a ono dvie kres! Jedna odhrda komadić uha, a druga prošiša kroz ruku. Malo se zaljuljam, ništa van kao da sam popio oku vina, pa onda vas dignemo, ja i kum Jovo Kupriešanin, na ruke te vas donesemo ovamo. Kum Jovo vratio se odmah k četi a meni povezalo ruku i glavu te mi reklo, da ostajem ovdje. Baš im čast, barem da imate ikoga svoga uza se. Eto tako vam je bilo!"

„„Pa je li težka rana?""

„Adà, gospodine! Pala muha na medjeda!" odgovori Gavre, al u isti mah posegnu ljevicom za desnom: žignula ga iznenada rana, pa se neznao pritajiti. Učinio ja, kao da toga niesam ni opazio, jer sam vidio, da bi rad samo mene sloboditi svoju bolu tajeći.

„„Sad mi kaži, junače moj, tko je dolazio od jutros k momu krevetu?"" upitah ga neznajuć, je li ona krasota živo djevojče bila ili samo pričina bolestne mi glave, pa se neuhvajuć upitati ga upravno.

„Alah gospodine! žalostan li sam do vieka, gdje mi se je nemogoste nagledati! Moj Bože! Te divote živ čovjek još nije vidio. Hoćeš li vilu, eno ti je!"

„„Ta koga?"" upitah nestrpljiv, ali veseo, jer vidjeh, da nesnivah, jer se nadah onu krasotu opet ugledati.

„A što ti vam ja znam, gospodine! Bilo vam tu množtvo gospodja, gospodjica, i dječice bogme. Jadne dječice! Baš mi se razžalilo gledajuć ih. Koliko sam mogao saznati, bile to obitelji naših častnika, pa kad mi onako iznenada počeli uzmicati, bilo bogme i njim bježati tamo u naše strane. Ali jutros zakrčila vojska sve pute i staze te se nemoglo nikud nikamo. Bogo moj, toga plača, te muke. Neznaš, boje li se više svojih ili

Franceza. A kad ugledaše nas graničare, moj Bogo! toga vriska. Kad to vidje ona naša vila, a ona poizšeta preda nas, prem ju neka starija gospodja ustavlja. Kad vas vidje onako krvava, progovorit će liepo, hrvatski, da je milinje slušati: „po Bogu, braćo, ta umrie vam gospodin! Dajte, ako Boga znate, da mu odmah povijemo ranu!“ Mi jedva dočekali. Bili smo vam još na bojištu nekako povili ranu, ali nebilo kad pravo ustaviti krvi. Odnesosmo vas u hlad, a ona prikleče uza vas te pere i povija ranu, kao da vam je rodjena sestrica. Gledam ja, kako vas žali, kako vas brižno povija, pa nemogoh premučati: Vaj gospodjice, da Bog dade momu gospodinu ozdraviti, pa da mu vas nakloni! Mila majko, igdje li drug prama drugu!“

Protrnuh, neznam ti kazati, kako mi bi u taj čas. Kao da mi se dokopao tajne želje, za koju još ni sam znao niesam, koja mi tek na dnu srdca zatinjala. Porumenjeh, a junak produlji:

„Eto, gospodine, baš i ona tako porumenjela, kao što vi sad. kad joj ja ono nabacio! Kad vam povila ranu, mi vas podignemo, pa ponesemo ovamo, a ona sve uza vas i sve lebdi nad nami, te će nam po sto puta reći: „polahko junaci! čuvajte gospodina!“ i nemakla se od vas, dok vas nemamjestismo ovdje.“

„„Ali kazuj mi, tko je, gdje je, kada će opet doći? To bi ja rada znati!““ prosuh, jer mi dogorjelo, da joj ime saznam.

„Da sam ja jadan znao, da će je onako na jednom nestati, sve bih ja to bio upitao. Vi ste se bili jedan časak osviestili, pa onda vas opet slabost savladala. U to doba upade nekakov sluga ovamo te ju zove: „Gospodično Zorice! Evo uprav naša četa ovudaj uzmiče. Žurite se, sad nam je put prost“. Na to se ona nada vas sagnu i gleda vas i prisluškuje, da li dišete, a onaj će opet: „žurite se, gospodično!“ te bogme ode, al na

vratih se još ustavi te pogleda na vas, al onako milo, Bogo moj, kao da ste joj rodjeni brat.““

Znaš, koliko sam sentimetalan, da do 1859. još nikad nebijah zaljubljen; nemoglo mi nigdje oko zapeti, prem mi je srdce čezlo za rajem ljubavi. Kad vidjeh onoga andjela, kad mi kraj ranjeničke ložnice dodje, činilo mi se je, da mi neko blaženstvo srdce osvaja, a dok je kupnik Gavre pripoviedao, sve sam to bolje moje srdce spoznavao, dok mi za posve nesinulo. Vidjeh: udario srdcu momu žudjeni čas, kad mu bi planut žarom ljubavi svete. Kad li starac završi, da nezna ništa od djevojčeta onoga, osim jedino ime „Zorica“, a ja vidjeh, da mora biti kćerka koga častnika ili činovnika naše vojske, da je otišla na Bog zna koju stranu, da ju valjda nikad, nikad više vidjeti neću, zabolje me u srdcu, zabolje me ljuto, kao da mi srdce zasijanimi kliešti uštinu. Protrnuh sav i obeznanih se.

„Za Boga, gospodine, što vam je? Ta eto ste sav pobliedio!“

Smogoh jedva toliko snage da mu mahnem rukom, neka me se prodje. Sjede turoban kraj kreveta k nogama mi, i od tuda se vije misao, dok smo god u bolovištu ostali. Nastojao je svakako utješiti me, razgovoriti me, ali mene savladala tuga, te prem se kadgod siljah, da budem bar na oko veseo, da starcu želju izvršim, nemogoh ni toga.

Pitah liječnike, pitah ranjenike, jeda li itko znade, tko bi ona krasna milosrdnica; kad ustadoh, propitkivah za nju po selu, gdje se sastadoh s drugovi, pripoviedah svagdje ovaj slučaj, ako i ne baš točno kao kupnik Gavre, nebi li mi tko ikakav trag kazati mogao; ali sve u zalud.

Tielo mi ozdravi, al na srdcu ostade mi rana, i to ti je brate ona tajna, koju sam do sad i od tebe krio.

Za moju sreću svjetova mi ti jesenas, da uzmem dopust. Bijah na Rieci. — — — — — — — — — —

PRIČANJA STARINE VUKA.

Koji bi nas bio pomislio, te će još za nas živih doći vrieme, te će prestati naša „vojnička“ krajina, a kako joj bilo privezalo sudbinu za zamršeno, zauzlano i zavrzlano iztočno pitanje, da će prestati prije nego odgovore ruski topovi na to pitanje?

Pa ipak se sbi; „vojničke“ krajine ne stade, a iztočno se pitanje evo skoro sa svim na čisto izvede, a da naša puška ni ne planu, osim ono nekoliko u Drenovcu, gdje dragi Bog odredi, da makar i razvojačenoj svojoj braći zapovieda mili moj drug Tone. sin našega pjesnika, moga njegdašnjega kapetana Frane Turića Ličanina.

Što nas je častnika zateklo „ukinuće“, mili Bogo! kamo li ga dospjesmo, kud li se razidjosmo!

Nejma valjda pukovnije u carstvu, gdje ne bi bilo ma kojega našega.

Upravnici ostadoše u zavičaju; ali vam velju, braćo, dok nas predje ona prva radost nekakove zadobivene slobode, bilo nam sjetno i neveselo.

Ne bi za dugo, krenu i mene sudbina iz zavičaja.

U Hrvatskoj sam zemlji, ali ne gledam starca Velebita, što pô godine biele šubare ne skida; ne gledam naših crvenkapa, što o njih onako krasno reče naš pukovnik Čikoš: Kad Ličanin pozdravlja, on ne skida svoje crven kape do zemlje; samo ju malko nad glavu po-

digne; a nije vam to, gospodo, surovost, to vam je junački ponos, jer on znade: zemlja, na kojoj stojim, moja je, po hiljadu puta orošena krvlju mojih djedova; ovdje se ne klanjam nikomu, neponizujem se pred nikim.

Bio je junak naš pukovnik, kakova riedko rodi majka, a svjedoče eno prsa, nakićena redovi, kao ratni brod u svečani dan zastavami, a svaki onaj krstić na sablji je stečen; bio nam je otac i majka, kamo sreće da imadosmo uviek onakovih, a bio je naš pa naš, ko da ga je Ličkinja rodila.

Bog mu dao, gdje god bio; vîsila mu sablja, vîsila mu slava, sio uz carevo koljeno!

Pa vam ne vidim odiela našega, svietlih toka, sjajanog oružja, ne cupka vam ovdje kićeno kolo, ne ori se Kraljević Marko iz junačkoga grla.

S toga me sapela tuga oko srca, a da mu odlahne, ne ima mi lieka, nego da se sam, braćo, razgovorim.

Bili ste mi braća, rado ste me slušali, kad bih o mom Radi pripoviedao: skupite se dakle oko „Vienca“, a ja ću vam pripoviedati, što sam u ono naše doba od staraca naših slušao, a po gdjekoju, što sam i sam doživio.

Sjetit će vas možda ove pripoviedke na mnogi krasni čas u vašem životu, a sjetit će vas i na me, pa eto mi radosti srdcu, eto mi nagrade trudu, da mi je ljepše ne treba.

I.

Nedjelja je, po podne. Sunce nagiblje na počinak. Dan je bio vruć i omaran, a sad lahori vjetrić i razhladjuje zrak, te bila od Boga grehota ne proći se, čamiti u sparnoj satnijskoj pisarni.

Stražmeštar je primio torbu, pa otvorio desetak trokutića* sa U. V. X. Y. Z., pročitao, a kako ne bilo ništa silna, upalio smotku te hajde na svježi božji zrak.

* Službena pisma razašiljala se od štopa po ordonancih u telećaku, a bila su smotana poput trokuta. Slova U. V. X. Y. Z. znače: vojničtvo, uprava, računarski, gradjevni odsjek i sud

Odaberem za danas najdalju šetnju, te upopriečim nogostupom pram selu, koje se pružilo uzduž podnožja vrletna brda, obrasla šikarom i gdjekojom kvrgavom bukvom.

Narod iz obližnjih sela čuo jutros službu božju, naigrao se kićena kola, gucnuo kaplju rujna dalmatinca, čalabrknuo po komad pečene janjetine, pa se sada na sve strane kući vraća. Crvene se kape i ječerme, biele se povezače na crnih zubunih, a sjaju se srebrene toke na ječermah, srebrni kov na prsiju ženskih.

Tu i tamo zagrlila se po dva pobratima, pa zaorila Kraljevića Marka, da gora ječi. Starija čeljad ranije se kući popaštila, sjede hrpimice pred kućami ili u lipovu hladu, pa naklapaju, kako li će ponieti ljetina, hoće li biti rata s Turčinom ili s Talijanom, ili se sjećaju prepaćenih nevolja ili svoga prijašnjega ratovanja s Turčinom i s Talijanom.

Utetivih namjerice kući usred sela, kući moga staroga znanca, starine feljbabe Vuka.

Već iz daleka poznala se njegova, poznalo se, da je to kuća nekoga odličnijega čovjeka; jer ma da i nije druge svojom visinom nadvisila, ali ih je potamnila svojom bjeloćom, iztakla se izmedju njih liepo uredjenim šljivikom s oba boka, a osobito oku godila granata lipa, što je ugodnu zahladicu pred kućom širila, gdje je mnogo trze kosti ostavilo, a mnoga rujna kap dalmatinca junačka grla nakvasila.

Starina Vuk nije zalazio u krčmu, po njem svi bi krčmari bili propali. On nedjeljom i praznikom otidji k crkvi, čuj službu božju, nagledaj se kićena kola, sjeti se uza nj svoga mladovanja, porazgovori se s gospodom i sa svojimi ratnimi drugovi, pa upriliči kući. Ali zato starina Vuk ne bijaše ni škrtac ni lakomica. A ne bilo mu nužde, da bude ni jedno ni drugo. Kad ga pritisnuše godine, izprekidala služba i ratovanje, a i stare rane provaljivati se počele, pa ne mogao, kako je obikao,

službi zadovoljavati, izvadiše mu patentu, pa ga pustiše kraju, a on se prihvati gospodarstva, koje je već i za njegova otca prilično cvalo, uveo u svemu vojnički red i točnost, sjetio se ove i one poboljšice, što je po svietu marširajući naučio, te za koju godinu pokazao se obilan božji blagosov. Bilo je svega puno kao u košnjici, a u njegovu podrumu nije nikada pofalilo ni cvieta šljivovice ni dalmatina vina, pa ako ćeš baš pravoga onoga od Sedam Kaštela.

Pa kad bi tek slavio krstno ime ili koji drugi god, mogao bi i gjeneral sjesti za njegovu stolicu; tako je bilo sve po gospodski, uredno i udesno.

A kad bi ga gospoda od satnije počastila te sjela za njegovu stolicu, tko sretniji, tko blaženiji od njega?*

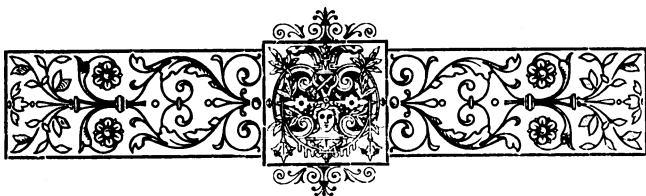
---

* Ovaj nacrt oveće pripoviedke, tek odpočete, bit će pokojnik po svoj prilici napisao godine 1878. u Križ-Začreću

PREVEDENA PRIPOVIEDKA.

SIN STEPE.

Novella od St. Grabovskoga.

Nekoliko milja od Jekatarinograda, a to glavnoga terečkih Kozaka, ima selo Uruk. To vam jedna onih što jačih što slabijih tvrdjava, štono ih Rus pred nizom velikih tvrdja na sjever Kavkazu posadio.

Naselilo ovamo donske Kozake; Kozak bo jedini dorasao Čerkezu, koli smjelu, toli razbojnu.

Jedanaestoga svibnja 1846. godine, baš u podne, jezde dva Čerkeza, što mogu konji poniet, vojnom cestom, štono ju godinu dana prije grof Voroncov, tadanji vodja kavkazke vojske, prosjekao kroz čečenske i karabulaške planine.

Odielo im kazuje, da su Čerkezi Oseti u svem oružju, a biela pjena po konjih i kako upriešе, nebi li što više puta prigrabili, da je silna pogibelj za njimi u počepu.

Sunce visoko odskočilo i žeže travu po stepi, za lakat visoku. Naokrug se stepa sljubila s izmagom i s ve-

drim nebom, tek s juga se uzvila gorostasna gora. Ponosito uzpeo se Jelbrus pod kapom vječnoga sniega; okružili ga Anal, Kindžal i Bermamuk, a podaleko, preko timornih hrastika i bukovlja, pomilja se Kazbek.

Stepa još sva odjevena svježóm zeleni, a opet oku nevesela.

Terek, što se stepom vijuga, zakrila trava, gdje i gdje se stablo iztaklo, a u dalji kolibe i sgrade osetske izčezle. Jedini Uruk primakao se vidu, a Uruk je mjestance malenih sgrada s nekakovom utvrdom: nasip, obrov, pa prošće. Nekoliko topova viri preko nasipa, a u tvrdji sve bezbrižno.

Već s daleka jezdioci Uruk ugledali. Prem im konji sve to većma sustajali, nemare oni, već gone sve to ljuće, a i njih, valja, goni ljuta sila.

Na jednom će upriet jedan njih na nešto iza njih, na izmaku gore.

Oko, u stepi nerodjeno, tuj ti ništa nevidje do zelene stepe i tamnih gora; al onaj drugi Čerkez razumio druga, jer ciknu kao biesan, pa življe obode konja. Konj klisi, vrisnu i pade; jezdilac ga trže, konj vrisnu i pade opet: prebila se brza mu noga. Onaj drugi konjik opaziv to ustavi časkom svoga konja; al opet se predomisliv pokaza drugu tvrdju, progovori dvie li tri li, pa obode konja i odjuri sam dalje.

Onaj stariji, što sad ostao sám, nesmišlja dugo, prem mu se je lice smrklo od žalosti: iztrže malu, pomilova vjernoga konja po vratu, pa mu progna tane više oka kroz mozak. Konj otegnu sve četiri, a konjik ode bezobzirce k ruskoj tvrdji.

Godinu dana prije primio Voroncov, ugodnik carev, zapovjedničtvo kavkazke vojske od 120.000, a htjeo ove godine u velike zavojštit. Smjerao uhvatiti čečenskoga imama Šamil beja, dušu odpora brdjanskoga. Rusi se dakle primicali stolu imamovu, selu Dargo u južnoj Jekeriji, jednom dielu Čeičenje. Čečenjani uzmicali, dok

Voroncova u bukovlje nedomamili. Tu se zavrgao ljut pokolj, ali Rus opet zadobio Dargo, prem samo kao gomilu pepela i ruševina.

Neimajući Rus hrane morao nazad; nego mu je bio krvav put: Čečenjani, zakleti mu dušmani, ni dan ni noć mira mu nedali. I da nestiže gjeneral Freitag u pomoć, izgibe silno tuj ljudstvo.

Za tim se Voroncov u glavu s carem dogovarao, te je ove godine imalo biti još ljućega vojevanja.

Ovo je doba našoj pripoviedci.

Koncem svibnja imalo se na Veden, Šamilovu novu stolicu, udariti.

Uruk dobio ovom prilikom posla.

U cik proljeća došao ovamo stotnik Livačev, da tuj i u okolici kozačku omladinu u vojsku upisuje. Nastanilo ga kod nekoga kozačkoga atamana, Mihaila Adalova, a čitatelj nam dozvoli, da mu taj stan pokažemo.

To vam je nizka sgrada na jedan sprat, čvrsta, a osobito čista. I vanjština kazuje, da tuj brižna ruka upravlja i udoblje vlada. Staromu atamanu 66 godina. Izvio viek vojujuć za care i carice, osiedio, al vojačtva još neodnemario. Konja igrao ko pred 30 godina, a kopljem metao i snažno i hitro ko i najmladji Kozak. Jednom rieči: bio ljudina. Što god dobra pri Kozaku, bilo pri njem, a mahne ni da bi jedne.

Jurti, kćerci Adalovoj bilo 22 godine. Tetošila oko njega i njime vladala, a odkad mu drûga umrla, sve mu srdce ona zauzela. Neznala učiona, odgojili ju jedina ženska narav i stari kozak; ali ženska narav bila u njoj savršena, a na starca Kozaka uvrgla se bistrim umom, istinitom ćuti i milokrvjem. Koliko je ljepotom zanosila, toliko ju ženski stid od svakoga napastnika zaklanjao.

Kozaci ju neozivali drugim imenom van uručkom golubicom, a veli se: glas naroda glas sina božjega.

U isto doba, kad ona dva Čerkeza prama Uruku jurila, sjedio stari ataman na svom ostarjelom naslonjaču

i razpirio lulu. Taj starina okrugla i opaljena, ali muževna i razumna lica, ogrnuo se vojničkom kabanicom, a izpod kabanice promiljao se modar haljinac i na njem vrpce za kolajne.

Hoćeš li poštenjaka, evo ti ga; hoćeš li od oka junaka: evo ti ga!

Kraj prozora, bielimi zavjesami zastrta, na onizku stócu sjedi mlad pristao čovjek od kojih 30 godina.

Na njem je odielo ruskoga lovačkoga stotnika. Stasom je visok, tanak i krepak, lice mu ocrno, oko crno i žarko, nos ponosit, usta liepa, brkovi pomno usukani. Stotnik okreće u ruci ugaslu smotku, a pogleda skoro turobno sad na pod, bielim pieskom posut, sad na starca Adalova, s kojim se je na brzo sprijateljio, a sad, al tad ponajdulje, na treću u sobi osobu.

To vam bila Jurta Adalova. Sjedjela kod drugoga prozora, i sjela tako, da joj bude cielo lice prama kapetanu, a samo polovica prama otcu. Bila visoka a nježna, odielo joj divno pristajalo. Bio na njoj crn zobunac s ocielnimi putci, crvena kratka suknja, a na nožicah visoke kožne čizme. Rukavi na zobuncu bili kratki, a bieli rukavi košulje do zapešća dosizali. Na glavi neimala ništa do obilnih crnih pletenica, a prama njim bielo joj se lice još bjelje činilo. Bilo to lice i onako krasno, ali kud krasnije radi živih modrih očiju.

Bavila se s nekim kućnim poslom.

Kamo ovim trojim polietale misli, tko bi znao?

Na cesti, gdje se je tek od kad do kad po koji Kozak čuo, zatutnješe iznebuha konjska kopita, a žurni jezdilac ustavi konja uprav pred kućom i sjaha. Bio to isti onaj mladi Čerkez, što ga vidjesmo na putu u Uruk. Ostavio konju uzde o vratu, pa srnuo nehajući dalje za nj u kuću. Kad to vidio stotnik, makó brkom u vis, a djevojka probliedjela; sam stari Adalov ni okom netrenuo; prem bo je čuo prihodnika, nije ga vidio.

Vrata zinuše, a jezdilac upade u sobu.

Prvi pogled čudna žara zape mu za djevojku, al u isti mah opet se ukaza na licu ozbiljnost i briga, te jedva nešto naklonio glavu, zače:

„Na oružje, otče! Uvalja se oluja s brda na stepu. i nepostoji sat, pa će gaziti deset tisuća konjskih kopita uručku travu.“ Lahko je pomisliti, kako silno ganu iznenadni taj glas duše sve troje. što se podpuno bezstarostni nedomišljali. odkle tolika pogibelj na rusku tvrdju, od bojišta na milje daleku.

Ali znali i Adalov i Jurta Čerkeze; znali, da ti ljudi nikad u tutanj negovore; da nikad opasnosti veće negrade, nego je. Jedini stotnik o riečih Oseta dvojio, a dvojbu mu porugljivim posmjehom pokazao: nije ga rado gledo u kući Adalovoj.

„„Bog s nami, ako je istina, što kažeš, Abdu Rhamane!““ reče stari Adalov, „„Zar se Oseti, tvoja braća, pobuniše?“ “

„Oseti su velikomu otcu u Peterburgu vjerni kao i ja tebi u tvom domu, atamane!“ odrazi mladi vojak pogledav žarkim okom Jurtu, a ona porumenjev poniče: „rado bi krv prolili, da tu oluju s Uruka odvrate, al oni još i neslute, što oluja s brda nosi u krilu. Sam Abdu Rhaman zna, jer je u njega oko sokolovo, a konj vila. Bog vas čuvao: eto imama glavom!“

„„Ta do vraga, kakva imama?“ “ zakinu mu stotnik nestrpljiv.

Na to će se Čerkez ponosito k njemu obratiti i kao prezirice odgovoriti:

„Imam brda Šamil Bej; sjećaj se, Franče!“

Na licu stotnikovu ukaza se veća propast nego mu i milo, vjendar se obodri te povika grozeći se:

„„Baš se rugaš, Osete!“ “

Abdu Rhaman okrenu se ponosito od njega.

„Eto imama s deset tisuća konjika i pješaka, otče!“ reče na to mirno Adalovu.

„Uzjaho sam, da ti to kažem, i ako će Bog, da tebe i Jurtu spasim. Čini, što ti se svidi, Abdu Rhaman s vami će i vojevat i poginut.“

Jedincat pogled na pouzdano lice Čerkezovo, a uplašeno staroga Kozaka osvjedoči Livačeva, da su glasi istiniti. Prihvati sablju i kapu te zovnu Čerkeza sa sobom k zapovjedniku tvrdje.

Prije nego odoše, stisnu stotnik staromu atamanu desnicu, koji opet, bi rek, oživio i kunuć svoje oružje kupio; pa se primače k Jurti.

„Još ovomu Čerkezu nevjerujem!“ prišaptnu joj i pruži desnicu, „nego svakako neboj se ništa, draga Jurto: uz moju dužnost i na te ću misliti.“

Djevojka neodgovori ništa, al u oku joj zatitra suza. Livačev ode s Čerkezom, a Jurta pomagala otcu oružati je vruće ga moleći, da bez potrebe u pogibelj neide.

Neizteče ni deset časova, a već bubnji po Uruku udariše na sakup. Stari Adalov ode k drugoj braći na šočište.

Abdu Rhaman bio je „vork“ ili po osetsku „uzden“ t. j. plemić. Pleme mu stanovalo kod Ardona, nekoliko milja od Uruka do brda. Plemena Kabarde i osetske ravnice bile već nekoliko godina pod Rusom. Bili većim dielom zadovoljni s novim gospodarom; samo im nebilo po ćudi, što im nedopuštalo medju se robiti, jer to po njihovu sudu nije stvar sramotna. Kad se već govorniku Šamilu nije udalo sdružiti Čerkeze sa svojimi Čečenjani na Ruse, gdje bi sdružio Osete, u koje već posve Rus uplivao? Prem još stari junački duh i ljubav slobode u mnogoj kabardskoj i osetskoj duši odisao, priljegao je narod ipak k Rusu, a desnica Šamilova nije sizala van brda.

Abdu Rhaman bio bogat i neodvisan i s Rusom se dobro pogadjao, a osobito odkad Jurtu poznavao.

Prem mu djevojka nebila priklona, ljubio ju živo i iskreno, koligod može iztočanin ljubiti. Svoje ljubavi nikada neizpovjedio, al ga oči Jurti odale, a ona se bo-

jala toliko zanieti ga taštim uhvanjem, koliko uvredno ga odbiti. Starina Adalov od svega toga ništa neopazio.

Bila se već godina izvila, da je Abdu Rhaman Jurtu i otca joj poznavao, kad je Livačev u Uruk prispio. Još nije Abdu Rhaman znao, hoće li djevojka privoljet Livačevu ili njemu, a već ga zamrzio; nego baš se ni stotnik njemu nekazivao prijazan.

U to se sbi, čega živ čovjek neslutio, i što svu Evropu iznevari. Jedanajstoga svibnja 1846. kinu Šamil Bej sa svojimi Čečenjani kano bujica s brda u ravnicu. Nitko neznade, što mu smjer, ali četovanje nasta, kakvu nebilo pametara. Uz najsilnije oružanje najmoćnijega carstva počeše Čečenjani, dosad na obrani, sada napadati; minuše prve ruske tvrdje i sadjoše u krajeve, gdje se je davno ruska vlast priznavala i tvrdjami se bila utvrdila.

Na taj glas uzavrie početkom stara Čerkezka krv u Abdu Rhamana, al sjetio se Jurte, zamrie mu bojni klik na usnicah. Okrenu konja, te se odtisnu sa svojim oknakom (pobratimom) pram Uruku.

Još neprestali bubnji biti na sakup, već posada uručka sva bila na ročištu; ali šta bi 200 kozaka proti 10,000 Čečenjana, kojim je vodja Šamil? Neminulo ni po sata, što je Abdu Rhaman bio u tvrdji i drug mu za njim stigo, već se vidje, da je istina, što bjehu dokazali. Konjik bez broja pade pod Uruk i navali na nasipe urnebesom, kakva do tad sviet nečuo. Do neba tutnjio juriš, a od njega se jedva čuli topovi i puške, kojimi se tvrdja branila.

Cielo selo bojnom vikom odjekuje, a Jurta u njem u golemu strahu. Imala se bojati za otca, al i za još jednoga junaka. Od tuda joj uza strah i sladka sreća, kad bi pomislila, da je taj junak po srdcu njen.

Blieda, zaplakana nemogla si u kući mjesta naći.

Još boj netrajao pó sata, kad se vrata sobna naglo otvoriše. Abdu Rhaman udje blied, uzbunjen, al se vi-

djelo na njem, da se je borio junački. Jurta kriknu na po usta videći ga.

„Za po sata bude Uruk nadvladan!“ reče Čerkez. „Imamova desnica je silna, a veliki car u Peterburgu danas nepomože. Što tad od Jurte bude?“

Djevojčicu prodjoše srsi na to pitanje, ipak odgovori mirno:

„„Od Jurte bude, što i od njezina otca. Nek se božja vrši!““

Čerkez ju pogleda mrko. Čudno mu je oko sievalo, a djevojka željeć, da ga se pošto po to ima, upita:

„„Rad šta Abdu Rhaman nevojuje sa svojom braćom, s Rusi? Nemora li čerkezki vork ostati na bojištu, dok se živ čovjek na njem bori?““

Čerkezu planu lice i sievajućim okom odsječe:

„Abdu Rhaman gledao je smrtnu košnju oko sebe, kad još 14 godina neprebaci. Vidjeo je majku i otca pred sobom krvariti, a nije drhtao, jer je čovjek i vork. Kad olovo žviždi, onda mu uho uživa, a kad mu vrag kindžal u prsi rine, onda se Abdu Rhaman smije. Abdu Rhaman je vojak i neboji se boja.

Pravo veliš, urućka golubice!“ na to će blažim glasom. „Vork nesmije s bojišta, van da umirući. Nego, čuj me! Posljednji sam mog plemena — ostale, kojih krv u mojih žilah bije, davno već usmrtiše koplja i bajunete naroda tvoga — pa kad stajah na grobovih djedova mojih, te me čaškom (sabljom) opasalo i čovjekom me i poglavicom nazvalo, kad mi nadahnute rieči imama brda zaniešе dušu, svetčana mi se zakletva u srdcu rodi, al nesmjede na jezik, jer izdajica bdijaše. Ipak se zakleh, da budem zatočnik vragu roda moga. Krih osvetu u srdcu i mučah; rekoh, dodje dan, kad budeš mogo radit i govorit; al toga dana nebi do danas, današnji mogaše biti, al ni današnji nebude taj. Nego za to dodje drugi dan, koji Abdu Rhamanu zabliešti oči i srdce mu odvrati od osvete na drugo ćućenje sladko.

To bijaše dan, uručka golubice, kad tebe vidjeh prvi put. Kad taj dan minu, kleče Abdu Rhaman na koljena i moljaše Boga i sve svetce, da oduzmu od njega noć bolesti i mržnje. Tad pristupiše k njemu sjene izginulih i ljuto ga korahu, al' on se odvrati od njih i vidje sliku angjela govorećega: „prosti, ljubi!“ Jurto, taj angjeo bijaše tvoga stasa i tvoga obličja. Jurto! mrke sjene izčeznuše, i Abdu Rhamanovo srdce se razprostrani i osreći kao nikad. Zasuziše oči nikad neorošene, i Abdu Rhaman mogaše spustiti glavu na uzglavje svoje i snivat o raju. A o kom raju snivaše, to pogodiš, Jurto! Pa neće li Abdu Rhaman nigda sretan biti, prem za te pregori svoj ponos i osvetu! Nije li s tvojim narodom proti svojoj braći vojevao, i nije li sad amo pobrzao, da te spasi i zakloni, dok je kad?“

Divno je bilo gledati mladoga Čerkeza, dok je ovo govorio. Ponosno kao uviek stajao je pred djevojkom, ali glava klasičnoga lika nešto mu kao postidno ponikla. Ruke je na prsi položio, a prsi mu krila košulja od sto malih ocielnih vitica.

Bijaše tako prlika boga rata, gdje krasoti oružje svoje pred noge polaže.

Znadijaše Jurta, da mu svaka rieč iz dna srdca dolazi, da sin stepe u času ganuća nit može niti bi lagao; pa to joj silno potreslo dušom. Al ujedno kazalo joj srdce, da joj je on još uviek tudj. Njegove ju rieči neuvriediše, al ju prenapuniše strahom. Mišljaše na Livačeva i bojaše se, da Čerkeza, kazavši mu istinu, ljuto i za uviek neuvriedi. Sad bi bliedjela, sad rumenjela, dok on govorio, a kad dospio, trebala dugo vremena, da k sebi dodje.

„„Kako možeš tražiti, da idem s tobom, Abdu Rhamane, u čas kao ovaj““, reče napokon, „„i da ostavim mjesto, gdje je život otca moga u opasnosti.““

„Ako ljudska ruka od siede mu glave može odvratiti smrt, biti će odvraćena!“ odgovori Čerkez, „jer Azbek Ninhman, davni moj konak, bori se uz anj, a ja ga ondje

postavih. Ali kaži mi, Jurto, hoćeš li za mnom, ako ti ga zdrava nazad dovedem i od straha i smrti oslobodim?“

„„Ja ostanem, gdje moj otac bude!““ odgovori djevojka odrješito.

„A kad ova nevolja mine, kad se povaljena trava stepe opet podigne, i barjak s dvoglavim orlom cara vašega opet se na nasipu Uruka vijao bude, ho'š li onda reći riečˇ, Jurto, koja će Abdu Rhamanu povratiti veselu ćud i snagu njegova duha; hoćeš li s njime k ognjištu otaca njegovih? Kaž', Jurto, da mrki duhovi osvete, koje današnji ovaj krvavi dan iz tmina zove, pred Abdu Rhamana nestupe i na zakletvu ga neopomenu, koju bi cieć tebe zaboravio toli rado!“ Čerkez molio je blagim glasom, ali sjetni žar njegova oka kazivao je, da bi jedna samo rieč, koja bi nade njegove prevarila, svu plamnu njegovu osvetu opet uzpirila i da bi sve ono porazio, što mu je sada još bez mjere drago i sveto. To uvidje Jurta, pa odgovori odrješito, premda joj ovaj dogovor toliku muku žadavao, da se je jedva držala:

„„Nije sad do razgovora, Abdu Rhamane, već da se radi. Učini za nas što možeš, pa vjera, da ti ja budem toliko zahvalna, kolik i moj otac.““

Srećom po djevojku njene se rieči uprav obistiniše tiem, što u isti čas nekoliko kozaka sa ženami i s djecom jaučuć i lelećuć ulicom izpred kuće projuriše, a po njihovoj hitnji i po njihovih uzklicih vidjelo se, da je Uruk svladan.

„„Prekasno je!““ zavapi djevojka u prepasti. „„Bože, molim ti se, spasi mi bar otca!““

Mladi vork u tren opet nije bio ništa do odvažan vojak. Plamteće oko potraži mu najprije konja, koji je kao vjeran pas još uviek pred kućom atamanovom stajao. Tad se okrenu i ode hitro kao vjetar.

I neznajući, što radi, otvori djevojka prozor i gledaše kao okamenjena, hoće li se otac i Livačev vratiti.

Jedan dio sela pokrivao gust crn dim, znamenje, da su Čeči već prodrli.

Nekoliko bjegunaca dovikivalo Jurti, da se spasi, al ona toga nepazila. Nedaleko se čuo bojni klik pobjeditelja uz lelek pobjedjenika, a množtvo bježećih vojaka kazivalo je, da se u Uruku već na odpor i nemisli.

Nekoliko časa prodje i djevojka ugleda one, koje je u neizrecivoj stisci čekala. Otac je lećeo, na oko zdrav, al stotnik je nosio desnu ruku na rubcu, bio bljedji neg navadno, a od kad do kad trzao usnami od bola. Jurta pobliedje još više, kad ga vidje, al kad joj na prvu odgovori, da rana težka nije, nedade joj djevojački stid, da ga dalje pita. S njimi bio i Abdu Rhaman, i dok su oni iz staje dva konja izveli, jedino imanje Mihaila Adalova, ostade on na konju pred kućom. Nebilo kad sedlati, pa na male čile konje bacili samo pokrivače, a pošto se samo o glavi radilo, nitko i nemislio, da što od imanja spasi.

Ipak pogibelj već blizu bila. Divljom vikom lećelo već nekoliko drzovitih čečenskih konjanika niz ulicu, paleći puške od sduhe na prozore i goneći bjegunce. U to doba stajao Abdu Rhaman pred kućom kao kamen stup. Ni da bi okom trenuo i tim strah ili starost pokazao, a Čečenjani tim manje nanj pazili, jer su po odori držali, da je njihov.

Napokon izadje Kozak i stotnik iz dvorišta, a Jurta se ukaza na vratih; Abdu Rhaman preteče joj otca, koji ju hćede metnuti na konja, jer Livačev toga nemogaše od rane. Brz kao munja sjaha i metnu Jurtu i proti njenoj volji na konja, u čas usjede i on iza nje, obode konja, konj klisi, pa odleti kano vjetar. Čečenjanin upravljao poslužna konjica samo koljeni, lievom držao Jurtu, što se strašivo k njemu privijala, a u desnoj, o kojoj mu sablja visjela, držao samokres. Ataman i Livačev lećeli za njim, što su konji mogli ponieti.

Kuda će, to je bilo Čečenjaninovo, a i njega slučaj vodio. Na ulicah nebilo već bjegunaca, samo ranjenika i mrtvaca. Čečenski konjanici, gdje bi ih sreli, gledali u čudu na svoga zemljaka, a tek kad bi sljedbu zapazili u ruskoj odori, spoznali bi, da nije njihov; ali dotle bi već bjegunci daleko odmašili. Na ravnici pred selom već bila tušta pobjediteljeva konjanika. Kad bi Jurta u strahu na stranu pogledala, vidila bi na stotine konjanika, gdje u propanj za njimi lete, a iza njih gdje silan dim i plamen crven kao krv pokriva mjesto, u kom joj toliko sladkih uspomena ostade. Bilo joj, kao da joj je srdce puklo.

Uza sav golemi trud, što ga je taj dan podnio, opet pokazao Abdu Rhamanov konj, da je vriedan hvale, koju mu je davalo u zavičaju. Uza nj se i kozački konji ponieše kao nikad. Jedan jedincati put primače im se jedan Čečenjanin, al Čerkez opali nanj tako mirno i tako sgodno, da konj Čečenjanov vrisnu — pa ni uhom. U to se kaniše i Čečenjani hajke i vratiše se k Uruku.

Jedan je put na sjever od Uruka preko slabo utvrdjena sela Prišiba u Jekatarinograd, drugi na sjeverozapad preko Karadaga medjom osetskom i kabardskom u Nalčik, ugledmu tvrdju, a tada i dobre posade.

Abdu Rhaman okrenuo ovuda, prem je put dalji i vrletniji.

Sunce već bilo zašlo za divjačnu lomnu planinu, kad oni u nju ujezdili. Konji već bili tako posustali, da nije bilo ni pomislit na dalji put, već valjalo noćit, pa uranit. Abdu Rhaman poznavao Karadag dobro, jer je prije po njem hajdukovao. Znao tuj dobar skrovitak, za to skrenuo lievo s velike ceste, pa jahali lagahnije kroz grič i grm.

Vork još uviek nosio svoje krasno breme.

Jurta ga se bojala razsrdit, ako ga zamoli, da ju pusti, a s druge joj mučno bilo, što Livačev uviek mrko na nju i na Čerkeza pogleda, pa ga hćela barem tim umiriti, da se je sa svim prosto držala. Kroz one strane,

kud ih Abdu Rhaman vodio, bi reć još nigda ljudska noga neprodje. Sad bi jahali briegom pomamne bujice, sad bi im put dračom zarastao, sad opet otisnuo niz vratoloman strmac. Stari se Kozak ustarostio, što mu je od drugova, što li od ono siromaštva bilo, Livačeva žigala rana i sljubovnost, a Čerkez rek bi nemislio na ništa doliš svoje dužnosti kao vodja. Ni njemu nebilo s voljom, da ga ruski častnik prati. Ako ga baš i nije držao za nuzljuba, opet je bio na oprezu, kakov je prama Jurti. A opet je i vjernoga konaka izgubio, koji je tvrd na zadanoj vjeri, braneć staroga Mihajla, na uručkom nasipu poginuo. Mladi Čerkez krio je, kako ga boli taj nenaknadni gubitak; ali se u duši krivio, da je uzrok Azbekovoj smrti.

Već je mjesec bio visoko odskočio, kad konj Čerkezov na poluglasnu zapovjed stade. Uprav pred njima propela se bi već nepristupna litica. Al Abdu Rhaman provede i njih i konje kroz gustu šikaru do sa svim sakrivene razpukline, te se raztvori pred njimi prostrana špilja. Jedan dio bio pokriven na stopu visoko suhom travom i šušnjem; znamenje, da su se Oseti, kad bi na plien išli, ovamo svraćali. Abdu Rhaman smjesti ovdje konje. Za tiem provede svoje pratioce tiesnim i kratkim naravnim hodnikom u drugu omanju špilju. Ova bila divjačna i neprijatna ko i prva: u njoj ništa nego prostrta suha trava i šušanj i nekoliko lojenica, kakove Oseti sami lievaju u puklinah. Abdu Rhaman užeže jednu.

Najprije se družtvo okriepi s nešto jestiva, što im Čerkez ponudio. Ovaj konjanik-narod, kud god podje, uviek hrane uza se nosi. Za tim se izza tolikoga napora tiela i duha oglasi kod svih driem, te se Abdu Rhaman i stotnik vrate u prvu špilju ka konjem.

Ni, kad sami bijahu, nijedan njih neprogovori. Legoše jedan kraj drugoga, i do časa zavlada mrtva tišina u špiljah.

Moglo biti oko pô noći, kad se Čerkez od lahka sna prenu, skoči i pomno prisluškivaše.

U to i drugi put konj vani zahrza, Abdu Rhaman maši se najprije oružja, za tim dodirnu polahko stotnika u rame, i metnu mu ruku na usta.

„Pogibelj nam je blizu“, šaptnu, da se je jedva čulo. „Muči i slušaj!“

Livačev bio okušan vojak, pa se nije smeo, al je ipak pobliedjeo.

Sad se čuo konjski topot sa svim blizu pećine, a malo za tim i ljudski razgovor. Malo po malo odaljio se, a onda bilo sve mirno.

„To su Čečenjani“, šaptu Rhaman.

„„Razumjeh im razgovor, al nečuh, da nas traže.““

„Da nam konji zahrzaše, bili bi nas izdali“.

„„To su nas odsjekli i od Nalčika““, reče Livačev i uzdahnu.

„Vidjet ćemo“, dovrže Abdu Rhaman. „Ostani ovdje! U Abdu Rhamana je oštro oko i dobro uho. On će im ući u tragove.“

Za tim mučke pribra oružje te izadje kroz razpuklinu na polje.

Livačev se uznemirio: da im po nesreći nestane vodje, nestalo ih je svih, a rana ga baš sada tako pekla, da nebi ni sam sebi pomoći mogao.

Silno se prepade, kad se na ulazu u drugu špilju ukaza ljudska podoba i prama njemu podje. U taj čas nije drugo mislio, nego da su Čečenjani već k njima provalili.

„Tiho, Nikola! Gdje je Abdu Rhaman?“

Predanj stala Jurta i šaptala drhćući od straha te rieči.

Djevojka nemogla spavati, pa čula i ona sumnjive glase pred špiljom. Nehćela buditi otca, pa došla da mlade ljude probudi. I njoj ko i Livačevu bilo za strah, gdje je vork otišao.

„„Ti se u ovoj nevolji samo u Oseta uzdaš, Jurto, jer te je on na svojih ruku dovle donio“, reče stotnik razžaljen. „A nebi smjela dvojiti, da bih i ja, prem sam ranjen, i posljednju kap krvi za te prolio.““

„Ta Boga ti, pa to i nemislim, Nikola!“ odgovori mu pouzdano; „al tvoja rana je teža neg hoćeš da kažeš. Boli l' te opet?“

„„Jače neg prije,““ reče stotnik i stisnu zube.

Jurtu ustravi njegov glas. Molila ga, da mu ranu bolje privije, te da za to u drugu špilju udje, gdje je svieća gorjela. A to je i on želio. Stari Mihail spavao još tvrdo. Stotnik, koga nemilo boljelo, spusti se na sušanj. Jurta kleče kraj njega i sveza mu ranu. Sva njena srdačna nježnost pokazala se na krasnom joj licu, te Livačev videć, da krivo sumnja, nije mogo već da ju zdravom rukom ogrli. Jurta ga razumjela, pa se osmiehnu govoreć mu:

„Žao mi je na tvoje rieči od malo prije, al valja da niesu od srdca.“

Livačev priznade, da je krivo sumnjao, pa moljaše, da mu oprosti.

„Mi imamo Abdu Rhamanu puno zahvaliti“, reče nešto smetena — „pa želim, da mi svetci dadu priliku, da mu se odužim; al moje srdce nije van za jednog čovjeka, a taj si ti, Nikola, za viek vieka.“

U odanoj ljubavi skloni glavu na njegove prsi, pa u tren zaboraviše oboje, da su u opasnosti.

U to je doba Čerkez oprezno sliedio one, što ih uzbuniše, i obsvjedočio se, da ih sila na blizu tabori. Vrati se i nakani odmah dalje tegnut, dok je put u Nalčik još prost bio. Kad u prvu špilju udje, nenadje Rusa. Mučen nemirnom ljubomornosti provuče se kroz uzak hodnik. Abdu Rhaman čuo svaku Jurtinu i Livačevu, i vidio, da jim se srdca razumiju.

Najprije prepast, a za njom bjesnilo obuze vorka. Grčevito stiskao šake, pa popao kindžal. Žile mu na čelu

nabrekle, oči mu sinule strahovitim žarom, sav drhtao, kao nigda u najljućem boju. Strašne se ćuti u njem preganjale, a oka s one dvojice nemicao. Vidje, da strast njegova srdca ruglom postade, a rad nje se odrekao najsvetije zakletve, zakona roda svoga i vjere svoje — rad nje nedavno povrgao izlam i pokrstio se — pa ta strast postade ljutom neumolnom mržnjom, kakovu samo divlje srdce sina stepe oćutjeti može. Po njegovoj umi bila ga Jurta zauhvala, njoj danas najboljega prijatelja pregorio, a sad ju gleda u ruku onoga čovjeka, koga je na svietu najvećma mrzio. I odmah reče sam u sebi, da njezina nevjera i njezina neharnost težu kazan zaslužuje, nego umriet od onoga čovjeka, koji ju je vrhu svega ljubio. I okrutnom odlukom sievnuše mu oči. Srdce mu kinulo, pa nije mogo premišljati, a nebilo ni kad, ako je hoće raditi, kako bješe namjerio.

Polahko se okrenu i vrati se u prvu špilju. Ruke mu drhtale, kad si je konja sedlao, a osedlav pustio ga na polje. Izvadi kindžal, priniknu k jednomu kozačkomu konju, koj još ležao, pa mu jednim mahom prereza putišta. Konj samo muklo zastenja. Tako učini i drugomu, izadje na polje, uzjaha i nestade u šumskoj tmini. Okrenu onamo, gdje je malo prije tabor čečenski zapazio. Okolo velikih, na jednom proplanku naloženih oganja vidjelo se nekoliko stotina ljudskih podoba i konja, a sve ležalo bez svakoga reda. Najprije se namjeri na njekoje vidoke na konjih, a pošto se s njimi pogodio, odprate ga nekoliko njih k ognjem. Oko jednoga sjedjeli vodje. Ovo bilo samo mala četa, koja je imala Šamilu krilo pokrivat, a zapovjednik joj bio Kibit Mohama-Mirid (učenik svećenički). Bio to liep, visok čovjek, oka puna žara i stroge ozbiljnosti. Njegova odora bila biela, sprotno šarenim literkam i ocielnim oklopom njegovih drugova, a takav mu bio i turban. Tako se nošahu Miridi po primjeru svoga vodje i učitelja.

Mrka, odrješita lica stupi Čerkez medju ove muževe, koji ga sumnjivim okom gledahu. Jedan njih valjda

upoznade Čerkeza, bjegunca iz Uruka, jer prišaptnu nešto Miridu, a taj uze još oštrije gledati mladenca. Ovaj se nekaza ni najmanje smeten, već jednako ponosit. Reče mu Kibit Mohama:

„Tko si ti, sinu Stepe, i kako si se drznuo doći medju Lamure (brdjane), kad si od njih pred nekoliko sati s Moskovi, smrtnimi im neprijatelji, iz Uruka bježao?"

Abdu Rhaman se izpravi i pogleda ponosno Mirida.

„„Ja sam vork ko i ti, Kibit Mohama, a moje je pleme najstarije i najodličnije medju osetskimi Čerkezi. Radi vas ja nikad nebih bio konja obó, da neimadoh žene na krilu. Ja vam nisam prijatelj, brdjani, već neprijatelj, pa ipak dodjoh, da vam učinim veliku uslugu. Nepitaj me, Miride, što mi srdcem kreće, nego slušaj pogodbe, pod koje se nagodimo!""

Čečenjani bili tiem zadovoljni i Mirid mu dopusti da govori. Abdu Rhamanu se obraz zažari, kad Čečenjanom u kratko kaza, da će im izdati važna neprijatelja, ruskoga stotnika i staroga atamana, a za to je samo tražio, da atamanova kći ostane njemu i da mu bude prosto otići, kad i kud mu volja. Čečenjani se tomu još više začudili, al po njihovu običaju nebilo ni muževno ni pristojno pitati dalje. Mirid se časak porazgovorio s drugimi vodjami, a za tim izjavio, da će Abdu Rhamanu prihvatiti pogodbu.

„Zakuni se glavom prorokovom!" I Mirid se zakle.

Odmah za tim krenu četa od jedno trideset konjanika iz tabora, a pred njom Mirid glavom. Na čelu im jašio Abdu Rhaman, mučeć i težko zamišljen. Sad, gdje mu je želja uzavrjela srdca izpunjena bila, nije se mogo obraniti nekomu nemiru i nezadovoljstvu samiem sobom. Sam je sebi govorio, da ga je srdce zavelo na izdajničko djelo, kakovo nedolikuje plemiću njegova roda, al sad se je nesmotreno u djelo upleo, pa ga je trebalo kraju dognati ili glavu izgubiti.

Kad je s konjanici pred špilju došao, još nije bio sat iztekó, od kad je prije iz nje izišo. Mrkla noć pokrivala šumu, a mjesec bi tek kad i kad provirio kroz goneće se oblake. Po njegovoj naredbi postaviše se konjanici podaleko okolo špilje, a on uze samo jednoga sobom, da mu konja pridrži.

Za tiem udje sam u prvu špilju.

Jurta i njezin ljubovnik bijahu još zajedno. Kad zadugo nebilo Čerkeza, obuze ih nemir. Dogovarahu se uprav, nebi li bolje bilo, da atamana probude i sada, dok još noć goru krije, bez Abdu Rhamana na put krenu, kad je opet, za sad još nevidjen, na istom mjestu stajao, odkle je prije njihov ljubezni dogovor motrio.

„Dok je ikako moguće, moramo čekati Abdu Rhamana“, reče uprav Jurta. „Zaslužio je, da naša sudbina bude i njegova, a bilo bi kano izdajstvo, da bez njega krenemo. Toga on nam učinio nebi“.

Čudno se morahu ove rieči kosnuti Čerkeza i posramiti ga, al on uguši tu ćut i stupi tako napried, da Jurta kriknuv od prepasti klisi od Livačeva, a na to se i stari Mihail probudi. Na prvi se pogled vidjelo, kako se je Abdu Rhamanu zažareno lice promienilo. U držanju mu ponos i prietnja, oči mu sievaju strašno, a ruka mu se grči kindžalu o držku.

„„Abdu Rhamana evo!““ zagrmi glasom podobnim tutnjavi groma. „„Smijete li mi pogledat u oči?““

Sama ga Jurta razumjela, a za svoj veliki užas ostali ni slutili nisu, o čem je predi u Uruku razgovor bio.

„Koji ti je bies, Osete, da nas mjeriš očima ko da ćeš nas sve sažeći?“ reče stotnik, koga ovaj iznenadan protivnik tim više smete, jer nikakova oružja uza se neimade, bijaše bo ga u prednjoj špilji ostavio.

„„Sad bi već mogli bit u negvah glavnih neprijatelja vaših,““ odgovori Čerkez trseć se, što je vrstan, da ostane hladan i miran. — „„al Abdu Rhaman će vam

najprije kazat, za što vam je nepomirljiv neprijatelj posto. Čujte, pa me kunite, ja vas se nebojim!""

Studenom porugom, prem ga je kad i kad strast i nadvladala, pripovjedi sada, što vidje, što obćuće, pa što učini. Groznica spopade slušatelje. A kad zaključi: „„Abdu Rhaman se osveti!"" nemogaše po dugo izustiti rieči.

„Djavle, je li te pako rodio?" reče Livačev i trže se zagonačke na Čerkeza.

Al ovaj ni maknut na prieteći pogled, tek malo poizvući kindžal.

Sad stupi Jurta medju muževe. Bila je divna pogledati; strast, što već medje znala nije, čudno ju krasila.

„Počinio si djelo, Abdu Rhamane", reče sievajućim okom, „koje je tvoje i tvoga plemena ime za uviek oskvrnulo; ti si iznevjerio sveto gostoljublje, koje si nam na ovom tužnom mjestu ponudio, a to do tebe još Čerkez učinio nije; izčupó si srdce slaboj ženi, jer ju je na drugu stranu povuklo, a ne na tvoju. Rekoh li ti ikad da te ljubim i da tvoja budem? Ili misliš zadobit ljubav moju tiem neplemenitim djelom? Hajd', Osete, uništi nas! povedi me sobom, ako možeš; al kunem ti se Bogom trojedniem, da me takav izmetnik plemenita naroda neće imati, i prije neg me na to prisili, volim sebi il' njemu udariti kindžal u prsi. Osveti se na meni, vitežki sine Stepe! — Ja, slaba žena, prezirem te."

Rieči Jurtine shvatiše Abdu Rhamana ko sažižuća striela: što ga se bojala nije i što ga je prezirala, to ga savladalo dvostruko, jer je i sam ćutio, da je kriv; što mu spomenu povriedjeno gostoljubje, koje je narodu njegovu sveto, potreslo ga je silno; a videći, da Jurta nikad njegova nebude, umalio se, prem uz veliku bó, žar njegove strasti.

Malo po malo poniknu mu glava, ugasnu oku plam, a bliedilo prikri lice i grudi se uzbibaše težko.

Kad Jurta svršila, podigne glavu, pridje k Livačevu, obuze jednom rukom njega, a drugom prihvati ruku

svoga smetenoga otca te glednu Abdu Rhamana ponosno i odvažno. Plemeniti ovaj odpor slabe djevojke slomi mu sasvim snagu. On, toli jak čovjek, činilo mu se, da je pred njom kao ništa, i jedina mu misao bila, da je se opet vriedan pokaže.

„Zašto neideš zvati svoje prijatelje, kojim si nas izdao, Abdu Rhamane?“ zapita ga Jurta znajući, da sad ona preteže.

Na mjesto odgovora baci se preda nju; visoki ponosni stas prignu se kao trst, a svakom se crtom lica prosu sdvojenje.

„„Oprosti, uručka golubice!““ reče strastno. „„Kaži, da Abdu Rhaman nebi tvoje ljubavi nevriedan bio, da ti srdce nebude za drugoga jače udaralo! Spomeni se mene na miru, kad jednom srećna budeš, i moli se za dušu moju! Ja ću vas spasiti.“ “

„Ako se pokaješ, hoću, al biti će kasno“, odgovori djevojka.

Vatrenimi cjelovi pritište Čerkez ljubiti joj ruku. ona mu ju pusti. Za tiem skoči i divljim plamenom zasja mu oko.

„„Nije šta oklievati, reče. hajte za mnom i uzdajte se u Abdu Rhamana!“ “

Tad sunu iz pećine, Jurta povuče svoga s ovoga prizora još sa svim zatomljena otca i Livačeva za sobom. Izišav iz pećine navali Abdu Rhaman kao biesan na Čečenjanina, koji je uz oba konja stajao, i još ovaj ni pisnuo, već ga sleže mrtva svojim kindžalom. Nerekav rieči mahnu atamanu, da uzjaše na jednoga konja, dignu mu kćer k njemu i pomože stotniku uzjahat.

„„Onuda!“ “ reče, pokazujuć stranu, gdje su Čečenjani najmanje zasjeli.

„A gdje ti ostaješ?“ upita Jurta od silne naglosti skoro onesviešćena.

„„Doći ću za vami. Bog te blagoslovio, Jurto! Nezaboravi Abdu Rhamana u tvojoj molitvi!“ “

Konji odjuriše, kao da znadu, koli je opasno oklievati.

Mali čas za tiem jeknu gora od divlje vike Čečenjana, jednih u poćeri za bjegunci, a drugih u potrazi za izdajicom. Nadjoše ga smoždene glave na onom mjestu, gdje se je sa svojom ljubavi praštao: učinio samokrv ili videć, da nemože uteći, ili znajuć, da bez Jurte nemože živjeti. Sreća i tamna noć bila bjeguncem u prilog. Izvrstni im konji prejuriše lomni put bez nesgode, a gonioci im što popadaše što zaostaše.

Malo poslije neg se razdanilo, stigoše u Nalčik.

Dva dana za tim jurišao Šamil bej Nalčik, ali mu ništa nemogao; onda se okrenuo proti Jekatarinogradu, te se za 10 dana vratio nebrojenim plienom u svoje bregove.

Što je smiero to je i postigo: smeo je vojnicu, što se na nj spremala.

Još prije rata dojduće godine vratilo Livačeva, koji je medju to sa svim ozdravio, u prvu mu posadku, a Jurta otišla s njim kao vjenčana mu druga. Stari ataman vratio se u svoj zavičaj na Don.

Livačev i supruga mu spominju se još danas tužniem srdcem jadnoga sina Stepe.

„Vienac“ 1871.

IZPRAVCI.

Od tiskarskih pogrešaka bilježimo samo to, da na strani 5. u 18. redku odozdol ima biti „god. 1875“ mjesto „god. 1878“,

na strani 8. u 3. redku odozdol ima biti iza rieči „krajiške“ rieč „upravne“,

na str. 12. u 10. r. odozgor ima biti „god. 1861“ mjesto „g. 1862“,

na „ 23. „ 8. „ „ „ „ „ugladiti“ „ „ugledati“,

na „ 70. „ 7. stihu „ „ „ „naglom“ „ „maglom“.

Ostale pogreške, osobito u prvoj polovini knjige, tiču se osobito pravopisa i razgodaka, koje će čitatelj i sam znati te izpraviti.

